



БОЛОВСРОЛ,
СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН,
СПОРТЫН ЯАМ



БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ
ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ



“ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖСЭН БАГШЛАХ АРГА ЗҮЙ”

ОНОЛ, ПРАКТИКИЙН V БАГА ХУРАЛ

*Боловсролын чанар нь хичээлийн чанараас,
хичээлийн чанар нь хичээлийн судалгаанаас*

Улаанбаатар, 2018

ННА 94
ДАА 080
Х-855

**"ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖСЭН БАГШЛАХ АРГА ЗҮЙ" СЭДЭВТ
ОНОЛ, ПРАКТИКИЙН V БАГА ХУРАЛ**

2018 оны 01 сарын 11-12

Илтгэлийн дэлгэрэнгүйг хүлээн авах хугацаа:
2018 оны 01-р сарын 20

Хүлээн авах хаяг:
hicheeliin.sudalgaa2014@gmail.com

Зохион байгуулагч:

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ
МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ
ЖАЙКА ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ БОЛОВСРОЛЫН ТӨСӨЛ

ISBN: 978-99978-2-218-5

СОДПРЕСС ХХК-д хэвлэв. 2018

ӨМНӨХ ҮГ



Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт, Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэгтэй хамтран жил бүр “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” сэдэвт онол практикийн бага хурал зохион байгуулж ирсэн билээ. БСШУСЯ-наас 2017-2018 оны хичээлийн жилд дэвшүүлсэн зорилтод: “Багшийн хөгжилд суурилсан тогтолцооны шинэчлэл хийнэ” гээд 2018 оныг “багшийн хөгжлийн жил” болгон зохион байгуулна гэж заажээ.

Энэхүү зорилго зорилтод хүрч, багш бид хамтран хөгжихөд бидний хамтран хэрэгжүүлсэн төсөл хөтөлбөрийн үр дүнд бий болсон мэдлэг ур чадвар тодорхой хувь нэмэр оруулж байдаг билээ. Тодруулбал: БСШУЯ болон Японы олон улсын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг (JICA)-тэй хамтран 2006-2013 онуудад хоёр үе шаттай хэрэгжүүлсэн “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил”, “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх нь” төслийн үр дүнд Монгол Улсын ЕБС-ийн багш нар хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн арга зүй, технологийн нэг болох хичээлийн судалгааны арга зүйг эзэмшиж тодорхой үр дүнд хүрч байгаа билээ. Хичээлийн судалгааны арга зүй нь багш нарын сурган хүмүүжүүлэх өдөр тутмын практик үйл ажиллагааны ажиглалт, судалгаа хийх, ажлын байрандаа хөгжих, хүүхэд хөгжүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлж үр дүнд хүрч байгаа ололт амжилт, арга туршлагаа хуваалцах нэг арга зам төдийгүй тэднийг хөгжүүлэх нэг боломж юм.

Тийм учраас бид жил бүр “Боловсролын чанар нь хичээлийн чанараас, хичээлийн чанар нь хичээлийн судалгаанаас” гэсэн уриан дор тус хурлыг зохион байгуулж ирсэн. Эдгээр хурлаар ЕБС-ийн багш, удирдах ажилтан, судлаачдын бүтээсэн шилдэг арга туршлага, технологи, үр дүнг хэлэлцсэн нь хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүйг боловсронгуй болгон хөгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, харилцан туршлага солилцох нэг арга хэрэгсэл

болж байгаа тул жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулж байна. Энэ нь багш нар ажлын байрандаа хамтдаа тасралтгүй хөгжих хэрэгцээ, сургуульд суурилсан багшийн мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих бодлого, үзэл баримтлалд нийцэж байна. Ийм учраас энэхүү эрдэм шинжилгээний хурлыг уралдаан, өрсөлдөөн бус хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүйн асуудлаар харилцан туршлага солилцох, тулгамдаж байгаа асуудлаа хэлэлцэж, багшлахуйн болон суралцахуйн чанарыг сайжруулах чиглэлээр нэгэн шийдэлд хүрэх талбар гэж үзэж байна.

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ
ЗАХИРАЛ
А.ТУЯА

ӨМНӨХ ҮГ



Монголын Хичээлийн Судалгааны Нийгэмлэг байгуулагдсаны 5 жилийн ойн босгон дээр “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” сэдэвт онол практикийн V бага хурлаар дахин уулзаж байгаадаа туйлын баяртай байна. БСШУЯ ба ОУХА-ы нийгэмлэг Жайка байгууллагын хамтарсан “Суралцагчдын суралцах арга зүйг дэмжих багшлах арга зүй” төсөл 2006 онд анх хэрэгжиж “Хичээлийн судалгааны арга зүй”-д эхлэн суралцаж байсан тэр цагаас эдүгээ хүртэл 10 гаруй жил өнгөрсөн байна.

Хоёр үе шаттай хэрэгжсэн энэхүү төсөл нь хүүхдийг хөгжүүлэх сургалтын шинэ арга зүйг бүтээх, тэдний бие даан суралцах чадварыг нээн хөгжүүлэх үндсэн арга зам болох хичээлийн судалгааны арга зүйг судлан хэрэгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх үйлсээр дамжуулан багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх, тэднийг ажлын байран дээр нь хөгжүүлэх ажлын суурийг тавьсан билээ. Энэхүү XXI зууны багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үндсэн арга замыг цаашид хөгжүүлэх төдийгүй дотоод гадаадад сурталчлах үйлсэд БМДИ ба МХСН үр дүнтэй хамтран ажиллаж байна.

“Боловсролын чанар нь хичээлийн чанараас, хичээлийн чанар нь хичээлийн судалгаанаас” гэсэн уриан дор зохион байгуулагдаж байгаа V бага хурлын үйл ажиллагаа “Тусгай хэрэгцээт боловсролын судалгаа” гэсэн шинэ чиглэл нэмэгдэж байгаагаар онцлог байна. Манай уламжлалт бага хурлын үйл ажиллагааг нэг шинэ чиглэлээр өргөжүүлэн тэлж, Тусгай хэрэгцээт боловсролын судалгааны чиглэлээр хэрэгжүүлж буй арга туршлагаа танилцуулахаар ирсэн сургууль багш болон нийт оролцогчдооо МХСН-ийн нэрийн өмнөөс баяр хүргэе.

Хурлыг зохион байгуулах нөр их ажлыг санаачлагатай, сэтгэл зүтгэлээрээ амжилттай биелүүлж байдаг БМДИ, МХСН-ийн удирдлага, хурлыг зохион байгуулах ажлын хэсгийн гишүүд болон мэргэжлийн багийн эксперт, зөвлөхүүддээ талархал илэрхийлье. Энэ дашрамд, 2017 онд МХСН нь сургалт судалгааны чиглэлээр амжилттай ажилласныг тэмдэглэж байна. Тухайлбал, Японы Нагоягийн их

сургуулийн профессор багш нартай хамтарсан хэд хэдэн сургалт, түүн дотор Говь Сүмбэр аймгийн “Ухаалаг” 1дүгээр сургууль дээр “Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ” сургалт, Нагоя (10) болон Токио (15) хотод 25 оролцогч бүхий “Хичээлийн судалгааны арга зүй” сургалт, МУБИС-ийн Лицей бага сургуульд хэд хэдэн “Судалгаат хичээл”, саяхан Хөвсгөл аймгийн Дэлгэрмөрөн цогцолбор сургуулийн Хичээлийн судалгааны өдөрлөг, мониторинг амжилттай зохион байгуулагдлаа. Мөн Нагоя хотод зохион байгуулагдсан Дэлхийн Хичээлийн Судалгааны Нийгэмлэгийн WALL-2017 хуралд МХСН-ийн гишүүд нийт 4 илтгэл (М.Ганбаатар, Ш.Сайнбилэг, Г.Баярмаа, Н.Дуламжав, Ц.Отгонбат нар) хэлэлцүүлээд ирснийг дуулгахад таатай байна.

Онол практикийн V бага хурлын үйл ажиллагаанд амжилт хүсье.
Та бүгдийн бүтээсэн шинэ санаа, арга зүй түгэн дэлгэрэх болтугай

МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ
ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ
Н.ОЮУНЦЭЦЭГ

ӨМНӨХ ҮГ

Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт, Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг хамтран 5 дахь жилдээ “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” сэдэвт онол, практикийн бага хурлыг зохион байгуулж байгаад талархлаа илэрхийлье.

Энэ жилийн хурал “Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа”, “Судлагдахуунд суурилсан хичээлийн судалгаа”, “Хүүхдийн хөгжлийн судалгаа”, “Тусгай хэрэгцээт боловсролын судалгаа” гэсэн 4 чиглэлээр 140 гаруй илтгэлийг хүлээн авлаа. Мөн хамрах хүрээгээ тэлж, ерөнхий боловсролын сургуулийн багш, удирдлага, орон нутгийн БСГ-ын мэргэжилтнүүд, их дээд сургуулийн багш, судлаач, оюутан нар оролцох боломж нээлттэй болсоор байна.

2006 оноос ЖАЙКА “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил төсөл” хэрэгжүүлэн, Монгол улсад Хичээлийн судалгааны арга зүйг танилцуулж, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам, Боловсролын хүрээлэн, БМДИ, МУИС, МУБИС, аймгийн БСГ, нийслэлийн болон орон нутгийн туршилтын сургуулиудын багш нарын хамтын оролцооны хүчээр үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлсэн билээ.

ЖАЙКА олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага нь Монгол улсаас гадна бусад олон улс орнуудад “Хичээлийн судалгаа”-ны арга зүйг танилцуулж, түгээн дэлгэрүүлж ирсэн боловч төсөл дуусахын хамтаар “Хичээлийн судалгаа” ч бас дууссан орны жишээ байсаар байна. Харин Монгол орны хувьд үндэсний хэмжээнд сургуулиудад үргэлжлүүлэн Хичээлийн судалгааг хийж, “Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг”-ийг үүсгэн байгуулснаар үйл ажиллагаа нь тогтвортой явж байгаа нь үнэхээр сайшаалтай байна. Мөн БМДИ-ийн үндсэн сургалтаар “Хичээлийн судалгаа”-г танилцуулж байгаа нь энэ арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэхэд үнэтэй хувь нэмэр болж байна.

Монгол улс Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан багшийн мэргэжил, арга зүйгээ улам сайжруулан, хүүхэд бүр хэрэгцээндээ нийцсэн чанартай боловсролын үйлчилгээ хүртэнэ гэдэгт итгэлтэй байна.



МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ
Гишүүн Иший Тэцүяа

ГАРЧИГ

ӨМНӨХ ҮГ	3
----------------	---

НЭГ. МЭРГЭЖЛИЙН БАГИЙН ҮНДСЭН ИЛТГЭЛ

Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализын мөн чанар, хэрэглэх боломж	15
<i>Т.Ганбаатар</i>	
Utilization of Individualized Education Plan for Improving Lessons	16
<i>Tetsuya ISHII</i>	
“Химийн урвал” ухагдахууны хүрээнд сурагчдад илэрч буй өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, алтернатив ойлголтыг судалсан үр дүн	17
<i>Ж.Энэбиш, Ч.Нямгэрэл, Б.Батчимэг, Ж.Батхишиг</i>	
Хичээлийн судалгаа ба Тогтвортой хөгжлийн боловсрол	19
<i>Ч.Нямгэрэл, Н.Нэргүй</i>	
Энгийн телескопоор сарны хэлбэрийг харах хэрэглэгдэхүүн бүтээсэн судалгааны үр дүн	21
<i>Э.Даваахүү, Н.Ганбат</i>	
Хичээлийн судалгаа: Эрдэм шинжилгээний бүтээл.....	23
<i>Г.Баярмаа, Н.Дуламжав, Такаши Отани</i>	

ХОЁР. ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ ИЛТГЭЛ

Монгол бичгийн цагаан толгойн үсгийг сав, шим ертөнцийн юмс үзэгдэлтэй холбон таних арга ба үр дүн	25
<i>Ц.Буянхишиг</i>	

ГУРАВ. ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙН СУДАЛГАА

Суралцагчдын шинжлэх ухаанч арга барилд гарч буй ахицыг ажлын хуудас ашиглан үнэлэх нь.....	27
<i>Л.Шүр-Эрдэнэ</i>	
Хичээлд мониторинг хийх замаар багш нарын арга зүйг сайжруулж сурагчдын чадварыг ахиулсан нь	28
<i>Л.Дэлгэрцэцэг</i>	
“Нэг сумаар хоёрыг ...” даалгавар боловсруулах арга зүй.....	30
<i>¹Ч.Нарангэрэл, ²Э.Мөнхжаргал</i>	
“Хүүхдээс хүүхдэд” аргачлалыг сургалтын үйл ажиллагаандаа хэрэглэх нь.....	31
<i>Ц.Ганчимэг, А.Амартүвшин, Г.Энхбат, С.Дугаржав</i>	

ДӨРӨВ. СУРГУУЛЬД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

Хичээлийг сайжруулах туршилт судалгаа нь багшийн хандлага, хамт олны хөгжилд нөлөөлөх нь	33
--	----

Д.Байгалмаа

Ухаалаг хэрэглэгдэхүүнээр хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх нь35
М.Хараа, Д.Оюунмаа, Ч.Цагаанхүүхэн, Г.Оюунтуяа

Цахим хичээлийн сан бүрдүүлж сурагчдыг хөгжүүлэх, хоцрогдол арилгах37
Б.Гантулга, Б.Уламбаяр

ТАВ. СУДЛАГДАХУУНД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

ХЭЛ, НИЙГМИЙН УХААНЫ САЛБАР

Англи хэлний хичээлд цахим хэрэглэгдэхүүнээр бодит орчин
бүрдүүлснээр хүүхэд хөгжих нь39
Г.Энхтуяа,

100 үгтэй эхээр бичих чадварыг хөгжүүлэх арга зам40
Г.Бямба

Мэдээлэл солилцох аргаар мэдлэг бүтээх арга зүй41
Л.Наранбаатар

Гинжин тоглоомын аргаар сурагчдын илэрхийлэх чадварыг хөгжүүлэх нь42
О.Энхжаргал

Үлгэрээр сурагчдын гадаад хэл сурах сонирхлыг нэмэгдүүлж, хүнд эхийг
асуултын аргаар ойлгуулах нь44
*Л.Хажидмаа, Б.Тунгалагцэцэг, П.Даваадулам, Л.Дэнсмаа, Ц.Цолмон,
С.Халиун, Л.Мягмарсүрэн, Г.Энхцэцэг, Б.Мөнхсайхан, Д.Баясгалан*

Зөв бичиж сурахад цахим орчин нөлөөлөх нь46
Д.Оюунмаа, Ө.Одмандах, Ц.Ариунтуяа М.Хараа,

Сурагчдаар эсээ бичүүлж сургах нэг алхам47
*Б.Буяннэмэх, Н.Дэлгэрмаа, Б.Бямбасүрэн, Г.Оюунаа, Д.Цэрэнбат,
Б.Урангоо, Т.Цэрэндолгор, Н.Дэлгэржаргал*

Туульсын аман яруу найргийг интеграцилж зааснаар соёлын үнэт өвийг
хайрлан хамгаалах, омогших бахархах үзэлтэй болох нь49
Ц.Март

“Цахим орчинд сурагчдыг эх хэлээрээ зөв бичиж хэвшүүлэх замаар
ухаалаг хэрэглээнд хөтлөх нь”52
О.Оюунтунгалаг

Техник бүлэг сэдвээр суралцагчдын бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх
сургалтын үйл ажиллагаа53
Я. Сэлэнгэ.

Асуултад хариулах, асуудлыг тайлбарлах чадварыг хөгжүүлэх нь55
Г.Бадамханд

Онолын мэдлэгийг хэрэглээ болгох арга зүйг сайжруулсан нь57
Х.Нямсүрэн, Б.Гэгээнжаргал, П.Оюунжаргал

Сургуулийн сургалтын бодлогоор хичээлийн судалгааны арга зүйг тасралтгүй дэмжих нь	58
<i>Ж.Амарсанаа, Л.Булгамаа</i>	
Сонсох хөгжмийн хичээлд хэрэглэгдэхүүнийг үр дүнтэй ашиглах нь	61
<i>Ц.Мөнхтуяа</i>	

БАЙГАЛИЙН УХААНЫ САЛБАР

Тэмдэглэлд Суурилсан Хичээлийн Анализ.....	63
<i>Ганбатын Халиун</i>	
Суралцагчийн бүтээлч үйлээр тооцоолох чадварын хөгжлийг дэмжсэн үр дүн	64
<i>Б.Нямдаваа, Ц.Чимэдрэгзэн</i>	
Өртөөчилсөн арга зүйгээр сурагч бүрийг хичээлд жигд оролцуулах нь.	66
<i>Б.Ариунзул</i>	
Хичээлийн гарчиггаар сэдэл төрүүлж асуудлыг шийдэх нь	67
<i>Г. Баярмаа , Б. Эрдэнэчимэг</i>	
Гарын доорх материал ашиглан сорил туршилтад хичээл бэлтгэх арга зүй.....	68
<i>Д.Урантогос</i>	
Сурагчдын графиктай ажиллах чадварыг явцын үнэлгээгээр хөгжүүлэх арга зүй.....	70
<i>А.Батцэцэг, Б.Сундуй, Г.Зууннаст</i>	
Ээлжит хичээлийн чанар – суралцахуйн хэв шинж.....	71
<i>Э.Цэнд, Т.Цэрэндолгор,</i>	
“Кет вектор”-ын арга техникийг өөр нэгэн талаас судалсан нь	73
<i>Д.Батцэцэг</i>	
Газар зүйн хичээлийн 10-р ангийн “Далайн урсгал” судалгаат хичээл.....	76
<i>С.Алтангэрэл, Э.Лхагважав</i>	
Асуудал шийдвэрлэх сургалтын технологиор сурагчдын мэдлэгийг хэрэглээ болгох нь	78
<i>Б.Нарантуяа</i>	
Ашигтай, оновчтой сонголтод нөлөөлөх нь	80
<i>Б.Нямдаваа, Я.Нарангэрэл,</i>	
Үгэн тэгшитгэл дэх бодисын нэрийг химийн томъёогоор орлуулан бичих арга	82
<i>Х. Сувдмаа</i>	
Шилжүүлэгч фактор ашиглан химийн бодлого бодох арга зүйн туршлага	84
<i>Б.Уранбилэг, А.Ариунзаяа</i>	

БАГА БОЛОВСРОЛЫН САЛБАР

“Мөчир” нэгж хичээлийн судалгаа	86
<i>Б.Өрнөлт, Д.Давааням, Б.Анхгэрэл</i>	
Ардын аман зохиолоор хүүхдийг хөгжүүлж, хүмүүжүүлж төлөвшүүлэх нь.....	88

<i>Б.Нямгэрэл М. Одончимэг, Ц. Гэрэлцацрал, Ц.Оюунбилэг</i>	
Хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийг дэмжиж уншуулж сургах арга зүй	89
<i>Ц.Оюундэлгэр, Д.Төгөлдөр</i>	
Бага ангийн байгалийн ухааны хичээл дээрх багшийн асуултаар сурагчдыг хөгжүүлэх нь	92
<i>Ц. Одгэрэл, Л. Энхчимэг</i>	
"Сарны хэлбэр олон янз болох нь" ээлжит хичээлийн арга зүйг боловсруулж туршсан үр дүнгээс	94
<i>Ч.Эрдэнэцэцэг</i>	
Хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулах замаар хүүхдийг хөгжүүлэх нь	95
<i>Ч.Сувдаа</i>	
Хэрэглэгдэхүүнийг оновчтой ашиглах боломж, арга зүй технологи	98
<i>У.Нямхүү, Т.Ариунтуяа, Ж.Ариунтуяа</i>	
"Шагайн тоолол" арга зүй	100
<i>Б.Буянхишиг, Л.Галтмаа, Т.Эрдэнэцэцэг, Э.Сэрсэндэмид, О.Янжмаа</i>	
Хялбар аргаар асуудал шийдвэрлэх нь	101
<i>Д.Оюунмаа, М.Хараа, Д. Бат-Эрдэнэ, Г.Оюунтуяа</i>	
Хүүхэлдэйн киногоор хүүхдийн зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх арга зүй	102
<i>Д.Болдмаа</i>	

ЗУРГАА. ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ БОЛОВСРОЛ

Зорилтот бүлгийн хүүхдүүдийн хөгжих боломж	105
<i>Г.Ганбилэг, Д.Гэрэлт-Оюун, Д.Хандсүрэн</i>	
Оюуны бэрхшээлтэй хүүхдийн ерөнхий боловсролын тусгай сургуулийн анги удирдсан багш нарт тулгамдаж буй бэрхшээл багшлах арга зүйд нөлөөлөх нь	107
<i>Б. Очирсүрэн</i>	
Ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөгөөр хүүхдийг хөгжүүлэх нь	108
<i>Ц.Отгонбаяр,</i>	
Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд өөртөө үйлчлэх дадал олгох нь	110
<i>М. Түвшинжаргал</i>	
Тусгай хэрэгцээт боловсролын хичээлийн судалгааны нэгэн загвар	112
<i>С.Эрдэнэбаатар</i>	
Ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөр дэх ээлжит хичээлийн судалгаа	113
<i>С.Эрдэнэчимэг, Б.Одончимэг</i>	

ДОЛОО. ХАНЫН ИЛТГЭЛ

6 настай хүүхдийн гарын жижиг булчинг хөгжүүлэх арга зүй	115
<i>Б.Долгорсүрэн, Г.Цэндорж, В.Азаяа, Э.Одгэрэл</i>	
Сургалтын хэрэглэгдэхүүн	117
<i>Ц.Гантуяа, Х.Жайнар</i>	
Сургуулийн зорилгыг хичээлийн судалгааны зорилготой уялдуулан, хэрэгжүүлэх боломжийг судалсан нь	118
<i>С.Ариунгэрэл</i>	
Боловсролын нээлттэй эх, нөөцийг ашиглан суралцагчийн бие даан суралцах чадварыг нэмэгдүүлэх нь	120
<i>Ц.Нарантуяа, Б.Нямсүрэн</i>	
Амьдрах чадварт суралцах үйл явцаар сурагчдад ухаалаг хэрэглээг төлөвшүүлэх нь	121
<i>Н.Наранжаргал, М.Саруулчимэг, С.Мөнхзул, Г.Нарангэрэл, Түвшинбилэг Ц. Алтанцэцэг, Н.Наранбилэг</i>	

ХУРЛЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ АЖЛЫН ХЭСЭГ:

Ажлын хэсгийн ахлагч:

О.Оюунтунгалаг (БМДИ-ийн дэд захирал)

Гишүүд:

1. Э.Даваахүү (Бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч)
2. Ш.Оюунцэцэг (Хэл, нийгэм хүмүүнлэгийн ухааны сургалтын албаны дарга)
3. Б.Үүрийнтуяа (Байгалийн ухааны сургалтын албаны дарга)
4. Ч.Гажиддулам (Нийгмийн ухааны сургалт хариуцсан арга зүйч)
5. Б.Цасанчимэг (Эх хэлний сургалт хариуцсан арга зүйч)
6. Ж.Буянт (Математикийн сургалт хариуцсан арга зүйч)
7. Д.Энхтулга (Бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч)
8. Н.Оюунцэцэг (МХСН-ийн гүйцэтгэх захирал)
9. Г.Норжмаа (Тусгай хэрэгцээт боловсролын төсөл сургалт хариуцсан мэргэжилтэн)

Илтгэлийн үнэлгээний баг

Хичээлийн судалгааны үндэсний экспертүүд:	
Баярмаа Г.	МУБИС-ийн Боловсрол судлалын тэнхимийн эрхлэгч
Ганбаатар Т.	МУБИС-ийн Математикийн тэнхимийн багш
Ганбат М.	МУИС, ШУС, БУС-ийн физикийн тэнхимийн багш
Даваахүү Э.	БМДИ, Бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч
Норжмаа Г.	Тусгай хэрэгцээт боловсрол төслийн ажилтан
Оюунцэцэг Н.	МУИС, ШУС-ийн зөвлөх проф, МХСН-ийн гүйцэтгэх захирал
Оюунцэцэг Ш.	БМДИ, ХНХУСА-ны дарга
Хишигбаяр Б.	Жайкагийн “Хөтөлбөрийн цикл” төслийн ажилтан
Чулуунцэцэг О.	МУБИС-ийн зөвлөх багш
Хичээлийн судалгааны үндэсний зөвлөхүүд:	
Нарангэрэл Г.	Нийслэлийн 20-р сургуулийн сургалтын менежер
Цэндсүрэн Ө.	Бодит чадвар академи
Чойсүрэн Э.	МУБИС, МБУС-ийн дидактикийн тэнхимийн багш
Юмчмаа Г.	МУИС, ГГС-ийн багш
Арга зүйчид:	
Амарсайхан С.	Уран зохиолын сургалт хариуцсан арга зүйч
Цасанчимэг Б.	Эх хэлний сургалт хариуцсан арга зүйч
Батболд С.	Хөгжмийн сургалт хариуцсан арга зүйч
Баттулга Б.	Дүрслэх урлаг, дизайны сургалт хариуцсан арга зүйч
Буянт Ж.	Математикийн сургалт хариуцсан арга зүйч
Гажиддулам Ч.	ТНУ-ы сургалт хариуцсан арга зүйч
Жаргал Ч.	Тусгай хэрэгцээт боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч
Мөнхбаяр Н.	СӨБББСА-ны дарга
Нарантуяа Ц.	Бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч
Одсүрэн П.	Бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч
Үүрийнтуяа Д.	БУСА-ны дарга
Энхтулга Д.	Бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч

Техникийн редактор:

Э.Даваахүү	БМДИ, арга зүйч
Н.Оюунцэцэг	МХСН-ийн гүйцэтгэх захирал
Б.Цасанчимэг	БМДИ, арга зүйч
Д.Энхтулга	БМДИ, арга зүйч

НЭГ. МЭРГЭЖЛИЙН БАГШИЙН ҮНДСЭН ИЛТГЭЛ

Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализын мөн чанар, хэрэглэх боломж

Т.Ганбаатар

*МУБИС, Математик, Байгалийн Ухааны сургуул
ganbaatar@msue.edu.mn*

Бид хичээлийн судалгаа нь үндсэн 3 үе шаттай болох, түүнийг хэрхэн хийж болох талаар олон жил ярилцаж, янз бүрээр хийж, оролдож ирсэн. Тэгвэл судалгаат хичээлийн хэлэлцүүлгийн өмнө болон дараа уг судалгаат хичээлд суугаагүй хүн ч гэсэн тухайн хичээлийн талаарх нарийвчилсан мэдээллийг уншиж, тодорхой нотолгоонд суурилсан дүгнэлтүүд гаргаж чадах арга, аргачлал бий юу гэсэн асуудал сонирхол татаж байна. Өөрөөр хэлбэл, хичээлд анализ хийх ямар арга байх вэ? Хичээлд анализ хийж, багшийн арга зүй, хүүхдийн хөгжил, хичээлийн чанарыг сайжруулах боломжтой юу? гэсэн асуудлуудыг дэвшүүлэн шийдэл хайх нь энэхүү судалгааны зорилго болно.

1954 онд Японд анх Такаюу Шигэмацу хэмээх судлаач хичээлийн анализыг анхлан судалж эхэлсэн байдаг байна. Түүнээс хойш энэ чиглэл нь хөгжсөөр өдгөө тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ гэх нэгэн аргачлал болон дэлгэрч байна. Монголд хичээлийн анализ гэсэн нэр томьёо нь шинэ зүйл биш бөгөөд 1990-ээд оны үед Гомбожав багш ЕБС-ийн маш олон хичээлд ажиглалт хийж, тэмдэглэл хөтлөн түүндээ үндэслэн хичээлийн анализ хийх талаар анхлан судалж, тодорхой үр дүнг гаргасан байдаг.

Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ нь хичээл дээрх багш, сурагчийн харилцааны тэмдэглэлд суурилан суралцахуйн үйл ажиллагааг детальчлан тодруулах арга юм. Тэмдэглэлд суурилсан анализ хийснээр багш, сурагчийн үйл ажиллагаа, агуулга, хугацаа, түлхүүр үг, асуулт, хичээлийн үе шат гэх мэт олон элементийг судалж, үр дүнг нэгтгэн дүгнэлт хийх боломжтой бөгөөд бүх дүгнэлт нь тодорхой нотолгоонд үндэслэдгээрээ давуу талтай байна. Мөн энэ аргыг ашиглан багшийн мэргэжил дээшлүүлэх, сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж болох бөгөөд ингэснээр багш нарт хичээлд анализ хийх, судалгаа хийх, арга зүйгээ сайжруулах, хичээлийн чанарыг

сайжруулах чадварууд төлөвшүүлэх боломжтой болно.

Иймд тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализыг бусад судлаач хэрхэн авч үзэж, ямар үр дүнд хүрч буйг харьцуулан судалсан судалгааны зарим үр дүнг энэхүү өгүүллээр танилцуулах болно.

Utilization of Individualized Education Plan for Improving Lessons

Tetsuya ISHII

JICA Project for Strengthening Teachers' Ability and Reasonable Treatment

In Mongolia, Children with special needs are enrolled either in 6 special schools located in Ulaanbaatar (Capital city) or in regular schools. 4 special schools accommodate children with intellectual and physical disabilities. In regular schools, lessons based on national curriculum are conducted.

The Individualized Educational Plan (IEP) had been utilized for children with disabilities to set their goals for learning at special schools. However, adequate education in accordance with each child's need was not always provided.

There were different IEP and Lesson Plan (LP) formats at each special school before the commencement of the Project. Under the Project, new format of IEP and LP were developed.

With the advice from Japanese experts, a working team (WT) was formed at each special school, and each WT started developing IEP for a selected child to identify the educational needs, and to formulate strategy to facilitate each student's growth. In the course of IEP development, a series of workshops was organized for the WT members.

LP was made in accordance with IEP. Based on LP, LS were conducted twice at each school to improve lesson delivery based on selected child's disability and developmental status.

Not only teachers from special schools, but also teachers from neighboring regular schools observed LS and wrote their comments on Observation Sheet.

Comments from observers are summarized below:

1. Selection and usage of teaching materials:
 - * Teacher made teaching materials depending on their developmental stage.
 - * Teacher used too many materials.
2. Students' attitude and participation

- * Most of the students participated the lesson actively.
- * Case child could not sit still during the lesson.
- 3. Teacher's encouragement
 - * Assistant Teacher supported students who need assist.
 - * Teacher could not wait for student to answer the question. It had been better to wait for his answer.
- 4. Other Issues
 - * The lesson was well prepared.
 - * I obtained many tips from this lesson.

“Химийн урвал” ухагдахууны хүрээнд сурагчдад илэрч буй өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, альтернатив ойлголтыг судалсан үр дүн

¹Ж.Энэбиш, ²Ч.Нямгэрэл, ³Б.Батчимэг, ⁴Ж.Батхишиг

¹БМДИ-ийн химийн сургалт хариуцсан арга зүйч

²МУИС, ШУС-ийн багш, доктор

³28-р сургуулийн химийн багш

⁴Шинэ – Эхлэл сургуулийн химийн багш

Зорилго: Химийн урвал ухагдахууны хүрээнд 9 болон 10-дугаар ангийн сурагчдад илэрч буй өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, альтернатив ойлголтыг судлах

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: 2013–2017 оны хичээлийн жилийн хугацаанд 9-р ангийн “Химийн урвал”, 10-р ангийн “Химийн кинетик” сэдвийн нэгж хичээлийн төлөвлөлтийг боловсруулан, 21, 28-р сургуульд хичээлийн судалгаа хийж, сурагчдын ажлын хуудас болон даалгаврын гүйцэтгэлд анализ хийсэн. Судалгаанд нийт 60 сурагч хамрагдсан.

Судалгааны үр дүн: Сурагчдад гүн бат сууж суралцахуйд саад болдог 3 алдаатай ойлголт, 10 өмнөх төсөөлөл, 25 альтернатив ойлголт илэрч буйг тогтоосон. Мөн хичээлийн явцад багшлахуйн арга зүй, дидактик шийдлээс хамаарч өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, альтернатив ойлголт нь өөр альтернатив ойлголтоор солигдож буйг тогтоолоо.

Практик ач холбогдол: Химийн багш, оюутан-багш нар “химийн урвал” сэдвээр сурагчдад илэрдэг өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, альтернатив ойлголтын талаар мэдээлэл авах, улмаар хичээлийн арга зүйн шийдэл боловсруулахдаа эх сурвалж болгон ашиглаж болно.

Шинэлэг тал/санаа: “Химийн урвал”, “Химийн кинетик” сэдвийн

хүрээнд манай орны ЕБС-ийн сурагчдад илэрдэг өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, алтернатив ойлголтыг ажлын хуудас болон даалгаврын гүйцэтгэлийн анализын аргаар анх удаа судалсан.

Түлхүүр үг: Өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, алтернатив ойлголт

Товч агуулга:

Химийн боловсрол дахь судалгааны үр дүнгээс харахад сурагчид ухагдахууныг ойлгоход янз бүрийн бэрхшээлтэй тулгардаг бөгөөд сургалтаас хүлээж байгаа үр дүнгээс ялгаатай ухагдахууныг ихэнхдээ өөртөө бий болгодгийг тогтоосон байна. Эдгээр ухагдахууныг түүний багтаамж, цар хүрээ, ялгаанаас нь хамаарч өмнөх төсөөлөл (misconception), алдаатай ойлголт (misunderstanding), алтернатив ойлголт (alternative conception) гэх мэтээр нэрлэдэг. Эдгээр ойлголт нь суралцагчдын амьдралын туршлага, сургалтын хөтөлбөрийн шийдэл, янз бүрийн сурган хүмүүжүүлэх дадал туршлага, хэлний тодорхой бус хэрэглээ, химийн судлагдахуун дахь хийсвэр ойлголт болон тэмдгийн системээс болж үүсдэг (Gerios, Salta, & Koinis, 2016).

Химийн урвал ухагдахуун нь химийн шинжлэх ухааны үндсэн ойлголтын нэг юм. Суурь, бүрэн дунд боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөрт энэ ухагдахууныг сурагчид мэдрэхүйн (макро) түвшинд, урвал үзэгдлийг чанар (субмикро түвшинд)-ын хувьд, эцэст нь урвал үзэгдлийг тоо (тэмдгийн түвшинд)-ны хувьд гэсэн гурван түвшинд тус тус илэрхийлж тайлбарлаж чаддаг байхаар тусгасан байна. “Химийн урвал”, “Химийн кинетик” сэдвийн нэгж хичээлийн төлөвлөлтийг боловсруулахдаа “суралцагчдын өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, алтернатив ойлголтыг илрүүлэх”, улмаар тэдгээрийг засах, зөв болгох боломжуудыг тооцож төлөвлөсөн болно. Ингэснээр хичээлийн явцад багшлахуйн арга зүй, дидактик шийдлээс хамаарч өмнөх төсөөлөл, алдаатай ойлголт, алтернатив ойлголт нь өөр алтернатив ойлголтоор солигдож буй нь бидний судалгаагаар тогтоогдсон. Энэхүү илтгэлээр алдаатай ойлголт, өмнөх төсөөлөл, алтернатив ойлголт үүсэх шалтгааныг химийн урвалыг илэрхийлэх ухагдахууны сүлжээгээр макро, субмикро, тэмдгийн түвшинд тус тус холбож тайлбарласан үр дүнгээ танилцуулна.

Хичээлийн судалгаа ба Тогтвортой хөгжлийн боловсрол

¹Ч.Нямгэрэл, ²Н.Нэргүй

¹МУИС-ийн багш

²“Тэгш таван ухаан” ТББ-ын тэргүүн

Зорилго: ЕБС-д хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх болон сургалтад ТХБ-ыг интеграцчилах үйл ажиллагааны харилцан уялдаатай, нэгдмэл шинж чанарыг онол, арга зүйн түвшинд тодорхойлох

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Эхний хэсэгт хичээлийн судалгааны арга зүй, менежмент болон ТХБ-ыг боловсролд интеграцчилах хандлага, арга зүйн хүрээнд харьцуулсан судалгаагаар энэхүү хоёр “асуудал”-ын харилцан уялдаатай, нэгдмэл шинж чанарыг тодорхойлсон. Хоёр дахь хэсэгт, “ТХ-ийн төлөө боловсролыг хувирган өөрчлөх нь: ТХБ-ыг ЕБС-ийн хичээл, үйл ажиллагаанд интеграцчилах нь (2017)” төслийн зарим үр дүнд үндэслэн ТХБ-ыг интеграцчилах арга зүйг хичээлийн судалгаанд хэрэглэх, хичээлийн судалгаанд түшиглэн ТХБ-ыг интеграцчилах боломжийг тус тус тодорхойлсон.

Практик ач холбогдол: Хичээлийн судалгаа нь манай ЕБС-д суралцагчдын хөгжлийг хангах, сургалтын чанарыг улам бүр сайжруулах, багшлах арга зүйг тасралтгүй хөгжүүлэх анхны зорилгынхоо дагуу харьцангуй сайн түгэн дэлгэрч байна. ТХБ-ыг ЕБС-ийн сургалт, сургалтыг дэмжих үйл ажиллагаанд интеграцчилах үйл явц ч зайлшгүй чухал болж, түүнийг улам б үр эрчимжүүлэх шаардлага тулгарч байна. Энэхүү судалгаагаар тогтоосон, дээрх хоёр том “асуудал”-ын харилцан уялдаа, нэгдмэл шинж чанарын онол, арга зүйн үндэслэл бүхий суралцахуй ба багшлахуйн тогтвортой хөгжлийг хангах тодорхой стратегүүд нь сургууль багш нарын өдөр тутмын үйл ажиллагааны гол чиглүүлэгч болно.

Шинэлэг тал/санаа: Энэхүү судалгаа нь “ТХ34-Боловсрол-2030 үйлийн хүрээ”-нд тодорхойлсон боловсролын шинэ алсын хараанд чиглүүлэн ЕБС-ийн сургалт, үйл ажиллагаанд ТХБ-ыг интеграцчилах, сургалтын технологит хичээлийн судалгааг нэвтрүүлэх гэсэн сургуулийн түвшинд хэрэгжүүлэх стратегүүдийн харилцан уялдаа, нэгдмэл шинж чанарын онол, арга зүйн үндэслэлийг тодорхойлсон.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, тогтвортой хөгжлийн боловсрол, тогтвортой хөгжлийн зорилго, тогтвортой байдлын цогц чадамж, “Байгууллага бүхэлдээ бүрэн ажиллах” хандлага

Товч агуулга:

Дэлхий нийтийн түвшинд ТХ, ТХБ-ын үзэл баримтлал цэгцэрч, үйл явцын хурд нэмэгдэн хөгжлийн бодлого, стратеги ба тэдгээрийг хэрэгжүүлэх бүх түвшний хамтын ажиллагааны интеграци гүнзгийрч, синергетик үр дүнгүүд гарч эхэлсэн өнөөгийн нөхцөлд улс орнууд “ТХЗ 4-Боловсрол 2030 үйлийн хүрээ”-нд тодорхойлогдсон боловсролын хөгжлийн шинэ алсын хараанд чиглүүлэн боловсролоо хувирган өөрчлөх үйл явц эрчимжиж байна.

ЮНЕСКО-оос 2013 онд гаргасан “Бидний хүсэж буй ирээдүйн дүр зураг” нэртэй тайланд ТХБ-10 жилийн хугацаанд баримталсан бодлого, хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны үр дүнг дэлхий нийтийн түвшинд нэгтгэн дүгнээд бага, дунд боловсролын түвшинд дараах хоёр сорилт тулгарч байна гэж үзсэн. Үүнд:

1. Сургуулийн түвшинд ТХБ-оор ахиц гаргахад саад тотгор болж буй зүйл нь тод томруун, утга төгөлдөр томъёологдсон ТХБ-ын стратеги байхгүй байгаа явдал юм.
2. ТХБ-ыг бодит үйл хэрэг болгон хэрэгжүүлэхэд бодлого боловсруулагчид, сургалтын хөтөлбөр боловсруулагчид, сургуулийн удирдлага, үнэлгээний экспертүүд, ялангуяа багш нарын чадавхыг чанаржуулж бэхжүүлэхийг шаардаж байна.

Монгол Улсад ч эдгээр сорилт бэрхшээл тулгарч байна. Иймд бид судалгааныхаа үр дүнд тулгуурлан эдгээр сорилтыг даван туулахад хувь нэмэр оруулах дараах саналыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

- Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан ТХБ-ыг боловсролд интеграцчилах стратеги баримтлах
 - О Тухайлбал, (ТХЗ4: 4.7) ба ТХЗ-ын төлөөх боловсролын суралцахуйн зорилт, агуулга, арга зүй, үнэлгээг хичээлийн судалгаанд интеграцчилах
 - О Суралцагчдад тогтвортой байдлын цогц чадамж төлөвшүүлэхэд хичээлийн судалгаа (арга зүй, орчин, материал, хэрэглэгдэхүүн)-г чиглүүлэх
- ТХБ-ыг сургалт, үйл ажиллагаандаа интеграцчилахдаа хичээлийн судалгааг сургалтын технологийн шинэ соёл төлөвших хүртэл нь институтчилах стратеги баримтлах
 - О Тухайлбал, Хичээлийн судалгааны төрөл, ангилал, арга зүйг хэрэглэн ТХБ-ыг сургалт, үйл ажиллагаандаа интеграцчилахдаа “Байгууллага бүхэлдээ бүрэн ажиллах” хандлагыг нэвтрүүлэх
 - О Хичээлийн судалгаанд суурилан багш нар ТХБ-ын литерасид харилцан суралцах

- ТХЗ-ын төлөөх түншлэлийг хөгжүүлэх (ТХЗ17) буюу хичээлийн судалгаагаар Бүх түвшний бүх талуудын түншлэл тухайлбал, багш нарын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх
- Дидактик судалгаануудыг гүнзгийрүүлэх, судалгааны шинэ чиглэлүүд ба талбаруудыг хөгжүүлэх

Энгийн телескопоор сарны хэлбэрийг харах хэрэглэгдэхүүн бүтээсэн судалгааны үр дүн

Э.Даваахүү, Н.Ганбат

*БМДИ-ийн бага боловсролын сургалт хариуцсан арга зүйч
Ph.D (МУИС)*

Зорилго: Сарны харагдах хэлбэрийг ажиглах хэрэглэгдэхүүн бүтээх

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: 2016-2017 оны хичээлийн жилийн хугацаанд сарны хэлбэрийг харах хэрэглэгдэхүүнийг боловсруулан Японы ЕБС-ийн 6-р ангийн 48 сурагчдад хичээл зааж туршсан. Мөн 2017 оны 5, 10 дахь жилдээ ажиллаж буй бага боловсролын багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх үндсэн сургалтын багш нарын сургалтад туршсан.

8 сарыг 8 байрлал дээр байрлуулсан хэрэглэгдэхүүн бүтээсэн боловч энэ нь нэг сар байдагтай зөрчилдсөн учраас телескопод нэг удаагийн тунгалаг аяга ашиглан сарны хэлбэрүүдийг ажиглаж болохуйцаар хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулсан. Мөн үндсэн сургалтад хэрэглэгдэхүүнийг туршиж, оролцогч багш нарын алдаатай ойлголтыг илрүүлсэн.

Судалгааны үр дүн: Судалгааны үр дүнд сарны харагдах олон хэлбэрийг ажиглаж болохуйц хэрэглэгдэхүүн бүтээсэн. Мөн тус хэрэглэгдэхүүнийг үндсэн сургалтад ашигласнаар багш нарт онолын алдаатай ойлголт байгааг илрүүлсэн.

Практик ач холбогдол: “Сарны хэлбэрийг ажиглая” сэдэвт хичээлийн хэрэглэгдэхүүнээр ашиглах боломжтой. Энэ сэдвээр багш нарт илэрч буй алдаатай ойлголтын талаар мэдээлэл авах, улмаар хичээлийн арга зүйн шийдэл боловсруулахдаа эх сурвалж болгон ашиглах.

Шинэлэг тал/санаа: Энэ сэдвийн хүрээнд бага боловсролын багш нарт илэрдэг алдаатай ойлголтыг даалгаврын аргаар анх удаа судалсан. Гарын доорх материал ашиглан бүтээсэн телескопоор

тодорхой байрлал дээрх сарны хэлбэрүүдийг бодитоор харах боломжийг олгоно.

Түлхүүр үг: Алдаатай ойлголт, сарны хэлбэр, байрлал, хэрэглэгдэхүүн

Товч агуулга:

“Орчлон ерөнцийн тухай судалцаа” хам сэдэв нь долоон суралцахуйн зорилттой, агуулгын багтаамж ихтэй сэдэв юм. Үүнээс “Сарны байрлал, хэлбэрийг ажиглая” суралцахуйн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд багш нарт хэрэглэгдэхүүн байхгүй, зарим багш нар гар чийдэн, теннисний бөмбөг ашигладаг ч харанхуй орчин бүрдүүлэх, мөн сурах бичиг дэх сарны хэлбэрийг харуулсан загвар зургийг сурагчдад тайлбарлахад багш нарт хүндрэлтэй байдаг. Иймд сарны хэлбэрийг ажиглах хэрэглэгдэхүүн бүтээхийг зорьсон.

Энэ хэрэглэгдэхүүн нь тодорхой байрлал дээрх сарны харагдах хэлбэрүүдийг ажиглах боломж олгоно. Энэ хэрэглэгдэхүүнийг ЕБС-д 5 болон 10 дахь жилдээ ажиллаж буй бага боловсролын багш нарын үндсэн сурагалтад ашигласан. Мөн энэ сэдвийн хүрээнд оролцогчид нар, сар, дэлхий гурвын харилцан байрлалаас хамаарч сарны харагдах хэлбэр өөр өөр байгааг мэддэг. Гэхдээ сарны тодорхой байрлал дахь харагдах хэлбэр /тэргэл, хавирган, анхны тал сар/-ийг тайлбарлаж чадахгүй буюу онолын алдаатай ойлголттой байгааг илрүүлсэн.

Энэхүү илтгэлээр энэ сэдвийн хүрээнд багш нарт илэрч буй алдаатай ойлголтууд, энгийн телескопоор сарны хэрбэрийг харах хэрэглэгдэхүүн бүтээсэн явц, үр дүнг танилцуулна.

Хичээлийн судалгаа: Эрдэм шинжилгээний бүтээл

¹Г.Баярмаа, ²Н.Дуламжав, ³Такаши Отани

¹МУБИС, ²³Нагоя Их Сургууль, gombobayarmaa@yahoo.com

Зорилго: Хичээлийн судалгаатай холбоотой хийж буй судалгаа, түүний чиглэлд задлан шинжилгээ хийж, цаашид хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны талаар санал дэвшүүлэх

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: 2013 онд Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг байгуулагдаж, хичээлийн судалгааны тогтвортой үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхийн тулд Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институттэй хамтран ажиллаж байна. Энэ ажлын хүрээнд жил бүр “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих багшлах аргазүй” сэдэвт онол практикийн бага хурлыг зохион байгуулж ирлээ. Тус хуралд тавьсан илтгэл болон хичээлийн судалгаатай холбоотой хийсэн магистрын дипломын ажил, докторын диссертаци зэрэг эрдэм шинжилгээний бүтээлүүдэд задлан шинжилгээ хийлээ. Тус судалгаанд баримт бичиг судлах, тохиолдлын шинжилгээний аргыг хэрэглэсэн бөгөөд МУБИС-ийн хүрээнд авч үзсэнд судалгааны хязгаарлагдмал тал оршино.

Практик ач холбогдол: Хичээлийн судалгаатай холбоотой хийсэн судалгаа, түүний чиглэлд задлан шинжилгээ хийж, багш бэлтгэх сургууль (МУБИС-ийн жишээн дээр)-ийн багш нарын хийж буй эрдэм шинжилгээний ажлын өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлсонд судалгааны ажлын практик ач холбогдол оршино.

Шинэлэг тал: Тус судалгааны ажлын шинэлэг талыг дараах байдлаар тодорхойлж байна. Үүнд:

- Илтгэлийн агуулгыг хичээлийн судалгааны талаар баримталж буй олон улсын бодлого, үзэл баримтлал, хичээлийн судалгаанд хэрэглэж буй арга зүйтэй холбон тайлбарласан.
- Судалгааны ажлын чанар, үр дүнг дээшлүүлэх зарим шинэ санааг дэвшүүлсэн.
- Өнөөгийн нөхцөл байдалд тулгуурлан цаашид хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг тодорхойлсон.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, эрдэм шинжилгээний бүтээл

Товч агуулга:

Аливаа судалгаа нь нийгэмд тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэдэг бөгөөд судалгааны ажлын үр дүн нь эрдэм шинжилгээний бүтээл (илтгэл, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл,

магистрын дипломын ажил, докторын диссертаци, төслийн тайлан г.м) хэлбэрээр боловсруулагддаг. Тус судалгаанд “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих багшлах аргазүй” сэдэвт онол практикийн бага хуралд 2013 оноос хойш МУБИС-ийн багш нарын хэлэлцүүлсэн илтгэл болон боловсрол судлалын чиглэлээр хамгаалсан магистр, докторын ажлуудыг хамруулан судалгааны сэдэв, чиглэл, хэрэглэсэн аргууд, үр дүнд задлан шинжилгээ хийж, үр дүнгээ танилцуулж байна. Судалгааны зарим үр дүнгээс дурдвал, 2013 оноос хойш зохион байгуулсан “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих багшлах аргазүй” сэдэвт онол практикийн бага хуралд МУБИС-ийн багш нараас 20 илтгэл хэлэлцүүлж, үүнд 25 багш давхардсан тоогоор хамрагджээ. Энэ нь багш нарын дөнгөж 4%-ийг эзэлж байгаа нь энэ чиглэлээр судалгаа хийж буй багш нар хомс, 2006-2013 онд 2 үе шаттай хэрэгжүүлсэн БСШУЯ болон JICA-ийн хамтран хэрэгжүүлсэн төсөлд хамрагдсан багш нараар хязгаарлагдаж байна.

ХОЁР. ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ ИЛТГЭЛ

ХОЁР. ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ
ИЛТГЭЛ

Монгол бичгийн цагаан толгойн үсгийг сав, шим ертөнцийн юмс үзэгдэлтэй холбон таних арга ба үр дүн (хэлэлцүүлэгт илтгэл)

Ц.Буянхишиг /Ph.D/, buyankhishig471@gmail.com

Дархан-Уул аймаг, ХААИС-ийн Агроэкологи Бизнесийн Сургууль

“Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөр”-т монгол бичгийн заах арга зүйг боловсронгуй болгох талаар “Монгол бичгийн сургалтад уламжлалт заах арга зүйг орчин үеийн заах аргаар баяжуулан хэрэглэнэ. Сургалт, арга зүйн судалгааны ажлыг мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтдийн хүчээр гүйцэтгэн, нийтийн хүртээл болгож монгол бичиг заах аргагүйг боловсронгуй болгох талаар судалгаа шинжилгээний ажлыг өргөжүүлж, энэ ажилд өөрийн орны эрдэмтэд, судлаачид болон дэлхийн монголч эрдэмтэд, судлаачдыг өргөн оролцуулна” (1995,х.1) гэж заасан билээ. Иймээс үндэсний соёлын охь болсон монгол бичгийн цагаан толгой заах арга зүй эдүгээ ямар түвшинд байгаа, сургалтын практикт ямар ололт дутагдал байгаа, монгол бичиг заасан сүүлийн 30 шахам жилд бид ямар туршлага хуримтлуулав гэдгийг судлан тогтоосны үндсэн дээр шинэ арга технологи боловсруулж турших, үр дүнг сургалтад нэвтрүүлж, түгээн дэлгэрүүлэх нь Монгол бичгийн заах арга зүйн хөгжилд онцгой ач холбогдолтой юм.

Монгол бичгийн цагаан толгойн үсэг сурахад сурагчдад тулгамдаж буй асуудлыг илрүүлэх зорилгоор асуулга, ярилцлага хийж дараах байдлыг илрүүлсэн болно. Үүнд:

Монгол бичиг яагаад сайн сураагүй вэ? гэсэн асуулгын хүрээнд Дархан –Уул аймгийн 4 сургуулийн 40 сурагчтай ярилцлага хийсэн. Ярилцлагад хамгийн их давтагдсан асуудлаар VIII –Х ангийн эрэгтэй 128, эмэгтэй 142, нийт 270 сурагчаас асуулгын аргаар судалгаа авахад: “зарим үсэг хоорондоо адилхан”, “гурван үедээ өөр өөр дүрстэй”, “сүүлдээ ойлгоогүй” гэж 220 сурагч буюу 81,4 хувь нь хариулсан байна.

Эндээс Монгол бичгийн цагаан толгой заахад тохиолдож буй гол бэрхшээл нь түүний үсэг зүйн өвөрмөц онцлогт буй тул хүүхдийн

нас, сэтгэхүйн онцлогт тохируулан, хялбар дөхөм аргаар, үр дүнтэй заах шаардлага урган гарч байна. Сургалтын уламжлалаас харахад үсэг, үеийн эхэн, дунд, адагт тохиолдох хэлбэрийг зурлагын нэрээр нь таниулах арга зонхилсоор ирсэн байна. Ер нь бичиг үсгийн боловсролын хүртээмж, чанар нь цагаан толгойн сургалтаас шууд хамааралтай тул ялангуяа, үсэгзүйн өвөрмөц тогтолцоо, хэв зохиомж бүхий монгол бичгийн цагаан толгой заах аргазүй нь онцгой анхаарвал зохих суурь асуудлуудын нэг болж байгааг сургалтын үйл явц, туршлага бэлхнээ харуулж байна. Энэ асуудлыг шийдвэрлэх гол арга замын нэг нь Монгол бичгийн сургалтын суурь үндэс болсон цагаан толгой заах арга технологийг шинэчлэн боловсруулах явдал болно.

Дээрх асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд Дархан-Уул аймгийн Оюуны Ирээдүй цогцолбор сургуулийн 7-9-р ангид 2012-2015онд 3 жилийн турш туршилт судалгаа явуулсны үр дүнд монгол бичгийн үсэг бүрийн хэлбэр дүр зурлага нь ертөнцийн бодит зүйлийн утга, хэлбэр, хувиргалтай яг тохирч төсөөтэй байгаа шинжээр нь хүн ертөнц, сав ертөнц, шим ертөнцийн үсэг гэсэн 3 бүлэгт багцалж 8 нэгж хичээл сурагчидтайгаа хамтран бүтээсэн.

Түлхүүр үгс: Сав, шим, хүн ертөнц, монгол сэтгэхүй, үсэг зүй, дүрт сэтгэхүй, зураг.

ГУРАВ. ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙН СУДАЛГАА

Суралцагчдын шинжлэх ухаанч арга барилд гарч буй ахицыг ажлын хуудас ашиглан үнэлэх нь

Л.Шүр-Эрдэнэ. Shur-Erdene@bsug.or.gov.mn

Орхон аймаг БСУГ-ын Байгалийн ухааны сургалт, арга зүй хариуцсан
мэргэжилтэн

XXI зуунд аливаа улс нийгмийн хөгжил дэвшлийг урагш хөдөлгөх хүчин зүйлийн нэг бол мэдлэг чадвараа бие даан байнга дээшлүүлж, түүнийгээ баяжуулах арга, чадвар эзэмшсэн хүн байна. Дэлхийн олон орны боловсролын баримт бичигт “Хүүхдийг суралцахад нь яаж сургах вэ?” гэсэн асуудлыг тэргүүн зэрэгт тавих боллоо.

Франц улсын судлаач С.Лурье “Бид сургалтын чанарыг дээшлүүлсэн тухай хэдийд ул үндэстэй ярих вэ? гэвэл юуны түрүүнд хүүхдэд дамжуулж буй мэдээллийн агуулга биш харин сурагч болгонд уг мэдээллийг 1) олж авах, 2) түүнийгээ мэдлэг болгох арга замыг эзэмшүүлэх, 3) эдгээр нь сургалтын чухал асуудлын нэг болсон цагт юм” гэж бичжээ.

Италийн судлаач Дж.Гоццер “Сургалтын зорилго бол хувь хүнийг мэдлэг олж эзэмших арга, зохих чадвар дадалтай болгох явдал болоод байна.” (Ичинхорлоо, 2011) гэж олон улс орны судлаачид XXI зууны боловсролыг тодорхойлон үнэлгээний чиг хандлага (хүснэгт 1) нь дараах зорилтыг үнэлж байна

Хүснэгт 1. Монгол улс болон олон улсын үнэлгээний чиг хандлага

Зорилт	Монгол улс	Япон улс	Финланд улс	АНУ
1.Байгалийн ухааны мэдлэг ба ойлголтыг үнэлсэн	+	+	+	+
2.Байгалийн ухааны нийлмэл чадварыг үнэлсэн		+	+	+
3.Байгалийн ухааны суурь ба энгийн чадваруудыг үнэлсэн	+	+	+	+
4.Байгалийн ухааны чадварыг үнэлсэн		+	+	+
5.Байгалийн ухааны туршилт болон судалгаа шинжилгээний чадварыг үнэлсэн		+	+	+

1-р хүснэгтээс харахад дэлхийн зарим улс орон нь мэдлэг, ойлголтыг үнэлэхээс гадна туршилт болон судалгаа шинжилгээний чадварыг буюу шинжлэх ухаанч арга барилыг үнэлж, харин манай улс нь сурагчдын эзэмшсэн мэдлэг ойлголтыг үнэлж байна.

Иймээс манай улс нь 2014-2024 он хүртэлх боловсролын хөгжлийн зорилгоо Сургуулийн өмнөх боловсролыг хүний хөгжлийн үндэс, өөрийн онцлог, чадвар, бүтээлч үйлээрээ хөгжих, насан туршийн боловсролын суурь үе, Бага боловсролыг эх хэлний суурь чадамжийг эзэмших боломжийг бүрдүүлэн бүтээлч, сурах арга барилтай монгол хүүхэд төлөвших үе, Суурь боловсролыг амьдрах ухаан, шинжлэх ухааны суурь мэдлэг, чадвар, бие даан бүтээлчээр суралцах чадамж эзэмших үе, Бүрэн дунд боловсролыг сонголттой, уян хатан хөтөлбөрөөр мэдээлэл боловсруулах, шийдвэр гаргах чадвар бүхий ирээдүйд эзэмших мэргэжлийн суурь баримжаа олгох үе, Мэргэжлийн болон дээд боловсрол нь хөдөлмөрийн даяарчлагдсан зах зээлд амжилттай өрсөлдөх, бие даан ажлын байр бий болгох, улс үндэстний болон орон нутагт тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд хувь нэмрээ оруулах чадамж эзэмших үе хэмээн тодорхойлж боловсролын шинэчлэлийг хүүхэд нэг бүрийн хөгжил, төлөвшил тодорхой ахиц гаргахаар багш боловсролын шинэчлэл, сургалтын орчны шинэчлэл, сургалтын хөтөлбөрийн шинэчлэл, үнэлгээний шинэчлэл хийж бага, суурь, бүрэн дунд боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна. Сургалтын цөм хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд багш нарт болоод монгол улсын боловсролд үнэлгээний асуудал хамгийн тулгамдаж буй асуудал нэг болоод байна. Тиймээс сурагчдын сурах арга барилыг ажлын хуудас ашиглан явцын үнэлгээ хийх боломжийг туршин хэрэгжүүлж, дүнг тооцсон судалгааны ажлыг та бүхэнд танилцуулж байна.

Хичээлд мониторинг хийх замаар багш нарын арга зүйг сайжруулж сурагчдын чадварыг ахиулсан нь

Л.Дэлгэрцэцэг, ddelgertsetseg@rocketmail.com

Сэлэнгэ аймаг, Шаамар сум, Дулаанхаан тосгоны бүрэн дунд сургуулийн сургалтын менежер

Зорилго: Хичээлд мониторинг хийх замаар багш нарын арга зүйг сайжруулж, сурагчдын чадварыг ахиулахын тулд хичээл бүрээр хүүхдийг хөгжүүлэх чиглэл гарган ажилласан үр дүнг тооцох

Судалгааны загвар, хандлага: Багшийн арга зүйг сайжруулах,

суралцагчдыг хөгжүүлэх, ахиулах гол арга бол хичээлийн үйл явцад хийх мониторинг юм. Тиймд хичээлд мониторинг хийх замаар суралцагчдыг хэрхэн хөгжүүлж болохыг илрүүлэх чиглэлээр энэхүү судалгааг хийсэн.

Судалгааны үр дүн: 2013 оноос эхлэн судалгаат хичээл зохион байгуулах арга зүйд сургалтын менежер, багш нартайгаа хамтран суралцаж, хичээлд мониторинг хийхдээ багш бүрийг хичээлээр хүүхдийг ажиглах чиглэлтэй болгон ажилласнаар багш нарын арга зүй сайжирч, сурагчдын чадвар ахисан.

Практик ач холбогдол: Хичээлд мониторинг хийхдээ багш бүрийг хичээлээр хүүхдийг ажиглах чиглэлтэй болгон ажилласан нь хичээл бүрийн зорилго, хүрэх үр дүнг тодорхой болгосонд практик ач холбогдол оршино.

Шинэлэг тал санаа: Хичээлийн судалгааны менежментийг боловсронгуй болгох замаар хичээлд мониторинг хийж ажилласан нь сургалтын менежерийн ажлын байранд тавигдах шаардлагад нийцэж байгааг илрүүлсэн. Энэ нь сургалтын менежерийг үүрэгт ажлаас нь хөндийрүүлсэн, ачаалал нэмсэн, давхардсан хүндрэл биш, ажлын байрны тодорхойлолтод заасан үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд нь сургалтын менежерт мэргэжил, арга зүйн хувьд дэмжлэг болж, багш нарт зөвлөх, багш нараа манлайлах, өөрийгөө ажлын байран дээрээ хөгжүүлэх таатай боломжийг бүрдүүлдэг.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, судалгаат хичээл, мониторинг

Товч агуулга:

Сургалтын менежер хичээлд мониторинг хийх замаар багш нарыг хэрхэн хөгжүүлж болох талаар гурван хичээлийн жилийн судалгааны үр дүнг бусадтай хуваалцахаар энэхүү илтгэлийг бичлээ.

Багш ажлын байрандаа тасралтгүй хөгжих үндсэн арга зам бол хичээлийн судалгаа. Тэгвэл багш хичээлээр хүүхдийг хөгжүүлэх чиглэл гарган ажиллаж байгаа нь зөвхөн тодорхой хуваарь төлөвлөгөөний дагуу явуулдаг судалгаат хичээлээр зогсохгүй бусад хугацаанд багш хичээлдээ судалгаа хийж түүнийгээ сайжруулан ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлж өгсөн бөгөөд хичээлийн судалгааны тасралтгүй байх нөхцөлийг хангаж байгаа юм. Сургалтын менежер дараах чиглэлийн дагуу мониторинг хийж багш нартаа зөвлөгөө өгч ажиллалаа.

Гурван жилийн хугацаанд хичээлээр хүүхдийг хөгжүүлэх нэг чиглэл барин ажилласан багш, гурван өөр чиглэл барин ажилласан багшийн сурагчдын сурлагын болон чадварт гарсан ахиц өөр өөр байгаа бөгөөд багш тасралтгүй судалгааны нэг чиглэлийг барин ажиллавал үр дүн нь өндөр байх нь дээрх дүгнэлтээс харагдаж байна. Арга зүй, туршлагатай, ажилдаа бүтээлч, санаачлагатай ажилладаг

багш нар хүүхдийг судлах, хөгжүүлэх ажлыг илүү үр дүнтэй зохион байгуулж байхад шинэ залуу багш нар ажлынхаа зорилго чиглэлийг ойлгох гэж цаг алдаж байгаа нь ажиглагдлаа.

Ээлжит хичээлийн чанар үр өгөөжийг дээшлүүлэх, сурагчдад өгөх даалгавар, цагийн хуваарилалт, хичээлийн алхмууд г.м олон чухал үйлүүдийг сургалтын менежер хичээлд мониторинг хийх явцдаа олж харж, багш нартаа зөвлөж ажилласнаар сургалтын чанарт ахиц гарсан.

Цаашид сургалтын менежер хичээлд хийх мониторингийг улам боловсронгуй болгож, багш бүрийн хичээлээр хүүхдийг ажиглах чиглэлийг судалгааны үндэстэй болгон хөгжүүлэхэд гол үйл ажиллагаагаа чиглүүлэх нь чухал гэж үзлээ.

"Нэг сумаар хоёрыг ..." даалгавар боловсруулах арга зүй

¹Ч.Нарангэрэл, ²Э.Мөнхжаргал

¹Завхан аймгийн Цагаанчулуут сумын ЕББДС, Сургалтын менежер, ²багш

Хэрэгцээ шаардлага: Гэрийн даалгавар нь ээлжит хичээл дээр олж авсан мэдлэг чадвараа улам бататган өөрийн болгон авахад, мөн хичээл дээр дутуу дулимаг ойлгосон зүйлээ лавшруулан мэдэж авах, бие даан суралцахад тустай нэгэн үйл бөгөөд хүүхэд сургууль дээрээ олон хүний дунд хичээлээ хийхээсээ гэртээ чимээгүй орчинд хийх нь илүү үр дүнтэй болохыг эрдэмтэд баталсан байдаг. Тийм учраас хүүхэд бүр гэрийн даалгавраа хийдэг байх зайлшгүй шаардлагатай.

Мэдээллийн хурдацтай хөгжлийн энэ эрин үед шавийн тань хүсэл сонирхол, хэрэгцээ шаардлага өөр өөр болж, гэртээ суугаад гэрийнхээ даалгаврын хийхээсээ илүү интернэт орчинд цахим тоглоом, гар утас тоглон чөлөөт цагаа өнгөрөөх нь түгээмэл болжээ. Яагаад ингэх болов? Нэг талаас нийгмийн хөгжил мэт боловч нөгөө талаас багш бидэнтэй салшгүй холбоотой. Учир нь сурагчид гэрийн даалгавраа хийхдээ дур сонирхолтой байх, сонирхолгүй байх эсэх нь багшийн арга зүйтэй салшгүй холбоотой. Өөрөөр хэлбэл багш сурагчдын хийх хүсэл эрмэлзлийг өдөөж өгсөн, хүүхэд бүрийн түвшин болоод сонирхолд нийцсэн, бүтээлч даалгавар боловсруулах аргазүйд суралцаж, энэхүү шаардлагад нийцсэн даалгавар боловсруулснаар суралцагч даалгавраа хийх юм сан гэсэн хүсэл сонирхолтой болно гэсэн үг. Тодруулбал багш хичээлээ төлөвлөхдөө гэрийн даалгаврыг онцгой анхаарч дуртай хийх үйлээр сонгох нь чухал.

Үндэслэл: Гэрийн даалгаврын ачааллыг тодорхойлох, даалгаврын

үр дүнг сайжруулах” зорилго бүхий суралцагчдаас авсан санал асуулгын үр дүн: ойлгохгүй, мэдэхгүй байх, ном сурах бичиг байхгүй, даалгавар маш их, өөрөө хийе гэж боддоггүй, толь бичиггүй, олон хичээлийн олон даалгавар байдаг, цаг их зарцуулдаг.

Шинэлэг тал: Даалгаврын ачааллыг яавал багасгаж, цагийг хэмнэх вэ?, хэрхэн сурагчдын хүсэл сонирхолд нийцсэн даалгавар боловсруулах вэ? гэсэн асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд судлах агуулга, эзэмших чадвар, үзэх цаг зэргээрээ ойролцоо судлагдахуунуудын даалгаврыг нэгтгэн интеграцчилж, сонирхолтой байдлаар өгөх санааг олсон юм. Ингээд 6-р ангийн Монгол хэл, англи хэлний хичээлийн хөтөлбөрийг судлан, дүн шинжилгээ хийж үзэхэд “Танилцъя” нэгж хичээлийн агуулга, эзэмших чадвар, 7 хоногт судлах цаг зэрэг нь уялдаа холбоотой, ижил байсан учир эдгээр хичээлийн залгамж холбоо сайжруулан, хамтарч хичээлийн хөтөлбөрөө боловсруулан сурагчдын гэртээ хийж гүйцэтгэх даалгаврыг нэгтгэн багцалж, хичээл тус бүр дээр бус, нэг даалгавраар 2-3 хичээлийн даалгаврыг хийх боломж буюу “Нэг сумаар хоёрыг...” гэсэн даалгавар боловсруулах аргазүйг үйл ажиллагаандаа туршиж үзсэн юм.

Зорилго: Хүүхэд бүрт гэрийн даалгавраа хийх хүсэл эрмэлзлийг бий болгож, даалгаврын ачааллыг тэнцвэржүүлэх “Нэг сумаар хоёрыг...” даалгавар боловсруулах шинэ аргазүй технологийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн, үр дүнг нотлох, түгээн дэлгэрүүлэх

Товч агуулга:

Нэгдмэл даалгаврын үр дүнг нотлохын тулд 6-р ангийн 18 сурагчийг 2 бүлэг болгон 1-р бүлэгт нь өмнөх аргаар, 2-р бүлэгт нь шинэ аргазүйгээр боловсруулсан даалгавар өгч, харьцуулж үзсэн юм. 6-р ангийн Монгол, англи хэлний “Танилцуулга” нэгж хичээлийн нэгдмэл даалгаврыг аль болох хүүхдийн сонирхолд нийцүүлж, тэдний ялгаатай байдлыг харгалзан, бүтээлч, хөгжилтэй, блумын аргаар боловсруулан туршив.

“Хүүхдээс хүүхдэд” аргачлалыг сургалтын үйл ажиллагаандаа хэрэглэх нь

Ц.Ганчимэг, А.Амартүвшин, Г.Энхбат, С.Дугаржав

Бат-Өлзий сумын ЕБС-ийн бага ангийн сургалтын менежер, багш нар

Зорилго: Хүүхэд нэг бүрийг жинхэнэ оролцоогоор нь хөгжүүлэх боломжийг хайж түүнд тохирох арга зүйг сонгон хэрэгжүүлэхийг зорилоо.

Судалгааны загвар \аргазүй\ хандлага: Хүүхэд бүрийн жинхэнэ оролцоог хангаж, оролцоогоор нь хөгжүүлэх зорилгын хүрээнд “Хүүхдээс хүүхдэд” аргачлалыг ЕБС-ийн нэг ангийг сонгон авч 5,6,7-р ангид нь туршин үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж, үнэлэлт дүгнэлт хийн улам сайжруулж ирлээ.

Судалгааны үр дүн: Энэ аргачлалыг хэрэгжүүлснээр сурагчид сум орон нутаг, сургуулийн орчин, өөрсдөдөө тулгамдсан асуудлыг олж харан тодорхойлж, тэдгээрийн дотроос эн тэргүүнд шийдвэрлэж чадах, ноцтой асуудлыг нь тэргүүлэх чиглэлээр сонгож, төлөвлөгөө гарган, түүнийхээ дагуу үйл ажиллагаа хэрэгжүүлж, хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагаандаа үнэлэлт дүгнэлт хийн улам сайжруулж ажиллаж сурсан.

Ач холбогдол: Энэхүү аргачлалыг 1-12 ангид хичээлээс гадуурх үйл ажиллагаа, амьдрах чадвар үйл ажиллагаа, хүүхдийн өөрөө удирдах байгууллага болон математик, монгол хэл гэх мэт судлагдахууны хоцрогдлыг арилгахад ашиглах нь тохиромжтой.

Шинэлэг санаа: “Хүүхдээс хүүхдэд” аргачлалыг багш сургалтын үйл ажиллагаандаа хэрэглэснээр хүүхэд 1-12 анги төгсөх хугацаандаа өөрийгөө нээж, А, В, С, D, F аль ч түвшний мэдлэгтэй бай амьдралд өөрийгөө авч явах, илэрхийлэх чадвартай болж төлөвшинө.

Түлхүүр үг: Хүүхдээс хүүхдэд аргачлал, хэрэгцээний матриц, 3Т зарчим,

Товч агуулга:

Манай сургууль “Хүүхдэд ээлтэй” сургууль болох зорилгын хүрээнд ДЗОУБ-тай хамтран модуль сургалтуудыг багш нартаа явуулсан. Үүний нэг сургалт нь “Хүүхдээс хүүхдэд” аргачлал байсан юм. Энэ аргачлалыг 6 үе шаттай хэрэгжүүлэх бөгөөд хүүхдийн жинхэнэ оролцоонд суурилсан байна. Сонгосон ангидаа 5-р ангид нь АЧСҮА-ны цагаар, 6,7-р ангид “Хүүхдээс хүүхдэд” клуб байгуулан ажиллаж байна. Энэ хугацаанд сум орон нутаг, сургууль, гэр бүл, хамт олны хүрээлэлд сургуулийн сурагчдын эрүүл мэнд аюулгүй байдлын талаар олон ажлуудыг 6 алхмынхаа дагуу шийдвэрлэж чадсан. Энэ аргачлалыг ашигласнаар манай сурагчид өөртөө итгэлтэй болж, аливаа зүйлд манлайлан оролцдог болсон. Энэ байдлыг дагаад хүүхдүүд ойлгохгүй чадахгүй гэж айж эмээлгүй бусад багш нараасаа хоцрогдсон болон илүү ихийг мэдэх хүсэлтэй байгаагаа чөлөөтэй илэрхийлдэг болсон. Тэд сургуулийн удирдлага, сум орон нутгийн удирдлагуудаас айж эмээхээ больж, өөрсдөд тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлүүлэх талаар зоригтойгоор санал тавьж иргэдийг уриалан оролцуулж чаддаг болсон.

ДӨРӨВ. СУРГУУЛЬД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

Хичээлийг сайжруулах туршилт судалгаа нь багшийн хандлага, хамт олны хөгжилд нөлөөлөх нь

*Д.Байгалмаа, d_bgl12@yahoo.com,
Дорнод аймаг Дашбалбар сум ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал*

Зорилго: Хичээлийн агуулга, арга зүйг сайжруулах туршилт судалгааг тодорхой үе шаттайгаар явуулж багш, хамт олны хандлага, арга зүйд гарсан өөрчлөлт, үр дүнг тодорхойлоход оршино.

Судалгааны загвар, хандлага: Хичээлийн судалгааг үе шаттай зохион байгуулахдаа тухайн судлагдахууны 7 хоногт судлах цагийг 2 дахин ихэсгэж заах, байгалийн ухааны хичээлийг интеграцчилсан байдлаар төлөвлөх, сургалтын цагийн төлөвлөгөөний дагуу төлөвлөн заах гэсэн 3 замаар хичээлийг засан сайжруулж дахин зааж туршиж сайн хичээлийн сан бүрдүүлж, багш нар арга туршлагаа баяжуулсан.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, бэлтгэл судалгаа, судалгаат хичээл, ажиглалт, хэлэлцүүлэг, засан сайжруулалт, ахиц амжилт, үр дүн

Товч агуулга:

Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 12 дугаар сургуулийн сургалтын менежерээр 2008-2017 онд 9 жил ажиллахдаа 2011-2017 оны хичээлийн жилд багш нартай хамтран ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулах, зааж турших, засан сайжруулах замаар сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааны талаар өөрийн арга туршлагыг хуримтлуулж ирлээ. Үүнийгээ хэрхэн зохион байгуулж, ямар үр дүнд хүрсэн талаар бусадтай хуваалцах зорилгоор энэхүү илтгэлийг бичлээ.

2008 оноос хичээлийн хуваарьт секцийн буюу судлагдахуун багийн ажлыг 80 минутаар төлөвлөн оруулж түүнд нь зөвлөн тусалж ажиллав. Гэвч бичиг баримтын боловсруулалт хийх, сургалт зохион байгуулах, хичээлийг төлөвлөх зэрэг ажлаар хязгаарлагдаж багшийн арга зүй, судлагдахууны багийн хамтын ажиллагаанд төдийлөн ахиц гарч өгөхгүй байв. Иймд багшийн хөгжлийг дэмжиж, багаар ажиллах боломжийг бүрдүүлэх үүднээс хичээлийн судалгааг сургуулийн хэмжээнд зохион байгуулав.

Сүүлийн 4 жилийн туршид 5 багц туршилт буюу хичээлийн

судалгааг хэрэгжүүлж туршилт бүртээ дүгнэлт хийж, давуу болон сул талыг илрүүлэн цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээг дараачийн туршилтдаа хэрэгжүүлж ажилласнаар хичээлийн судалгааг төрөл бүрийн хувилбараар явуулах, судлагдахууны баг, багш нар шинэ санааг олж харах, багшийг ажлын байрандаа хөгжихөд нь дэмжих, хичээлийн судалгааны арга, хэлбэрийг өөрчлөн төлөвлөх, зохион байгуулах, удирдан манлайлах зэрэг боломжийн санааг олж арга туршлагаа баяжуулсан.

Энэхүү багц туршилтаа “Судалгаат хичээл ба Сайн туршлага” хэмээн нэрлэж

- Туршилт 1. VII ангид сонгосон судлагдахууны 7 хоногт судлах цагийг 2 дахин нэмж заах
- Туршилт 2. VIII ангид байгалийн ухааны хичээлийг интеграцчилан заах
- Туршилт 3. VI ангид монгол хэлний хичээлийг нэг төлөвлөлтөөр олон багш заах
- Туршилт 4. VI-IX ангид бүх судлагдахуунаар хичээл заах
- Туршилт 5. X-XI ангид бүх судлагдахуунаар хичээл заах гэсэн хэлбэрээр зохион байгуулж 146 цагийн судалгаат хичээлийг явуулснаар 58 сайн хичээлийн сантай боллоо.

Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа буюу туршилтын үр дүнд багш нарын аймаг, үндэсний хэмжээнд үзүүлсэн амжилт, түгээн дэлгэрүүлсэн нь багшийн арга зүйд гарсан ахиц, өөрчлөлтийг илтгэн харуулах амжилт төдийгүй 2017 онд аймгийн ЕБС-ийн Шилдгийн шилдэг судлагдахууны багаар түүхийн судлагдахууны хамт олон шалгарсан нь энэхүү ажлынхаа үр дүн хэмээн үнэлж байна.

Ухаалаг хэрэглэгдэхүүнээр хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх нь

М.Хараа, Д.Оюунмаа, Ч.Цагаанхүүхэн, Г.Оюунтуяа

Дорнод аймаг 12-р сургууль: сургалтын менежер, багш нар

Зорилго: 1-5-р ангийн сурагчдын бодит юмсыг ажиглах, тоог тоймлох аргад тулгуурлан шинэлэг сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг боловсруулан танин мэдэх бүтээлч үйл хийх явцад нь мэдлэг бүтээн эмх цэгцтэй сэтгэх, математик хэллэг ашиглан, санаа бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, бие даан болон бусадтай хамтран ажиллах, өдөр тутмын ахуйн асуудлыг тооцоолон шийдвэрлэх чадварт сургах ба математикийн сургалтын чанарыг ахиулан хүүхэд бүрд дэмжлэг үзүүлж буй шилдэг аргазүй туршлагыг бий болгоно.

Судалгааны зорилт:

- Бага боловсролын сурагчдын судалгаа, гарааны үнэлгээг багш эцэг эх хамтран нэгтгэж математикийн олимпиадад амжилттай оролцдог багш нарын давуу талыг ашиглан анги бүрийн хэрэгцээ шаардлагыг нэгтгэн гаргана.
- 1 дүгээр ангийн 140 сурагчид Тоо тоолол чадварыг хэрэглэгдэхүүний $/2 \times 5/$ тусламжтайгаар хичээл, үйл ажиллагааг зохион байгуулснаар тэдний математик сэтгэлгээ, тооны дэвтрийн ашиглалт, өдөр тутмын зүйлийн тооцоолол, хугацааг хэмжих чадварт сургах
- 2 дугаар ангийн 146 сурагчид 1000 хүртэлх тоог унших, бичих, орны нэмэгдэхүүний нийлбэрт задлах, аравт зуутыг тэмдэглэсэн хуваарьтай тоон шулуун дээр тоог цэгээр тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх, тоог аравт, зуутаар тоймлох, хэрэглээ болгох аргад сургах
- 3 дугаар ангийн 145 сурагчид 10000 хүртэлх тоог унших, бичих, орны нэмэгдэхүүний нийлбэрт задлах, аравт зуутыг тэмдэглэсэн хуваарьтай болон хуваарьгүй тоон шулуун дээр тоонуудыг цэгээр тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх, тоог аравт, зуутаар мянгатаар тоймлох баримжаалж сурах чадварыг эзэмшүүлэх
- 4 дүгээр анги 141 сурагчид Сая хүртэлх натурал тоог унших, бичих, орны нэмэгдэхүүний нийлбэрт задлах, аравт зуут мянгатыг тэмдэглэсэн хуваарьтай болон хуваарьгүй тоон шулуун дээр цэгээр тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх, сургахад сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг ашиглаж хэрэглээ болгох
- 5 дугаар ангийн 90 сурагчид бага боловсролыг амжилттай

төгсөж сургалтын чанарыг сайжруулахад дэмжлэг олон оронтой тоог унших бичих, тоон шулуун дээр цэгээр тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх, тоймлох энгийн ба аравтын бутархайг унших, бичих тоон шулуун дээр цэгээр тэмдэглэх, жиших, эрэмбэлэх, бутархай хэсэг нь гурваас хэтрэхгүй оронтой аравтын бутархайг бүхэл ба аравны хэсгээр тоймлох тоон утгыг аравтын бутархайгаар илэрхийлэх чадварт сургах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

- Математикин олимпиадын аварга багш нарын багаар “Багш бүрд нэг арга зүй бий” үйл ажиллагааг зохион байгуулна

Практик ач холбогдол: Суралцагчдад хэрэглээ болгохын тулд хүүхэд бүрд тохирох сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг багш өөрөө бэлтгэхэд их хугацаа шаарддаг учраас сурагчдаар богино хугацаанд өөрсдөөр нь бэлтгүүлэн, түүнийгээ ашиглан, хүртэх замаар хялбар аргаар ойлгуулахыг зорьсон

Шинэлэг тал/санаа: Өмнө нь бид нар тоог тоймлохдоо:

Тоймлох гэж буй орныг олж, доогуур нь зуруулаад, арын цифрийг ажиглуулан, “5 буюу 5-аас их бол 1-ийг нэмнэ, 5-аас бага бол тоймлож буй орон хэвээрээ байна. Тоймлож буй орноос хойших цифрүүд 0 \тэг\ болно” гэж тайлбарлан дэвтэрт бичүүлэн бодуулж ойлгуулдаг байсан. Ингэхэд сурагчид орноо андуурах, 0-ийг илүү, дутуу бичих зэрэг алдаа их гардаг байсан.

Энэхүү хэрэглэгдэхүүнийг \0-9-ийн цифр\ ашигласнаар ангийн бүх сурагчид яг өөрсдийн гараар барьж, орон, ангиа нэрлэн олж байрлуулах, дээш өргөх, ялган тавих зэрэг үйлдлийг хийснээр олон оронтой тооны анги, орноо олох чадвар их хурдан сайжирч, улмаар тоог тоймлох үйл явцыг ойлгоход их хялбар болж байсан.

Иймд 1-5-р ангийн Тоо тоолол агуулгын хүрээнд олон оронтой тоог унших, бичих, жиших, тоймлох чадварыг хоцрогдолгүй богино хугацаанд хялбар аргаар эзэмшүүлж багш эцэг эх сурагчдын хамтарсан ширээний хэрэглэгдэхүүн болгож ашиглаж түүнийхээ үр дүнг хүртэж байгаагаар онцлог юм.

Түлхүүр үг: Тоо тоолол, хэрэглэгдэхүүн, тоог тоймлох

Цахим хичээлийн сан бүрдүүлж сурагчдыг хөгжүүлэх, хоцрогдол арилгах

¹Б.Гантулга, ²Б.Уламбаяр, Dmtsschool@gmail.com

Хөвсгөл аймгийн “Дэлгэрмөрөн” цогцолбор сургуулийн сургалтын
менежер

Зорилго: Сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлог тохируулан мэдээлэл харилцааны технологийг ашиглан цахим хичээлийн сан бүрдүүлж хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх, хоцрогдол арилгахад хэрхэн дэмжлэг үзүүлж буйг судалгаат хичээлээр судлах, үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Судлах сэдвийн агуулга, багшийн чиглүүлэг, сурагчын мэдлэг бүтээх үе шатыг алхамчлан зааж өгсөн 20 минутын хичээлийг үзэж бүтээлч үйлээрээ дамжуулан даалгавар гүйцэтгэх, туршин хэрэгжүүлэх, бие даан суралцах чадварыг хөгжүүлэх арга зүйг сайжруулан судалгаа хийж үр дүнг тооцсон.

Судалгааны үр дүн: Багшийн чиглүүлэг алхамчлал бүхий цахим хичээлийг судалж, даалгаврын сангийн танин мэдэхүйн түвшний даалгавраар өөрийгөө үнэлэх, хоцрогдлоо арилган, бие даан суралцах арга барил эзэмшихэд нөлөөлж байгаа нь нотлогдсон.

Практик ач холбогдол: Цахим хичээлийн санг бүхий л хичээлийн агуулга, арга зүй, жишиг даалгавар бэлтгэн хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх хоцрогдол арилгахад зөвлөн туслах хэлбэрээр хувирган байршуулж ахиц амжилтыг тооцох бүрэн боломжтой.

Шинэлэг тал/ач тус: Цахим хичээлийн санг мэргэжлийн хичээлийн агуулга, арга зүй, жишиг даалгавар бэлтгэн хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх хоцрогдол арилгахад зөвлөн туслах хэлбэрээр хувирган байршуулснаар багш мэдээлэл харилцааны технологийн шинэлэг программуудыг ашиглан алсын зайнаас сургалтыг удирдан ахиц амжилтыг тооцох судалгаат хичээл зохион байгуулж ажлын байрандаа тасралтгүй хөгжих гарцыг нээж өгсөн.

Товч утга:

Сурагчдаар өөрийн биеэр судлан бүтээн туурвиулж, туршин хэрэгжүүлснээр аливаа зүйлийнхээ хүнд хэцүү, бахдам сайхан бүхий л талыг мэдэрч байж ухаалаг хэрэглээ, зөв төлөвшил, хандлагатай болно хэмээн үзсэн. Иймд “Мультимедиа цахим хичээл”-ийн үйл ажиллагаандаа хүүхэд нэг бүрийг орчин үеийн технологийн үйл ажиллагаанд оролцох оролцоог нэмэгдүүлж, зөв дадал хэвшилтэй болгох зорилгоор “Өсвөрийн сэтгүүлч” клубыг зохион байгуулж сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын үйл ажиллагааг идэвхжүүлж

ашиглагдаж байгаа программуудын чанарыг тодорхойлж, орон нутгийн мэдээлэл технологийн байдалд үнэлгээ хийснээр цахим хэрэглээтэй хэрхэн зөв зохистой ажиллах арга зам гарц шийдлийг олж сурна. Цахим хичээлийн санг бүрдүүлэх явцдаа сурагчид мэдээллийн эрин зуунтай хөл нийлүүлэн алхах, мэдээллийг эрэн сурвалжлах, интернет ашиглах, зэрэг цогцолбор үйлүүдийг ээлжит цахим хичээлийн бүрэлдэхүүнд оновчтой ашиглаж сургана. Ингэхдээ цахим хичээл дээр хэмжих, тэмдэглэл хөтлөх, ажиглах, харьцуулах, мэдээлэл цуглуулах, туршин хэрэгжүүлэх шинжлэх ухаанч арга барилыг эзэмшин, хөгжүүлэх, сэтгэн бодох үйлийн зогсолтгүй эрчимтэй сэтгэлгээг өрнүүлж, тогтвортой хэрэглээтэй, зөв дадал хэвшилтэй иргэн болгон төлөвшүүлэх боломж бидэнд байна.

ТАВ.
**СУДЛАГДАХУУНД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН
СУДАЛГАА**

ХЭЛ, НИЙГМИЙН УХААНЫ САЛБАР

**Англи хэлний хичээлд цахим хэрэглэгдэхүүнээр
бодит орчин бүрдүүлснээр хүүхэд хөгжих нь**

*Г.Энхтуяа,
Дорнод аймаг 8-р сургууль*

Зорилго: Цахим хэрэглэгдэхүүн боловсруулах арга зүйгээ туршиж бусдад хэр ойлгомжтой, сурах үйл явцад хэрхэн дэмжлэг үзүүлж буйг судалж, цахим нь англи хэлний орчин бүрдүүлж буй үр дүнг танилцуулж байна.

Туршилт судалгааны хэсэг: Цахим хичээл боловсруулан зааснаар сурагчдад илүү ойлгомжтой, сурах идэвх сонирхол их байгаа нь судалгаанаас харагдаж байсан. Аудио, видео, хүүхэлдэйн кино зэрэг нь хэл сурч буй сурагчдад амьд орчинг бүрдүүлж өгдөг.

Ач холбогдол: Орчин үеийн техник технологи хөгжихийн хэрээр хичээлийн цахим хэрэглэгдэхүүнийг өргөнөөр ашиглаж, энэ нь сургалтын чанарт эерэгээр нөлөөлж, багш нарын багаар ажиллах, туршлага солилцох, хөтөлбөр сайжруулахад, мөн сурагчдын сурах сонирхол сайжирч, хэлний хамгийн чухал зүйл болох орчинг бүрдүүлж өгдөг ач холбогдолтой.

Шинэлэг тал\практик ач холбогдол: Багш бүр хэрэглэгдэхүүн бэлтгэхдээ тухайн сурагчдын нас, сэтгэхүйн онцлогт тохируулан Ispring quiz maker, Flash player, english song, Video, Movie maker зэрэг программуудаас сонгон хичээлээ илүү үр дүнтэй сонирхолтой болгох бөгөөд цахим хэрэглэгдэхүүн нь англи хэлэнд амьд орчинг бүрдүүлнэ.

Тулгуур үг: Хичээлийн бэлтгэл судалгаа, цахим хичээл, цахим хэрэглэгдэхүүн

Хичээлийн бэлтгэл судалгаа: Судалгаат хичээл: 2013-2014 оны хичээлийн жилд Хэрлэн сумын 6-р сургуулийн 8а,б ангид, 2014-2015 оны хичээлийн жилд мөн сургуулийн 8а,б ангид, 2016-2017 онд 8-р сургуулийн 8г,д ангид тус тус зааж хэд хэдэн удаа засан сайжруулсан. Судалгаат хичээлд ажиглагч болон зөвлөхөөр сайн дурын мэргэжилтэн Theo Katarastай, Annie Kataras, бусад англи хэлний багш нар оролцсон болно.

100 үгтэй эхээр бичих чадварыг хөгжүүлэх арга зам

Г.Бямба. gb0707@yahoo.com

Орхон аймаг Баян-өндөр сум, Ерөнхий боловсролын 3-р сургууль,

Зорилго: 100 үгтэй эх бичиж, мэдээлэл солилцох аргыг ашиглан хүүхэд нэг бүрийн бичих – унших, ярих- сонсох гэсэн хосолсон чадварыг хөгжүүлэх

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Тодорхой сэдвүүд дээр шалгуур боловсруулан, боловсруулсан шалгуурын дагуу 100 үгтэй эх бичүүлэх, 2-3 удаа багшаар шалгуулж алдаагаа засаж сайжруулах, засаж сайжруулснаа ярихад бэлдэх, ээлжит хичээлийн 10-15 минутад бичсэн эхээрээ мэдээлэл солилцох замаар 7-рангид хичээлийн судалгааг зохион байгуулсан.

Судалгааны үр дүн: Энэхүү аргачлалаар ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулан хичээлийн судалгааг зохион байгуулж, судалгаат хичээл зааснаар сурагчид харилцан нэг нэгнээ үнэлэх, сурагчдын бусдыг сонсож ойлгох, өөрийн санаагаа илэрхийлэх болон ярих чадвар сайжирсан. Сэдвээс сэдэвт шилжихэд мэдээлэл боловсруулах солилцох үйл ажиллагаа туршлагажин сайжирч байна.

Практик ач холбогдол: 100 үгтэй эх бичсэнээр мэдээлэл солилцох аргыг ашиглан бүлэг сэдвийн агуулгын хүрээнд зохион бичиг бичүүлж, ээлжит хичээл дээр хүүхэд нэг бүр мэдээлэл солилцсоноор, сурагчдын танин мэдэх идэвх өрнөн, бие даасан бүтээлч үйл ажиллагаа нь хөгжиж, мэдлэгийг сурагчдаар бүтээлгэх боломж нэмэгдсэн.

Шинэлэг тал / санаа: 100 үгтэй эх бичиж, мэдээлэл солилцох аргыг ашигласнаар сурагчид ярианы чадвараа хөгжүүлэнгээ сонсох- бичих, унших чадвараа зэрэг хөгжүүлж байгаа нь үр дүнтэй. Мөн хэлзүйн мэдлэгийг шууд багшаар заалгуулах биш хэрэглэх явцдаа ойлгодог.

Түлхүүр үг: 100 үгтэй эх, мэдээлэл солилцоо, хосолсон чадвар, хичээлийн судалгаа

Мэдээлэл солилцох аргаар мэдлэг бүтээх арга зүй

Л.Наранбаатар, naraa.nar4084@gmail.com

Орхон аймаг Баян-Өндөр сум III сургууль

Удиртгал: Өнөө үед нийгэм хурдацтай өөрчлөгдөн хөгжихийн хэрээр хүүхдийн эрэлт хэрэгцээ, сонирхолд ч өөрчлөлт гарч байна. Үүнийг багш байнга мэдэрч, сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагаагаа шинэчлэн өөрчилж, боловсронгуй болгох чадвартай байх нь зүйн хэрэг бөгөөд багшийн тасралтгүй хөгжлийн нэгэн хэлбэр нь ажлын байран дээрээ хичээлийн судалгаанд оролцон хөгжих явдал юм. Арга зүй, ур чадвар сайтай Хөгжсөн багшаас Хөгжсөн хүүхэд бий болно.

Онол арга зүйн үндэс, судалгааны загвар: Дунд, ахлах ангийн сурах бичиг дээр дүрмийн даалгаврууд болон унших, бичих ихэвчлэн байдаг бөгөөд ярих даалгаврууд бага байдаг. Иймээс сурагчдын ярих чадварыг хөгжүүлэх, эх болон сонсох, унших даалгавраас хэрэгцээт мэдээллийг олж авах, хувиргах чадвар нь дутагдалтай байдаг зэрэг бэрхшээл тулгардаг. Энэхүү бэрхшээлээс гарахын тулд бид сонссон болон уншсан эхээс хэрхэн хэрэгцээт мэдээллийг тэмдэглэж авах, сурагчдаар өөрт байгаа мэдээллийг зөв илэрхийлэх, орхигдсон мэдээллийг уншиж, сонсож, асууж олж тэмдэглэж авах, өөрт байсан болон олж авсан мэдээллээ боловсруулан илэрхийлэх чадварыг нэгэн зэрэг хөгжүүлэхүйц аргачлалыг боловсруулах зайлшгүй шаардлага тулгарсан.

Товч агуулга:

Үзсэн шинэ үг болон хэл зүйн мэдлэгээ бататган мэдээлэл солилцон хүүхэд бүрийн оролцоог хангаж, сонсоод бичих, уншаад бичих, уншаад ярих зэрэг хосолсон чадварыг хөгжүүлэх

Хичээлийн бэлтгэл судалгааг бид "Наран" цогцолбор сургуулийн англи хэлний багш нар болон Англи хэлний багш Б.Нарантуяатай хамтран "Talking about Everyday activities" сэдвийн хүрээнд 2016 оны 12 дүгээр сарын 15-аас 2017 оны 2 дүгээр сарын 1-ны хооронд дараах чиглэлийн дагуу хийсэн.

- Агуулгын судалгаа
- Арга зүйн судалгаа
- Хэрэглэгдэхүүний судалгаа

Чухал шинэлэг санаа, арга зүйн туршлага: Ээлжит хичээлд мэдээлэл солилцох арга ашиглан заах нь хүүхэд нэг бүрийг хичээлдээ татан оролцуулж, богино хугацаанд, хялбар аргаар эрэл хайгуул хийх, суралцагчдын хүснэгтэн мэдээллээ ашиглан ярих, илтгэх чадварыг нь

хөгжүүлснээр үр дүнтэй, оновчтой арга зүй гэж үзлээ.

Судалгааны үр дүн: Судалгаат хичээлийн төлөвлөлтөд хийсэн сайжруулалт

Гинжин тоглоомын аргаар сурагчдын илэрхийлэх чадварыг хөгжүүлэх нь

О.Энхжаргал, jagaa1969@gmail.com

*Багануур дүүрэг Гүн галуутай цогцолбор сургууль
Илтгэлийг хамтран боловсруулсан багийн гишүүд:*

О.Наранзул, Б.Хүрэлбаатар, Ө.Нарангуа, С.Батсүх, .Билгүүн

Зорилго: Гинжин тоглоомын аргаар богино хугацаанд хүүхэд нэг бүрийн шинэ үг, тогтоох, сонсох, ярих, хэлзүйн хэрэглээний чадварыг нэгэн зэрэг хөгжүүлэхэд оршино.

Судалгааны загвар\ арга зүй\хандлага: Үзсэн сэдвийн хүрээнд тухайн аргыг ашиглан багаар ярилцах, шинэ үг хэллэг тогтоох, асуух ба хүүрнэх өгүүлбэрийн бүтцийг өөрсдөө бие даан гаргаж бусдаас суралцахад, хамтарч ажиллахад их тус дөхөм болдог. Энэ аргыг 5-8-р ангийн сурагчдад ашиглахад тохиромжтой. Яагаад гэвэл үг давталт ихтэй сурагчид бусдыгаа сонсож, хүлээцтэй, өөртөө итгэлтэй болж чадахгүй гэсэн айдасгүй болдог давуу талуудтай.

Судалгааны үр дүн: Энэхүү аргаар ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулан судалгаат хичээл зааснаар сурагчид дүрмийн мэдлэгийг бүрэн ойлгож, бусдадаа ойлгуулан ярих, бие биенээ сонсох, хэлзүйн дүрмийг оновчтой хэрэглэж, хүүрнэх ба асуух өгүүлбэр зохиох, хариулах, бичих чадварт суралцсан ба энэ арга зүйгээр хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх боломжтой болохыг мэдэрсэн.

Практик ач холбогдол: Гинжин тоглоомын аргыг ашиглан хэл зүйн дүрмийн хүүрнэх ба асуух өгүүлбэрийн бүтцийг ашиглан хүүхэд нэг бүрийг оролцуулан, тэдний ярих, сонсох, бичих чадварыг түлхүү хөгжүүлэх боломжтой.

Шинэлэг тал\санаа: Хэл зүй дүрмийг тайлбарлаж цаг зарцуулахын оронд хүүрнэх, асуух өгүүлбэрийн бүтцээр, хүүхэд нэг бүрт ойлгуулах, ээлжит хичээлийн үг өгөөжийг нэмэгдүүлэхэд мөн англи хэлний багш нарт арга зүйн дэмжлэг болно. Би чадах юм байна, дахиад хийж үзэх юмсан гэсэн хандлага итгэлийг өгч, тэдэнд чөлөөтэй ярих илэрхийлэх, бусдаас суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх нь багшийн бүтээлч үйл ажиллагаа, арга зүйгээс шалтгаалж байгаа нь, мөн хичээлийн судалгааны ажиглалтыг зөвхөн нэг л объект дээр төвлөрүүлж олон

багшийн санаа бодлыг тусгаж хичээлийг илүү үр дүнд хүргэсэн.

Түлхүүр үг: гинжин тоглоомын арга, бодит үзүүлэн, хичээл ажиглалтын объект сурагчийн үйл ажиллагаа

Товч агуулга:

Судлагдахууны багийн багш нар маань сүүлийн 3 жилд хамтарч судалгаат хичээлээ явуулж хөтөлбөрөө сайжруулж нийт 15 удаагийн судалгаат хичээлд гинжин тоглоомын аргаар сурагчдын илэрхийлэх чадварыг хөгжүүлэхэд хэр дэмжлэг үзүүлж байгааг судалж туршлаа. Хичээлээ заахаас өмнө хичээлийн 40 минутанд сурагчдын илэрхийлэх, ярих чадвар, хүүхэд бүрийг яриулах боломжтой эсэх талаар гарааны судалгааг авч үзэхэд: сурагч бүрээс авсан асуулгаар нийт 68 сурагчдаас 20 сурагч хичээлд идэвхтэй оролцдог. Харин багш нараас санал асуулга авахад хүүхэд бүртэй тулж тайлбарлаж ойлгуулахад цаг хүрэлцдэггүй гэдэг. Судалгаат хичээлийн явцад сурагчдын илэрхийлэх чадвар алхам алхмаар сайжирч хэл зүйн дүрмийг ашиглан багшийн дэмжлэгтэйгээр хүүрнэх ба асуух өгүүлбэрийн бүтцийн дагуу зохиож сурагчид бие биенээсээ суралцах, бусдыг сонсох, хүлээцтэй хандах, өөртөө итгэлтэй болж ирсэн.

Гинжин тоглоомын аргаар хичээлийн судалгааг тодорхой давтамжтайгаар зохион байгуулсны үр дүнд суралцагчдын илэрхийлэх, ярих чадвар гарааны түвшингээсээ 8%-16%, хэл зүйн дүрмийн хэрэглээг хүүрнэх ба асуух өгүүлбэрийн бүтцийг ашиглан зохиох чадвар 7%-18%, -иар ахисан нь хүүхэд нэг бүрийн үнэлгээний хуудаснаас харагдаж байлаа. Багийн гишүүд судалгаат хичээлийг зохион байгуулах явцдаа хичээлийн бэлтгэл судалгаа, хичээлийн явц, ажиглалт, хэлэлцүүлгийн үр дүнд ээлжит хичээлийн хөтөлбөрөө хэд хэдэн удаа засан сайжруулсан. Үүнд: нэр үгийн ганц ба олон тоо, өдөр тутмын үйл ажиллагаа зэрэг сэдвийн хүрээнд хэлзүйн дүрмийг тусгаж өгсөн ба гинжин тоглоомын аргад суралцагчдыг сургасан, багшийн чиглүүлэх асуултуудыг оновчтой болгосон, сонсох, ярих, бичих хэл зүйн мэдлэгээ зөв хэрэглэж сургах чадварт тохируулан хичээлийн үе шатыг уялдаа холбоотойгоор боловсруулан бэлтгэсэн.

Үлгэрээр сурагчдын гадаад хэл сурах сонирхлыг нэмэгдүүлж, хүнд эхийг асуултын аргаар ойлгуулах нь.

¹Л.Хажидмаа, ²Б.Тунгалагцэцэг, ³П.Даваадулам, ³Л. Дэнсмаа,
³Ц.Цолмон, ³С.Халиун, ³Л.Мягмарсүрэн, ³Г.Энхцэцэг, ³Б.Мөнхсайхан,
³Д.Баясгалан

¹Хөвсгөл аймаг Дэлгэрмөрөн цогцолбор сургуулийн сургалтын менежер
²Гадаад хэлний заах аргын нэгдлийн ахлагч, ³Багш

Зорилго: Сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлогт тохируулан тэдний сайн мэддэг үлгэрийн үйл явцаас шинэ үгийн утгыг таамаглан ойлгуулж цээжлүүлэх нь хүүхдийн сурах үйл явцад хэрхэн дэмжлэг үзүүлж буйг судалгаат хичээлээр судлан, үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/хандлага: Үлгэрийн дүрс бичлэгээр “Жирийн өнгөрсөн цаг” агуулгын хүрээнд 7,8-р ангид агуулга, арга зүйг төлөвлөлтийг сайжруулан судалгаат 6 хичээлийн зохион байгуулсан.

Судалгааны үр дүн: Энэ хичээлийн судалгаагаар дунд ангийн сурагчдад өөрсдийн мэддэг хамгийн дуртай үлгэрүүдээс нь сонгон тэдэнд сонирхолтой байдлаар үзүүлснээр сонсох чадварыг хөгжүүлж, Yes\ No болон нээлттэй асуултад хариулж сургах, асуултад хариулах замаар эхийг ойлгох, мөн эхийн утгыг таамаглах замаар шинэ үгийн утгыг ойлгох, хамтарч ажиллах бүтээлчээр суралцахуйн үйлийг хэрэгжүүлснээр сурагчдын мэдлэг чадварт өөрчлөлт гарч байгааг тогтоосон.

Практик ач холбогдол: Хамгийн сайн мэддэг гадаад хэлээр сонсохыг хүсдэг үлгэрийг сонгон сонирхлыг татаж, мэддэг үйл явцаас шинэ үгийг таамаглан орчуулж сургах энэхүү аргыг 6-12-р ангиудын орос хэл, монгол хэл, уран зохиол болон бусад хичээлийн агуулгад оруулж үзэх боломжтой.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Сурагчдын сонирхлыг үлгэрээр татаж, тэдний мэддэг үйл явцаас үгийг таамаглан орчуулж сургах аргаар шинэ үгийг хялбар цээжлүүлж, бичих, сонсох, ярих, унших чадварыг хөгжүүлснээр бие даан суралцах хүсэл эрмэлзлийг нээж өгсөн.

Түлхүүр үг: Үлгэр, асуултын арга, таамаг, бүтээл, бэлтгэл судалгаа, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, судалгаат хичээл

Товч агуулга:

Үлгэр сонсгож, уншуулах замаар Жирийн өнгөрсөн цагийг хэрэглэж сургах, асуултад хариулж сургах, 7-р ангийн “Long long

ago”, 8-р ангийн “Day and night”, “Around town” сэдвийн хүрээнд “Crow and old woman” “Little red riding hood” хичээлийн судалгааг зохион байгуулж, түүний агуулга, арга зүйг хэрхэн сайжруулсан талаар судалгаат хичээлийн үр дүнг танилцуулж байна.

Энэхүү судалгаат хичээл нь хүүхдүүдийг үлгэрийн баатруудын дүрд аваачиж, юуг судлах гэж байгаа зорилгыг тодорхой болгож, таамаглал дэвшүүлэн, тэрхүү таамаглалаа батлах асуултад хариулж, үр дүнд анализ хийж, бүтээл гаргуулав. Ингэхдээ үлгэрийг тэдний нас сэтгэхүйн онцлогт тохируулан сонгож, мэддэг үйл явцаас нь таамаглан шинэ үг орчуулах, унших, бичих, ярих чадварт суралцах үйл явцад дэмжлэг үзүүлж чадах эсэхийг судлах шаардлагатай болсон. Энэхүү зорилгын хүрээнд 2 жилийн хугацаанд 7-8-р ангийн нийт 6 судалгаат хичээлийг зааж туршлаа. Үүний дүнд сурагчид дуртай үлгэрүүдээ үзээд харилцан ярилцах, асуултад хариулах замаар хэрхэн шинэ үгийг амархан тогтоож болох, хамтран суралцах дотоод зүй тогтлыг олж тогтоож дүгнэлт гаргах, бүтээлчээр суралцахуйн үйлийг хэрэглүүлснээр сурагчдын мэдлэг чадварт өөрчлөлт гарч байгааг тогтоосон. 2016 оны 8-р ангийн нийт 3 ангид “Day and Night”, 7-р ангийн нийт 2 ангийн сурагчдад “Long long ago” нэгж хичээлийн үнэлгээний даалгаврын гүйцэтгэлийн хувь дунджаар 21%-иар ахисан үзүүлэлт гарсан. Судалгаат хичээл бүрийн дараа сурагчдын шинэ үг цээжлэх ярих чадвар ахиж байсан нь дараагийн хичээл дээр харагдаж байсан.

Зөв бичиж сурахад цахим орчин нөлөөлөх нь

Я.Алтанцэцэг, Ж.Цэрэндолгор,

Д.Оюунмаа, Ө.Одмандах, Ц.Ариунтуяа М.Хараа,

Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 12 дугаар сургууль багш, сургалтын менежер,

Зорилго: Цахим орчин дахь эх хэлний боловсролын өнөөгийн байдал, сурагчдын зөв бичих чадварыг сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааны хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлэн хөгжүүлж, түүний үр дүн ахиц амжилтыг бусдад түгээн дэлгэрүүлэхэд чиглэгдэнэ.

Судалгааны загвар хандлага/арга зүй: Нүүр номд бүртгэлтэй 18-аас дээш насны 100 хүний оруулсан мэдээ мэдээлэл, сэтгэгдэлд харьцуулсан судалгаа хийсэн. Судалгааны ажлын сорил туршилтыг хийхдээ 2016-2017 оны хичээлийн жилд 9 ангийн 225 сурагчдын дунд нүүр номын “Хаалттай бүлгэм”-д судалгаа хийж, түүгээрээ дамжуулан сурагчдын эх хэлээрээ зөв сайхан бичих чадварыг хөгжүүлэх нь зүйтэй гэдгийг илрүүлсэн.

Практик ач холбогдол: Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааны гол зорилго нь багш нарын хичээл хоорондын агуулгын уялдаа холбоог сайжруулж өөр өөр мэргэжлийн багш нар хамтарч асуудлыг шийдвэрлэж байгаа нь чухал юм. Сургуулийн эрхэм зорилгынхоо хүрээнд манай хамт олон цахим хэрэглээнд тулгуурлан сурагчдын зөв бичих чадварыг сайжруулах боломжийг судлан, “Нүүр ном”-оор дамжуулан сурагчдад нөлөөлөх, үлгэрлэх хөгжүүлэх чадварыг судлан хэрэгжүүлэн туршиж үр дүнг тооцон ажиллаж байна.

Шинэлэг тал/ санаа: Сурагчдын хэрэгцээ, сонирхолд нь тулгуурлан эх хэлний чадварыг сайжруулах боломж цахим орчинд байгааг олж илрүүлэн багш нар, эцэг эхчүүд, сурагчдаараа дамжуулан нийгэмд нөлөөлөх хичээл үйл ажиллагааг сургуулийн хөтөлбөрт тусган хэрэгжүүлэх энэхүү санааг дэвшүүлж байна.

Түлхүүр үг: Цахим орчин, хичээлийн судалгаа, эх хэлээрээ сайхан бичих, нүүр ном.

Товч агуулга:

Сургалтын цөм хөтөлбөрүүдэд эх хэлээрээ ярих чадваруудыг илүүд тавьсан нь зөв бичих зүйд нөлөөлж, утга зохиолын хэлний хэм хэмжээ алдагдаж байна. Үүнд:

Монгол улсын боловсролын салбарт хийгдэж буй эцэс төгсгөлгүй өөрчлөлт, сургалтын хөтөлбөр, сурах бичгийн шинэчлэл зэрэгт эх хэлний боловсрол маань дарвуулгүй хөвж, хэн дуртай нь өөрчилсөөр,

хөрсөн дээр нь бууж, массад очиход эргэлзээ үүссэн. 2000-аад оноос хэт туйлшран, сурагчдаас тестээр шалгалт авах болсноор зөв, сайхан бичүүлж сургахад анхаарах биш зөвхөн дүрэм, хэлзүй, онол голчлох болсон.

Хэвлэл мэдээлэл, албан ёсны сайт, цахим орчинд зөв бичих дүрмийн ямар нэг хэмжүүр байдаггүй.

Энэхүү судалгааны гол онцлог нь цахим орчинд сурагчид алдаагүй бичүүлж сургах арга замыг хайн, харьцуулан судалгаа хийв. 2014 оноос эхлэн манай сургуулийн багш нар багийн зохион байгуулалтад орж, сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг хамтын хэлбэрээр зохион байгуулан туршилт судалгааг тасралтгүй зохион байгуулж байна.

Сурагчдаар эсээ бичүүлж сургах нэг алхам

¹Б.Буяннэмэх, ²Н.Дэлгэрмаа, ²Б.Бямбасүрэн, ²Г.Оюунаа, ²Д.Цэрэнбат,
²Б.Урангоо, ²Т.Цэрэндолгор, ²Н.Дэлгэржаргал

¹Завхан Улиастай Жавхлант цогцолбор сургууль

²Завхан Улиастай Чандмань-Эрдэнэ лаборатори сургууль

Зорилго: Уншиж буй эсээний баримт, үзэл бодлын уялдаа холбоо түүний утга агуулгыг задлан шинжлэх замаар сурагчдаар эсээ бичүүлж сургах арга зүй, туршлагаа хуваалцах

Судалгааны загвар \арга зүй\ хандлага: Хичээлийн судалгааны ерөнхий арга зарчим дээр тулгуурлан судалж буй асуудлаа хөгжил, хөдөлгөөнд нь цогц байдлаар судлахдаа:

- Ажиглалтын
- Харьцуулан жиших
- Анализ синтезийн аргыг ашиглалаа.

Судалгааны үр дүн: Баримт үзэл бодлын холбоосыг утга ойролцоо өөр холбох үгээр солин найруулах нь хүүхэд эсээ бичиж сурах эхний алхам юм гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн.

Практик ач холбогдол: Эсээг бүтцээр нь бүрэн задалж өнгө ялган тэмдэглэсэн хэрэглэгдэхүүн нь хүүхдийн харааны ой тогтоолтыг сайжруулж, түүгээр дамжин хүүхдэд гүн бат мэдлэг болон үлдэхийн зэрэгцээ хичээлийг нэгтгэн дүгнэх, дахин ашиглаж болох зэрэг ач холбогдолтой байсан.

Шинэлэг санаа. Холбох үгийн тухай хэл зүйн дүрмийг эсээний баримт үзэл бодлын уялдаа холбоонд ашиглаж хэрэглээ болгож чадсан.

Түлхүүр үг: эсээний баримт, үзэл бодол, холбох үг

Товч утга:

Хүүхдээр эсээ бичүүлж байсан өмнөх арга туршлагаа сургалтын цөм хөтөлбөрийн агуулга, үзэл санаанд нийцүүлэн сайжруулахдаа эсээний баримт үзэл бодлын уялдаа холбоон дээр тулгуурласан. Ингэхдээ уншсан эсээний бүтцийг өнгө ялган тэмдэглэсэн нь баримт үзэл бодлыг хэрхэн сүлжилдүүлэн холбож болдгийг тодорхой сайн харуулахын зэрэгцээ холбох үгийг нь утга ойролцоо өөр холбох үгээр солин найруулж бичүүлсэн нь хүүхдийн үгийн утгын ялгааг мэдэх, бүтээлчээр хувиргаж сурах, олон янзаар найруулан бичих зэрэг чадварыг нь хөгжүүлсэн үйл ажиллагаа болж байв. Энэхүү судалгаат хичээлийн бэлтгэл үе шатыг эх хэрэглэглэхүүнээ сонгох, сурагчдын өмнөх төсөөллийн түвшинг тогтоох, хичээлээ төлөвлөх гэсэн үе шатаар зохион байгууллаа. Хичээлийн төлөвлөлтдөө эхлэл, гол, төгсгөл гэсэн үе шатуудад юу хийлгэх, даалгаврын нэг нь нөгөөгөөсөө урган гарах байдал, хөнгөнөөс хүнд рүү хэрхэн чиглүүлэх талыг нь анхаарсан. Мөн хүүхдийн гаргаж болзошгүй алдаа, энэ үед багшийн анхаарах санаа зэргийг нэг бүрчлэн тусгасан. Эсээний тухай ерөнхий ойлголтоо өгчихөөд шууд л ямар нэгэн сэдвээр эсээ бич гэдэг байсан бидний өмнөх туршлага нь хүүхдэд бэрхшээлтэй, сайн үр дүн харагддаггүй болохоор нэг баримтыг өөрийн үзэл бодлоор дэлгэрүүлэх эсвэл өөрийн үзэл бодлыг ямар нэгэн баримт нотолгоогоор батлан бичихдээ утга тохирох холбох үгээр хувирган найруулж бичих нь эсээ бичиж сурах эхний алхам болно гэж үзлээ.

Туульсын аман яруу найргийг интеграцилж зааснаар соёлын үнэт өвийг хайрлан хамгаалах, омогших бахархах үзэлтэй болох нь

Ц.Март mart.ts@school11.edu.mn

11 дүгээр сургуулийн монгол хэл, уран зохиолын багш

Илтгэл хамтран боловсруулсан багийн гишүүд:

Д.Заяабаяр- гадаад хэлний багш, Г.Ёндонсамбуу, дуу хөгжмийн багш,

Б.Хишигбаяр сургалтын менежер

Зорилго: Туульсын аман яруу найргийг түүх, дуу хөгжмийн хичээлтэй холбон зааж, эх хэл соёлоо эрхэмлэн дээдэлж, омогшин бахархах үзлийг сурагчдад төлөвшүүлэх зорилго агуулж байна.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын 8 дугаар ангид МААЗ-ын төрөл зүйлийн нэг болох туульсын аман яруу найргийг заахаар хөтөлбөрт тусгасан. Хэмжээний хувьд том. Туульсын аман яруу найраг нь анх зохиогдохдоо амаар зохиогдож, амаар уламжлагдсан. Сонсоход зориулсан байдаг нь дуу хөгжмийн хичээлтэй холбох боломжийг нээж байна.

Суралцахуйн зорилтуудаараа ээлжит хичээлээ нэршүүлсэн. Уран зохиолын сургалтын агуулга нь унших, ярих-сонсох, бичих хүрээнд хэрэгжих учиртай. Уншихын хүрээний зургаан зорилтын тав, ярих-сонсохын гурван зорилтын нэг, бичихийн хүрээний гурван зорилтын нэг нь энэ нэгжийг заахад төлөвлөгдөх боломжтой гэж үзлээ. Түүхийн хичээлийн түүхэн зүтгэлтэн, түүхэн он цаг, түүхэн үйл явдал, түүхэн газар нутаг, түүхэн сургамж гэсэн таван айн түүхэн зүтгэлтэн, түүхэн үйл явдал гэсэн хоёр ай нь туульсын аман яруу найргийг заахад холбогдож байгаа учраас түүхийн хичээлтэй интеграцилж болох юм.

Судалгааны үр дүн: Өнгөрсөн жил 8"б", 8"в", 8"а" ангид заахдаа интеграцилж заасан хичээлээ хоёр дахь ээлжит болгож байсан. Хичээлийн зорилгоо "Тууль гэж юу болохыг таниулж, соёлын үнэт өв болохыг ойлгуулж, бахархах омогших сэтгэл төрүүлэх" гэж тодорхойлсон нь учир дутагдалтай байсныг монгол хэл хариуцсан мэргэжилтэн хэлсэн. Ингэж шүүмжлэх гол үндсээ

- Тухайн судалж байгаа зүйлийн талаарх ойлголт ухагдахууныг ээлжит хичээлээс олж авдаг.
- Бахархах омогших сэтгэл төрүүлэх үйл явц нь илэрхийлэх чадвар /ярих ба бичих/-аар илэрч,

нэгж хичээлийн эцсийн үр дүн болдог гэж тайлбарласан. Үүнийг дараагийн хичээл төлөвлөлтдөө тусгаж, "Туульсын аман яруу

найргийг уншиж, судлах” нэгжийг ээлжит хичээл болгон задлахдаа хичээлийн зорилгоо “Уншсан зохиолын талаар төрсөн сэтгэгдэл мэдрэмжээ илэрхийлэхдээ бахархах, омогших сэтгэлийг төрүүлэх” гэж тодорхойлох нь зөв юм байна гэж үзлээ. Илтгэлийн дэлгэрэнгүй дээр илүү тодорхой тайлбарласан байгаа.

Практик ач холбогдол: Сургуулийн дуу хөгжмийн багш бүр тууль хайлах авьяастай байдаггүй учраас, улсын алдартай туульчид, дуу хөгжмийн багшаар хөтөлбөрт орсон туулийг хайлуулсан бичлэг хийлгэж үндэсний хэмжээнд түгээх нь зөв юм гэж үзлээ. Аялгуулан хайлах нь дуу хөгжмийн хичээлтэй, уран дүрслэлийн гайхамшигтай нөөцөөрөө уран зохиолтой, монгол туургатанд тархсан гэдгээрээ түүхэн газар нутаг ай, үйл явдлаас нь сургамжтай санааг олж болохоороо түүхэн сургамж гэсэн айтай ч бас уялдаж болох учраас зөвхөн уран зохиолын хичээлийн хүрээнд явцуухан мэдлэг олгож бүтээлгэж байсан сэтгэлгээнээс салж болно гэж үзэж байна.

Шинэлэг тал санаа: Хамтын хичээлийн шинэлэг тал, санааг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

- Эрдэмтэн зохиолч Ц.Дамдинсүрэнгийн хэлсэнчлэн “Тууль бол унших ном, харах жүжиг, сонсох хөгжим” гэдгээс гурван хичээлийн нэгдмэл байдлыг гаргаж, асуудал дэвшүүлсэнд
- Туулийн тухай дүгнэхдээ хосоор ярилцах аргыг хэрэглэж, тоочин өгүүлдэг, /эхийн хэв маяг талаасаа/, шүлэглэсэн хэлбэртэй, аялгуулан хэлдэг, уран дүрслэлийн хэтрүүлэг ихтэй байдаг гэдгийг нотлуулан мэдлэг бүтээлгэсэнд
- Хэмжээний хувьд их байдгийг туулийн агуулгыг хураангуйлсан 10 өгүүлбэр/үлгэр/-тэй туулиа харьцуулан ажиглалт хийлгэж, мэдлэг бүтээлгэснээр гаргаж ирсэнд
- Монголын алдартай туульчдын талаар, тууль хайлах дэг соёлын талаар видео бичлэг үзүүлж, сонсох чадварыг хөгжүүлэн, мэдлэг олгож чадсанд шинэлэг тал, санаа нь оршино.

Түлхүүр үг: Туулийн тархац, үнэт өв, хэтрүүлэг, тууль хайлах дэг, соёл, түүхийн хичээлийн таван ай, “PLICKER” цахим программ

Товч агуулга:

Бидний энэхүү илтгэл нь удиртгал, онол арга зүйн үндэс, судалгааны загвар, хичээлийн өрнөл хэсгийн шийдэл буюу мэдлэг бүтээлгэх үйл явц, судалгааны үр дүн, дүгнэлт, ном зүй гэсэн бүтэцтэй. Өнөөгийн хүүхдүүд уншихаа больжээ гэдэг шүүмж хэн хүний амнаас гарах болсоор удаж байна. Бодит байдал дээр ч ийм байгаа. Унших хэрэгцээгээ төдийлөн хайхрахгүй байх тутам унших чадвар сул болж байгаа нь үнэн. Унших чадвар бол хурдан унших төдий зүйл биш. Бага

хугацаанд их агуулгыг багтааж, уншсан зүйлийнхээ агуулгыг бүрэн дүүрэн ойлгох, мэдээлэлд боловсруулалт хийх, авах гээхийн ухаанаар хандах, үндэсний соёлоо хайрлан хамгаалах, эрхэмлэн дээдлэгч нэгэн болж хүмүүжих гэх мэтээр олон зүйлийн ач холбогдолтой.

Урьд нь туульсын аман яруу найргийг заахдаа аялгуулан хэлдэг бас түүхэн сургамжтай талыг орхигдуулан зөвхөн зохиолын агуулга, үйл явдлын хүрээнд эргэлдэж, хэтрүүлсэн дүрслэлтэй хэсгийг түүвэрлэн, олуулах маягаар зааж ирсэн нь суралцагчдад төдийлөн сонирхолтой биш, цаг нөгцөөсөн үйлдэл хийлгэхэд хүргэж байжээ гэж дүгнэж байна.

Дуу хөгжмийн хичээлтэй уялдуулж зааснаараа тууль бол үгийн гайхамшигт урлаг төдийгүй туульчийн уран чадвар, хайлах, хэлэх ёс жаяг, зан үйлийг багтаасан нийлмэл урлагийн шинжтэй цогц зүйл болж чадах юм. Хаадын түүх, баатруудын амьдрал, газар усны онцлог зэргийг уран сайхан дүрсэлснээрээ монголын түүхийн гайхамшигт дурсгал. Энэ талыг нь мөн л орхигдуулж ирсэн.

Ингэж өрөөсгөл арга зүйгээр зааж ирсэн нь суралцагчдын үгийн урлагийн сайхныг аялгууны сайхантай хослуулж ойлгох чадвар, соёл уламжлалаа эрхэмлэн дээдлэх, үндэсний ухамсар сэтгэлгээг хөгжүүлэх боломжийг нь хаан боогдуулж байсан байна. Ийм учраас үүнийг халж, цогц байдлаар зааж, судлан шинжлэх арга барилыг хөгжүүлж, мэдлэг бүтээлгэх нь зүйтэй юм гэж үзлээ.

Дөрөв дэх удаагаа сайжруулан заахад бэлтгэхдээ тухайн нэгжийн хэд дэх ээлжит хичээл дээр нь хамтын хичээлээ явуулах вэ?, Зорилгоо хэрхэн өөрчлөх вэ, үнэлгээн дээр анхаарч богино хугацаанд сурагчдыг хэрхэн бодитой үнэлэх вэ зэрэг зүйл дээр анхаарсан болно.

"Цахим орчинд сурагчдыг эх хэлээрээ зөв бичиж хэвшүүлэх замаар ухаалаг хэрэглээнд хөтлөх нь"

О.Оюунтунгалаг, Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын Титэм

ЕБС-ийн багш, www.oyukhaaa@yahoo.com

Зорилго: Сурагчдын эх хэлний хичээлээр эзэмшсэн мэдлэг чадварыг цахим орчинд хэрэглээ болгон хэвшүүлэх, эх хэлний хичээлийн сургалтын чанарыг сайжруулах

Зорилт: Цөм хөтөлбөрийг уншиж судлах \6-12-р ангийн эх хэлний хичээлийн\

- Цахим орчин дахь сурагчдын харилцаа, ёс зүй, нийтлэлд ажиглалт хийх
- Сурагчидтай хамтран цахим хичээл зааж, туршин хэрэгжүүлэх
- Сурагчдад цахим орчинд эх хэлээрээ зөв ярьж, бичих, харилцах, хэвшүүлэх

Судалгааны ажлын ач холбогдол: "Хүүхэд бүхэн адилхан нэг зүйлийг чаддаг байх албагүй. Бидний хийж байгаа хамгийн чухал зүйл бол хүүхдүүдийн өөрийнх нь чаддаг зүйлийг багш оношлоод, тэр чаддаг зүйлээр нь дамжуулан мэдлэг чадвараа хөгжүүлэх боломжийг олгодог болсон" [8;85]. Эх хэлний хичээлээр эзэмшүүлэх мэдлэг чадварыг сурагчдын өдөр тутмын хэрэглээ, хүсэл сонирхол, эрэлт хэрэгцээ, авьяас чадварт нь тулгуурлан заан сургах, үнэлж дүгнэх, дадал хэвшил болгоход чиглэж байгаагаараа онцлогтой.

Түлхүүр үг: Эх хэлний хичээл, цахим орчин, ухаалаг хэрэглээ, мэдлэг чадвар, дадал хэвшил

Товч агуулга:

Дэлхий нийтээрээ мэдээллийн эрин зуунд, цахим ертөнцөд аж төрж байна. Бидний амьдралд цахим орчин, цахим харилцаа бий болоод удаагүй байгаа ч үүнийг үгүйсгэх, үл хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй цаг үе нэгэнт иржээ.

Цахим харилцаан дахь бичвэрийн хэлзүй, найруулга зүй, зөв бичихзүйн асуудал улмаар ёсзүйн хэм хэмжээ нь өнөө үед тулгамдсан асуудал болж байгаа бөгөөд түүнийг засаж залруулахад эх хэлний хичээлийн аргагүй хэлбэрийг өөрчлөн сурагчдын хэрэгцээ сонирхолд нийцүүлэн тэдэнтэй хамтран зохион байгуулах \Хамтын хичээл\ нь тодорхой үр дүнд хүрнэ гэж үзэж байна.

Хичээлд бэлтгэхийн тулд сурагчид хил хязгааргүй, хориг саадгүй мэдээллийн ертөнцөөс мэдээлэл авах, боловсруулах, мэдээллийн хэрэгсэлтэй ажиллах чадвар эзэмшихийн зэрэгцээ, бүтээлчээр унших,

мэдээлэл түгээх, солилцох, оюун дүгнэлт хийх зөв зан үйл, дадал хэвшил эзэмших зэрэг суралцахуйн үйлдэлдээ ахиц гаргаж, улмаар эх хэлний хичээлээр эзэмшсэн мэдлэг чадвараа цахим орчинд ч хэрэглэх зөв дадал хэвшилтэй болох юм.

Техник бүлэг сэдвээр суралцагчдын бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх сургалтын үйл ажиллагаа.

Я. Сэлэнгэ.

Орхон аймгийн 4 дүгээр сургуулийн багш

Илтгэлийг хамтран боловсруулсан Орхон аймгийн ерөнхий боловсролын 4 ба 14 дүгээр сургуулийн багийн гишүүд: дизайн технологийн багш Ц.Отгонжаргал, дүрслэх урлагийн багш А.Сумъяабат, дизайн технологийн багш Х.Эрдэнэтуяа, физикийн багш М.Батзаяа.

Зорилго: Дизайн технологи, физикийн хичээлийн “Техник ба механик” сэдвийн агуулгуудыг интеграцчилан сурагчдын техник сэтгэлгээ, бүтээлчээр сэтгэх чадварыг бүтээл хийлгэх явцад нь хөгжүүлэхэд оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: “Техник ба механик” бүлэг сэдвүүдийг интегрцчилан, уламжлалт технологи, ахуй хэрэглээнд тулгуурлан цахим бичлэгээр сэдэлжүүлэн суралцагчдын техник сэтгэлгээ, бүтээлчээр сэтгэх чадварыг хөгжүүлэх, хандлагад гарч буй өөрчлөлтийг судлан хичээлийн судалгааг зохион байгуулсан.

Судалгааны үр дүн: Хичээл хоорондын интеграци хийснээр агуулгын давхцал ба зөрүүг илрүүлэн, анги хоорондын уялдааг сайжруулахын тулд хос багшийн аргаар хичээлийг зохион байгуулсан. Суралцагчдын хараад сонссон зүйлийнхээ 50%-ийг тогтоодог чадварт тулгуурлан цахим бичлэг, дүрст үзүүлэн зэргийг ашиглан хичээлийг явуулахад техник сэтгэлгээ, бүтээлчээр сэтгэх чадвар хөгжиж, бүтээлийн чанарт ахиц гарсан.

Практик ач холбогдол: Дизайн технологи, физикийн хичээлүүдийн агуулга ба эзэмших чадварууд ижил төстэй байсан тул хичээлийг хамтран боловсруулан заахад төвөггүй байсан. Мөн цахим бичлэг ашигласнаар сурагчдын бүтээлчээр сэтгэх чадварт ахиц гарч, цаашид бие даан өөрийгөө бүтээлчээр хөгжүүлэх боломж нь нээлттэй болсон.

Шинэлэг тал /санаа/: Монголын ард түмний уламжлалт арга барил, технологи нь олон зууны туршид цаашид хувирахгүй болтлоо хөгжиж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй байдаг тул зарим зүйл нь олон

улсын жишигт хүрч, шинжлэх ухаан, шинэ технологи, үйлдвэрлэлд аль хэдийн нэвтэрсэн орчин үеийн технологийн үндэс болж байна. Иймд хичээлээ уламжлалт технологи аргачлал бүхий зураг, слайдаар сэдэлжүүлэн тайлбарласнаар суралцагчдад уламжлалт ахуйн хэрэглээгээ танин мэдэх, цаашид өвлөн дамжуулахад хувь нэмрээ оруулж байна.

Түлхүүр үг: Техник сэтгэлгээ, бүтээлчээр сэтгэх, интеграци, уламжлалт технологи

Товч агуулга:

2012 он хүртэл “Техник” бүлэг сэдвийг багш нар бараг ордоггүй орхигдуулдаг ганц нэг багш л ордог байсан, 2012 – 2015 он хүртэл бага цагаар орж эхэлсэн, 2015 оноос суурь боловсролын цөм хөтөлбөр хэрэгжсэнээр агуулга, цагийн багтаамж ихэссэн нь багш нар арга зүйгээ өөрчлөх шаардлага бий болсон. “Хүч хожих энгийн механизм” сэдвийн хүрээнд 2012 оноос өмнө хөшүүргийн зарчмыг 3 эрэмбийн схем зургаар илэрхийлэн тайлбарлаж суралцагчдаар зуруулах төдийгөөр хязгаарлагддаг байсан. 2015 онд цөм хөтөлбөр хэрэгжсэнээр уг хичээлийг хэрэглээ буюу уламжлалт технологид суурилан тайлбарлаж бүтээл хийлгэдэг болж дэвшилт гарсан. Энэхүү судалгаат хичээлийг уламжлалт технологи хэрэглээнд тулгуурлан, цахим бичлэг ашиглан зааснаар суралцагчдын техник сэтгэлгээ, бүтээлчээр сэтгэх чадвар хөгжиж, хөдөлгөөнт тоглоом хийх хүсэл сонирхол нь нэмэгдсэн. Уг хичээлийг физикийн багштай хамтран бэлтгэсэн давуу тал нь онолыг шинжлэх ухаанч талаас нь тайлбарлаж, тооцоолол хийх аргачлалд сургаж байгаа нь бүтээл хийх явцдаа гаргасан алдаагаа олоход тус дөхөм болж байна. Бид бүхэн судалгаат хичээлийг зохион байгуулах явцдаа хичээлийн бэлтгэл судалгаа, хичээлийн явц, ажиглалт, хэлэлцүүлгийн үр дүнд ээлжит хичээлийн хөтөлбөрөө хэд хэдэн удаа засан сайжруулсан. Мөн хичээлийг сайжруулан заах явцад суралцагчдын чадварт ямар ахиц гарч буйг бүтээлч эрэлхийллийн арга барилд тулгуурлан “бүтээлчээр сэтгэх” чадварын өөрчлөлтийг судалсан. Суралцагчдын бүтээлийн чанар нь бүтээлчээр сэтгэх чадвараас хамаарна.

ТҮҮХ, НИЙГМИЙН УХААН

Асуултад хариулах, асуудлыг тайлбарлах чадварыг хөгжүүлэх нь

Г.Бадамханд, G.Badamkhand99585250@gmail.com
Дорнод аймаг Хэрлэн сумын 12 дугаар сургууль багш

Илтгэлийг хамтран боловсруулсан багийн гишүүд: Д.Бүжин, Д.Анхбилэг, Дорнод аймаг Хэрлэн сумын 12 дугаар сургууль багш нар
Зорилго: Түүхийн хичээлд туршин хэрэгжүүлж буй арга зүй, туршлага, судалгааны явцад сурагчдад гарч буй өөрчлөлт, үр дүнг танилцуулахад оршино.

Судалгааны загвар, хандлага: Багшийн чиглүүлгийн дагуу сурагчид түүхэн үйл явдлыг уншин гол санаа буюу чухлыг сонгон тулгуур үгээр илэрхийлэн дэвтэрт бичих, яагаад түүхэн асуултын дагуу түүхэн үзэгдэл, үйл явдлын учир шалтгааныг эрж хайн, өөрийн үгээр тайлбарлан ярих чадварт суралцана.

Судалгааны үр дүн: Судалгаат хичээлийн явц, үйлийн судалгааны үр дүнгийн үзүүлэлтийг хичээлд ажиглалт хийсэн багш нарын хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, хичээл заасан багшийн ажиглалт, судалгаагаар дараах дүгнэлтийг хийж байна.

- 3 жилийн туршид явуулсан судалгаат хичээлийн үр дүнд Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 12 дугаар сургуулийн 9а,б,в ангийн сурагчдын түүхэн мэдээллийг тулгуур үгээр илэрхийлэх чадвар 36 хувиас 92 хувь, асуултад хариулах чадвар 27.9 хувиас 94.7 хувь хүртэл ахисан байна.
- 2015-2016 оны хичээлийн жилд БСШУЯ—наас явуулсан Хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх-Сайн хичээл, үйл ажиллагааны улсын 2 дугаар зөвлөгөөнд 8 дугаар ангийн түүхийн “Наполеон Бонапарт ба Францын эзэнт гүрэн” ээлжит хичээлийг зааж, туршлагаа түгээн дэлгэрүүлж тухайн судлагдахууны шилдэг 10 хичээлд шалгаран “Суралцахуйг дэмжсэн үйл ажиллагааны төлөвлөлт” эмхэтгэлд хэвлэгдсэн.
- БМДИ-ээс явуулсан Сайн хичээлийн технологи-2016, 2017 уралдааны 2 дугаар шатанд 8 дугаар ангийн түүхийн “Бурхны шашин Монголд өргөн дэлгэрсэн нь” “Ойрад Монголын зэвсэгт бослого, тэмцэл” хичээлүүд тус тус шалгарч Боловсролын технологийн үндэсний санд бүртгэгдэх эрх авсан нь бидний ажлын үр дүн юм.

Практик ач холбогдол: Судалгаат хичээлээс өдөр тутмын ээлжит хичээл рүү багшийн үйл ажиллагаа чиглэгдэж буй бөгөөд олон давтамж бүхий хичээлийн явцад сурагч түүхэн эх сурвалж, мэдээллээс

гол, чухал зангилаа асуудлыг олох, самбарын бичиглэлтэй зэрэгцэн тэмдэглэл хөтлөх, яагаад асуултын дагуу тулгуур үгийг тайлбарлан ярих үйлийг хийснээр түүхэн эх сурвалж, мэдээллийг бүтээлчээр ухаарч уншин чухлыг сонгох, дэвтэрт түүхэн үйл явдлыг дэс дараалалтайгаар тэмдэглэх, түүхэн үзэгдэл, үйл явдлын шалтгаан, мөн чанарыг өөрийн бодомжоор тайлбарлан ярих, бусдыг сонсох, бусдад хүндэтгэлтэй хандах, бусадтай хамтарч ажиллах зэрэг чадваруудад суралцаж байна.

Шинэлэг тал/санаа: Хичээлийн эхлэл, өрнөл, төгсгөл хэсэг тус бүрт сурагчдад эзэмшүүлэх мэдлэг, чадварыг самбарт тусган төлөвлөсний үр дүнд сурагчид дэвтэрт зэрэгцэн тэмдэглэл хөтлөх аргаар түүхэн үйл явдлыг орхигдуулалгүй, дэс дараалалтай, эмх цэгцтэй бичиж тэмдэглэх үйлд суралцаж байна.

Түлхүүр үг: Тулгуур дохио, зэрэгцүүлэн тэмдэглэл хөтлөх арга, самбар төлөвлөлт, дэвтэр хөтлөлт

Товч агуулга:

Судлагдахууны багаар хамтран хичээлийн судалгааг жилд 2-3 удаа, 3 жилийн хугацаанд 6 удаагийн судалгаат хичээлийг зохион байгуулах явцад сурагчдад илрэх ахиц, үр дүнг тооцон энэхүү судалгааны ажлаараа танилцуулахыг зорьсон болно. Үүнд:

2015-2016 оны хичээлийн жилд Юань улсын төр, засаг захиргаа, 2016-2017 оны хичээлийн жилд Наполеон Бонапарт ба Францын эзэнт гүрэн, Бурхны шашин Монголд өргөн дэлгэрсэн нь, Ойрад Монголын зэвсэгт тэмцэл, 2017-2018 оны хичээлийн жилд Лам нарын эсэргүү бослого сэдвээр нийт 18 удаагийн судалгаат хичээлийг гурван жилийн турш зохион байгуулж байна.

Түүхийн хичээл нь агуулга ихтэй байдаг тул сурагчид хичээлийн ихэнх цагийг унших үйлд зарцуулдаг. Түүхэн үйл явдлыг богино цаг хугацаанд нэг удаа гүйцлэн уншаад буцаагаад асуултад хариулахад хүндрэлтэй, хэцүү байдаг нь сурагчидтай хэлэлцүүлэг өрнүүлэх явцад гарч байсан.

Бид "Өгөдэй хаан Монголын их гүрнийг байгуулсан нь судалгаат хичээлээрээ сурагчдын асуултад хариулах чадварыг гараа болгон авч судалгаат хичээлээс өдөр тутмын хичээлээ төлөвлөн сурагчдын идэвхтэй оролцоо буюу асуултад хариулах чадварыг хөгжүүлэхүйц тулгуур дохио, түүхэн асуулт, зэрэгцүүлэн тэмдэглэл хөтлөх аргуудыг ашиглан хичээлийг заан туршиж ажиллав.

Судалгаат хичээлүүдийг боловсруулан зааж турших, засан сайжруулах үйлийн явцад түүхийн ээлжит хичээлийн төлөвлөлтийн загвартай болсон ба энэ нь өдөр тутмын хичээлээ төлөвлөн заахад бидэнд дэмжлэг болж байна.

Судалгаат хичээлийг заах явцад сурагчдын асуултад хариулах чадвар 27.9 хувиас 94.7 хувь хүртэл ахисан нь тулгуур дохионы арга, түүхэн асуулт тавих аргыг оновчтой хэрэглэсний үр дүн гэж үзэж байна.

Түүхийн хичээлд бид сурагчдад үйл явдлыг цэгцтэй ойлгуулахын тулд он цагийн хүснэгт аргыг ихэвчлэн ашиглаж ирсэн нь түүхэн үйл явдлыг орхигдуулан зөвхөн он цагийн хүрээнд өнгөц мэдлэг сурагчдад үлдэх талтай гэж үзэн тулгуур дохионы аргаар хичээлийг төлөвлөн зааснаар түүхэн үйл явдлыг орхигдуулалгүйгээр гол зангилаа асуудлыг үйл явдлаас илрүүлэн гаргаж, тэмдэглэх, дэлгэрүүлэн ярих чадварт суралцаж байна гэсэн дүгнэлтэд хүрлээ. Сурагчид дэвтэртээ түүхэн мэдээллийн гол санааг ойлгомжтой эмх цэгцтэй тэмдэглэсэн учир дэвтэр нь сурагчийн байнгын хэрэглээ болж буй нь ажиглагдаж байна.

Онолын мэдлэгийг хэрэглээ болгох арга зүйг сайжруулсан нь

*Х.Нямсүрэн, Б.Гэгээнжаргал, П.Оюунжаргал
(oyunjargalpuntsagnorow@gmail.com)*

Ховд аймгийн Жаргалант сум Цаст-Алтай цогцолбор сургууль

Нийгэм болон хувь хүн тогтвортой хөгжих эрэлт, хэрэгцээнд нийцүүлэн боловсролын чанар үйлчилгээнд тавигдах шаардлагыг дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн онол болон практикийн шинэлэг үзэл санааг тусган шинэчлэх болон түүнийг хэрэгжүүлэхдээ хүүхэд нэг бүрт тохирсон арга замыг боловсруулан үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх нь багш бидний өмнө томоохон зорилт болж ирлээ. Даяаршин өөрчлөгдөж буй дэлхий ертөнцөд хэн өндрөөр үнэлэгдэхүйц мэдлэг, чадвартай боловсролтой нь сайн сайхан амьдарч, амжилттай ажиллаж чадна гэсэн хандлага бий болсон. Манай боловсролын систем өнгөрсөн хугацаанд хүүхдэд амьдралаас тасарсан онолын мэдлэг өгөхийг зорьсоор ирсэн. Харин өнөөгийн чиг хандлага нь зөвхөн онолын мэдлэг бус чадварын боловсролыг чухалчилдаг болжээ. Тэгвэл Монгол хүний дэлхийд өрсөлдөх чадварыг хэрхэн яаж өөрчлөх вэ?

Багш хүүхдийн бие даан чөлөөтэй ажиллах боломжоор хангаж, хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх, тэдний онцлог бусдаас ялгаатай байдлыг нээн илрүүлж, хөгжлийг нь дэмжиж буй багш нартаа бие даан ажиллах, технологийг хэрэгжүүлэх явцад сурагчийн идэвхи сонирхол,

хариуцлага дээшилж үр дүнгээ өгч байгаа тул энэ чиглэлээр хийж буй ажлын арга, туршлагаасаа бид бусад багш нартай хуваалцах зорилгоор энэхүү илтгэлийг толилуулж байна.

Судалгааны зорилго: Суралцагчийг ухаалаг хэрэглэгч байлгахын тулд орлого зарлагын бүтэц, мөн чанарыг мэдүүлэх, зохистой хэрэглэх чадварт суралцуулж түүнийг хичээлийн явцад туршин хэрэглэж үр дүнг тооцоход оршино.

Түлхүүр үг: Сонирхол, хэрэглээ, ухаалаг сонголт, тооцоолол(орлого, зарлага, хуримтлал)

Товч агуулга:

7-р ангийн Нийгмийн ухааны Эдийн засаг бүлэг сэдвийн “Орлого, зарлага, төсөв” сэдэвт ээлжит хичээлийг “Ухаалаг сонголт” нэртэйгээр 2016 онд сайн хичээлийн улсын зөвлөгөөнд оролцуулан зааж мэргэжил нэгт багш нартай туршлага хуваалцсан билээ.

“Ухаалаг сонголт” ээлжит хичээлийн онолын агуулга нь дараах үндсэн хэсгүүдээс бүрдэнэ. Тухайлбал:

А) Хэрэгцээ хязгааргүй, нөөц баялаг нь хязгаартай болохыг тусгаж оруулах

Б) “Орлого, зарлага, төсөв” –ийн тухай ойлголт

В) Алдагдсан боломжийн өртөг

Г) Хуримтлал эдгээр ойлголтуудыг энэ хичээлээр эзэмшүүлсэн.

Сургуулийн сургалтын бодлогоор хичээлийн судалгааны арга зүйг тасралтгүй дэмжих нь

Ж.Амарсанаа. Л.Булгамаа

Булган аймаг, Хутаг-Өндөр сумын ахлах сургуулийн багш нар

Зорилго: Ээлжит хичээлийн төлөвлөлтийг сайжруулах, бүр засан сайжруулах, хичээлээр хүргэх агуулга, түүнийгээ ямар арга зүйгээр суралцагчдын ой тойнд нэвчин оруулах, хичээл хоорондын интеграцийг хангах, багш нар өөрсдийн урам зоригтойгоор хичээлийг сайжруулан ярилцах үйлийн явцдаа тасралтгүй хөгжих боломжийг олгох цогц арга зүйн тогтолцоо юу вэ? тийм арга зүйн тогтолцоо байх бололцоотой юу? Сургуулийн зүгээс үүнд яаж оролцож, хэрхэн удирдан чиглүүлэх ёстой вэ? гэсэн асуудлыг уг илтгэлийнхээ хүрээнд шийдвэрлэхээр зорилоо.

Загвар: Боловсролын чанар нь ээлжит хичээлээс, ээлжит хичээлийн чанар нь хичээлийн судалгаанаас хамаардаг болохыг

манай багш нар 2008 оноос эхлэн манай улсад БСШУЯ, Японы “Жайка” байгууллагын хамтран хэрэгжүүлсэн “Багшлахуйн арга зүй хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх нь”, “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил” төслөөс нэн тодорхой харсан байгаа. Уг төсөл манай улсын ЕБС-иудын зорилтот хэсэгтээ хүрэхээс гадна уг төсөлд хамрагдаагүй аймаг, сумын сургуулиуд ч төслийн үр шимийг хүртсэн гэж бид үздэг юм. Энэхүү төслийн үр шим бол “хичээлийн судалгааны арга зүй” байсан гэдэгт ихэнх багш нар санал нэг байгаа буйзаа.

Дээрх төсөл зогссоноос хойш хугацаанд манай улсын ЕБС-ийн сургалтын агуулга, арга зүй, бүтэц хэдэнтээ өөрчлөгдөж, хөтөлбөрийн стандарт ч тогтвортой шинжийг олохгүй заримдаа багш нарын дунд ч эргэлзээ тээнэгэлзээг үүсгэж байна. Эдүгээ цөм хөтөлбөрийн хүрээнд ихэд чухалчилан тавигдаж буй арга зүйн нэг чухал хэсэг нь “шинжлэн судлах арга” болж байна. Уг аргыг өөриймшүүлэн заах, түгээн дэлгэрүүлэх ажил алаг цоог, тэрчлэн ЕБС-ийн зарим багш нар өөрсдөө арга зүйн төөрөгдөлд орж буй мэт санагддаг. Өөрөөр хэлбэл уг арга нь ямар бүтэц, ямар элемент, дарааллаар явах эсэхийг тэр бүр анзаардаггүй юмуу ойлгохыг чухалчилдаггүй дүр зураг харагддаг юм.

Судалгааны үр дүн: Ээлжит хичээлийн төлөвлөлт, агуулгыг сайжруулахад багш бүр дор бүрнээ бодож, төлөвлөхөөс илүүтэй хичээлийн судалгааны арга зүйг Сургуулийн удирдлагын зүгээс сургалтын төлөвлөгөөндөө тусган, удирдлага, зохион байгуулалтаар хангаж ажиллавал, мөн сонирхлын багуудын үйл ажиллагааг сургуулийн удирдлага дэмжиж ажиллавал, энэ нь боловсролын чанарыг сайжруулах хамгийн үр өгөөжтэй арга хэрэгсэл мөн болохыг судалгааныхаа гол үр дүн гэж үзэж байна.

Практик ач холбогдол: Хичээлийн судалгааны арга зүйг сургуулийн удирдлагын зүгээс багш нараа үнэлэх, хичээл сургалтын үйл ажиллагааны салшгүй хэсэг, багшлахуй ба суралцахуйг дэмжих гол арга зүйн тогтолцоо болгож хэвшүүлбэл суралцагчдын хөгжилд чухал нөлөөтэй болно.

Шинэлэг санаа: Сургалтын хөтөлбөр, агуулга, арга зүйн шинэчлэлт өөрчлөлт эрчимтэй явагдаж буй энэ цаг үед хичээлийн судалгааны арга зүйг хуучирсан эсвэл дараагийн шинэ үзэл хандлага, шинэ арга барил (шинэ төсөл) орж ирлээ гэсэн урьтач бодлоор орхигдуулах, ерөөс сургуулийн удирдлагын зүгээс хичээлийн судалгааны үзэл санааг цаашид үргэлжид авч явахгүй бол ээлжит хичээлийн үр нөлөө өсөж, боловсролын чанарт ахиц гарахгүй гэдгийг ухаарах хэрэгтэй байна. Иймд гагцхүү багш нарт хичээлийн үзэл санааг нутагшуулан үлдээсэн гэдгээр орхих биш, харин сургуулийн менежент, сургалтын

төлөвлөгөө, бодлогоор, сургалтын менежерийн заавар зөвлөгөөн дор (сонирхлын багийн үндсэн дээр) уг үзэл санааг цааш үргэлжлүүлэх ёстой хэмээн үзэж байна.

Түлхүүр үг: Ээлжит хичээл, Хичээлийн судалгаа

Товч агуулга:

Хичээл, сургалтын үйл ажиллагааны гол амин сүнс бол ямар арга зүйд тулгуурлах вэ? гэдэгт оршдог. Тэр арга зүй нь эцсийн дүндээ хүүхэд өөрөө мэдлэг бүтээх, багш нь багшлахуйн явцдаа тасралтгүй хөгжиж байх ёстой билээ. Манай улсын ЕБС-ийн сургалтад нутагшиж, улмаар үр дүнтэй хэрэгжиж болох хамгийн боломжит нэг арга зүйн цогц шийдэл бол хичээлийн судалгааны арга зүй мөн. Гагцхүү сургуулийн удирдлагын оновчтой бодлого, зөв хөшүүрэг, сургалтын менежерийн алсын хараатай үйл, багш нарын сонирхол, идэвхи чармайлттай үйл ажиллагаанаас энэхүү шийдэл ихээхэн хамаардаг бололтой юм. Учир нь манай сургуульд хичээлийн судалгааны арга зүй хэрэгжихээс өмнө, хэрэгжиж дууссанаас хойш хугацааны сургалтын үйлийг хичээлийн судалгааны арга зүй эрчимтэй хэрэгжиж асан үетэй харьцуулахад хүүхдийн оролцоо, багшийн хөгжил, хандлагад нэлээд ялгаатай байдал бий болсноос харж болохоор байна.

Иймд ээлжит хичээлийн бэлтгэлийг багш бүр бие даан менежертээ хянуулах бус, харин хичээлийн бэлтгэл судалгаа, хичээлээ туршин явуулах, ажиглах, хэлэлцүүлэх, түүнийг хөтлөн явуулах (модиратор), засан сайжруулах циклээр явуулж, үүнийг сургуулийн сургалтын бодлогоор тасралтгүй дэмжих нь ээлжит хичээлийн чанар сайжирч, улмаар хүүхэд өөрөө бүтээгч, идэвхтэй оролцогч, харин багш нь хичээлийг төлөвлөх, чиглүүлэх явцдаа хөгжиж байдаг цогц арга зүй болон тогтож, боловсролын чанарт томоохон ахиц болно гэж бид үзлээ.

ХӨГЖИМ

Сонсох хөгжмийн хичээлд хэрэглэгдэхүүнийг үр дүнтэй ашиглах нь

Ц.Мөнхтуяа, munkhtuyatseetiya@gmail.com

Өвөрхангай аймаг ЕБ-ын 1-р сургуулийн хөгжмийн багш

Зорилго: Сонсох хөгжмийн хичээл дээр хэрэглэгдэхүүнийг үр дүнтэй ашиглах нь хүүхдийн сонсох чадварыг хөгжүүлж, идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх, өөрийн ойлголт төсөөллөө богино хугацаанд /өнгө, дүрс, схем зураглал/ илэрхийлэх чадварыг дээшлүүлэх, бие даан суралцах, хөгжим сонсох сонирхлыг нь төрүүлэхэд хэрхэн нөлөө үзүүлэхийг судлах, үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Хүүхдийн хөгжим сонсох чадварыг ээлжит хичээл бүр дээр үнэлж, рубрикийн аргаар ажигласан ажиглалт, бодит үр дүн дээр тулгуурлан хичээлийн хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулан зааж, хүүхдийн сонсох чадварын хөгжлийг судалсан болно.

Судалгааны үр дүн: Сонсох хөгжмийн хичээл дээрх сурагчдын идэвх оролцоо, бүтээлч хандлага, ойлголт, өөрийгөө илэрхийлэх чадварыг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж 2016 оноос хойш 3,4,5,6,7,8,9-р ангийн сурагчдад хөгжим сонсгохдоо хэрэглэгдэхүүнийг ээлжит хичээл дээр тогтмол ашиглах аргыг туршин сурагчдыг рубрикийн аргаар ажигласнаар багш, сурагчдад дараах өөрчлөлт гарч байна. Үүнд:

1. Сурагчдын хөгжим сонсох, анхаарлаа төвлөрүүлэх чадвар дээшилж, идэвх оролцоо сайжирч, сэтгэл хөдлөл, өөрийн ойлголт, төсөөллөө илэрхийлэх, хөгжмийн зохиолыг задлан шинжилж ойлгох чадваруудад ихээхэн ахиц гарч байгааг илрүүлсэн.
2. Ээлжит хичээлийн явцад сурагчдад хөгжим сонсгохдоо хэрэглэгдэхүүн дээр тулгуурлан сурагчдын дасгал даалгавар ажиллах чадварыг тогтмол ажигласнаар сурагчид өөрийн хөгжим сонсох чадвар ямар түвшинд байгааг мэдэх, мөн цаашид ямар түвшинд хүрч болохыг мэдэж авах боломжтойг тогтоож, бие даан суралцах боломжийг олгосон.
3. Хүүхдийг ажигласан ажиглалтан дээр тулгуурлан багш дараагийн хичээлийг хөтлөн явуулахдаа юун дээр анхаарах, юуг бэлтгэх хэрэгтэйг бодитойгоор тооцоолох буюу хичээлийн бэлтгэлийг чанартай хийх, хичээлээ сайжруулах боломж гарч байгааг харсан.

Практик ач холбогдол: Сонсох хөгжмийн хичээл дээр

хэрэглэгдэхүүнийг тогтмол ашиглаж, хүүхдийн бие даан хийж бүтээх, сэтгэл хөдлөл, өөрийн ойлголтоо илэрхийлэх, хөгжим сонсох сонирхлыг нь төрүүлэх боломж олгодог энэхүү аргыг хөгжмийн багш нарт түгээн дэлгэрүүлэх, багшийн арга зүйд нэвтрүүлэх боломжтой.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Сонсох хөгжмийн хичээл бүрийг хэрэглэгдэхүүнтэйгээр зохион байгуулж, хүүхдийн сонсох чадварыг хөгжүүлэх, идэвх оролцоог сайжруулах, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх энэхүү аргыг хөгжмийн хичээлд хэрэглэхэд хөгжмийн багш нарт шинэ санаа өгч, сурагчдад сурах үйл, бүтээлч идэвх өрнөж, сурах- сургах арга барилын нэгдлийг хангаснаар хүүхэд бүр адил тэгш хөгжих боломж нэмэгдэж байгаа нь судалгааны ажлын шинэлэг тал болно.

Түлхүүр үг: Сонсох хөгжим, цаасан самбар, дүрс, карт, хичээлийн үр өгөөж, хүүхдийн хүсэл сонирхол

Товч агуулга:

2008 оноос эхлэн хөгжмийн багшаар ажиллах явцдаа 1-9 дүгээр ангийн сурагчдад хөгжим сонсгох үйл ажиллагааг зохион байгуулахдаа харилцан асуулт хариултын хэлбэрийг голчлон ашигладаг байсан.

Гэвч энэ арга нь үр дүнтэй биш байсан учир сурагчдын хөгжим сонсох хүсэл сонирхол, анхаарлын төвлөрөлт тааруу, хичээлийн идэвх оролцоо, бүтээлч хандлага сул, хөгжмийн зэмсгүүдийг ялгаж сонсдоггүй, анги бүрийн хичээлд идэвхтэй оролцдог хэдхэн сурагчид л багшийн асуусан асуултад хариулж, бусад нь өөрийн ойлголт, сэтгэл хөдлөл, үзэл бодлыг илэрхийлэх боломж дутмаг байсан.

Мөн “Суурь боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөр”-ийг амжилттай хэрэгжүүлэхийн тулд зайлшгүй хүүхэд нэг бүрийн чадварыг хөгжүүлэх, ажиглах шинэлэг арга зүй зайлшгүй хэрэгтэй болсон. Тиймээс 2016 оны 9-р сараас эхлэн хүүхдийн хөгжим сонсох чадварыг ажиглах, сонсох хөгжмийн хичээлийг үр дүнтэй зохион байгуулахын тулд хүүхдийн хүсэл сонирхолд нийцсэн орчин үеийн техник технологийн дэвшилтэт технологийг ашиглан хэрэглэгдэхүүнийг бэлтгэх үйл ажиллагаандаа онцгойлон анхаарч, хүүхдээ рубрикийн аргаар ажиглан тэрхүү ажиглалтан дээрээ тулгуурлан хичээлээ тогтмол сайжруулан заан туршиж эхэлсэн.

Ийнхүү сонсох хөгжмийн хичээлд хэрэглэгдэхүүнийг ашигласнаар сурагчдын хөгжим сонсох чадварт эерэгээр нөлөөлж, сонсох явцдаа сэтгэн бодох, сонссон зүйлээ төсөөлөх, зургаар илэрхийлэх, сэтгэл хөдлөлөө илэрхийлэх боломж нэмэгдэж, сонсох хөгжмийн хичээлийг үр дүнтэй зохион байгуулах боломж байгааг тогтоосон.

БАЙГАЛИЙН УХААНЫ САЛБАР

Тэмдэглэлд Суурилсан Хичээлийн Анализ

Ганбатын Халиун, batukahaliuka@gmail.com

Говьсүмбэр аймаг Сүмбэр сум, 1 дүгээр сургууль

Илтгэлийг хамтран боловсруулсан: Г.Сонинбат, 1 дүгээр сургууль

Зорилго: “Transcript based lesson analysis” буюу тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализийг туршин хэрэгжүүлж ганцаараа байсан ч хичээлийн дараагаар ээлжит хичээлээ сайжруулах боломжийг олно.

Судалгааны загвар, арга зүй хандлага: Математикийн багш нар Японы Нагоя их сургууль, Хичээлийн судалгааны нийгэмлэг, МУБИС-ийн багш нартай хамтран уг судалгааг 3 удаа зааж сургууль дээрээ дангаараа 4 удаа туршиж энэ хичээлийн жилд бусад мэргэжлийн хичээлүүд дээр хэрэгжүүлээд байна.

Практик ач холбогдол: “Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ”-ыг хэрэглэснээр тодорхой цаг товлож хэн нэгэнтэй хамтрах шаардлагагүйгээр багш өөрийн 40 минутны ээлжит хичээлээ утсан дээрээ дууг хурааж бичээд түүн дээрээ судалгаа хийж ээлжит хичээлээ сайжруулах боломжтой.

Шинэлэг тал санаа: Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ нь тухайн хичээлээ аудио хэлбэрт бичээд багш сурагчийн харилцан яриаг бичвэрт хөрвүүлээд түүн дээрээ анализ хийн хичээлээ сайжруулдаг арга юм.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ

Товч агуулга:

Хичээлийн судалгаа нь хамтран хичээлд бэлдэх, нэг нь зааж, бусад нь ажиглах, хэлэлцэн сайжруулах зэрэг үйл ажиллагаа хийдэг ба эдгээр нь голдуу багшийн арга зүй, хэрэглэгдэхүүн, хүүхдийн суралцах үйл ажиллагаа зэрэгт чиглэдэг бол “Тэмдэглэлд суурилсан анализ” нь хичээл, түүний бүтцэд анализ, дүн шинжилгээ хийх, ганцаараа өөрөө өөрийнхөө хичээлээ сайжруулах, судалгаат хичээлд ажиглалт хийхэд оролцоогүй багш нар тухайн хичээлд анализ хийж хичээл, түүний төлөвлөлтийг сайжруулах боломжтой гэдгээрээ давуу талтай юм. Энэхүү судалгааг эхлээд хичээлийг видео болгож түүний дараагаар багш сурагчийн харилцан яриаг нэгийг ч орхигдуулахгүйгээр текстэн

хэлбэрт оруулж түүнийгээ дахин дахин уншингаа тухайн хичээлийн бүтэц, хэлбэр, багш, сурагчийн асуулт хариулт, үгийн сонголт, үгийн тоо, харьцаа, давтамж, утга, хичээлийн ач холбогдол, чухал хэсгийг тодорхойлох, хичээлийн мөн чанар, онцлогийг тодруулж хүн бүр анализаа хийсний дараа хоорондоо хэлэлцээд хичээлээ сайжруулдаг болно. Бид уг судалгааг 2016 оны 9 сараас эхлэн МУБИС-ын Ганбаатар багшаар ахлуулсан багтай хамтран 6-р ангийн “Өгөгдөлтэй ажиллах” хичээлээр 3 удаа Япон багш нартай хамтран явуулж уг арга технологит анхлан суралцсан ЕБС болоод байна. Мөн энэ аргаа бусад сургуулийн мэргэжлийн багш, удирдлагуудад танилцуулж загвар хичээл үзүүлсэн төдийгүй одоо өөрийн сургуулийн бусад хичээлүүд дээр хэрэгжүүлээд байна. Энэ арга технологийг Японы Нагоя Их сургуулийн профессорууд нэлээд нарийн судалсан байдаг байна.

Суралцагчийн бүтээлч үйлээр тооцоолох чадварын хөгжлийг дэмжсэн үр дүн

/Огторгуйн геометрийн биет үзүүлэн бэлтгэх жишээн дээр/

Б.Нямдаваа, Ц.Чимэдрэгзэн

Завхан аймгийн Чандмань-Эрдэнэ лаборатори сургуулийн багш

Зорилго: “Огторгуйн геометр” бүлгийн ээлжит хичээл бүрийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ гарын доорх материалаар хийгдсэн биетийн загварыг бүтээж, ашиглан суралцагчдын тооцоолол хийх чадварыг хөгжүүлэх боломжтой эсэхийг судлахыг зорилоо.

Судалгааны загвар, хандлага: Математикийн бүрэн дунд боловсролын 12-р ангийн “Огторгуйн геометр” бүлгийн “Олон талст” нэгж агуулгын “Пирамидын өндөр буулгах” сэдэвт ээлжит хичээлийн хөтөлбөрийн судалгаат хичээлийг зохион явуулсан. Хичээлийн судалгааны үр дүнд сонгосон сэдвийн хүрээнд суралцагчдын зохион бүтээх сэтгэлгээг хөгжүүлэхүйц үйл ажиллагаа давамгайлсан, биет үзүүлэн ашиглан бодлого бодох, тооцоолох чадварын хөгжил, төлөвшилд эерэг өөрчлөлт ажиглагдсан ба судалгаат хичээлийн агуулга, арга зүйг сайжруулсан болно. Оролцоонд тулгуурласан байх: Сурагч нэг бүрийн оролцоог бий болгох, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх;

- Хөгжлийн баримжаатай байх: Байгаль орчинд ээлтэй ухаалаг хэрэглээг төлөвшүүлэх;

Судалгааны үр дүн: Хичээлийн судалгаанд суурилан математикийн хичээлд хаягдал материал ашиглан сургалтын материаллаг болон

сэтгэл зүйн, үйлийн орчинг нэгэн зэрэг бүрдүүлэн ажилласнаар суралцагчдын суралцах чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлж болно гэсэн эерэг үр дүнг авчирч болохыг харуулсан.

Практик ач холбогдол: Математикийн хичээлээр мэдлэг бүтээх явцдаа аливаа зүйлийн шинж чанарыг танин мэдэх, задлан шинжлэх, өөрийн бүтээлч үйлээр дамжуулан бодлого бодох аргад суралцан, дүгнэлт хийх чадварыг эзэмшиж байгаа нь тогтвортой хөгжлийн төлөөх боловсролыг сурагчийн ухаалаг хэрэглээгээр дэмжсэн. Эдгээр биет үзүүлэнг ЧЭЛС-ийн математикийн багш нар сургалтандаа ашиглаж байгаа төдийгүй математикийн боловсролын ямар ч багш сургалтандаа авч, хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн сургалтыг зохион явуулж болно.

Шинэлэг тал: Сурагчдын бүтээлч үйлээр дамжуулан сурах процессыг экологид ээлтэй байдлаар шийдвэрлэснээрээ шинэлэг юм.

Түлхүүр үг: Тогтвортой хөгжил, огторгуйн биет, шинж чанар, тооцоолох чадвар, судалгаат хичээл

Товч агуулга:

Геометрийн хичээлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд хүүхэд бүрийн сэтгэхүйн түвшин өөр тул огторгуйн биетийг хавтгайд төсөөлөн буулгаж зурах, биетэд тохируулан бодлогыг тооцоолуулахад хүндрэлтэй байдаг. Иймээс сурагчдыг 6 багт хувааж тухайн бодлогод тохирсон үзүүлэн загвар хийлгэж, бэлэн болсон бүтээл болох биет үзүүлэнг ашиглан бодлогыг тооцоолуулснаар сурагчдын төсөөлөн бодох болон хамтран ажиллах, тооцоолол хийх чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлсэн эерэг үр дүнг авчирч болдгийг харуулсан. Сурагчид биет үзүүлэн хийж сургалтад ашигласан явдал нь тогтвортой боловсролын үзэл баримтлалыг сургалтын үйл ажиллагаа, хичээлийн хэрэглэгдэхүүнээр дамжуулан нийтэд түгээн дэлгэрүүлсэн явдал юм. Сурагчдаар бүтээлч үйл хийлгэхдээ тодорхой хэмжээний зардлыг хэмнэж байгаль орчинд ээлтэй байдлаар сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулж болох талаар хэлж ярьж өгсөн нь экологи, эдийн засгийн мэдлэгийг олгосон үйл явц болсон гэж дүгнэж байна. Эцэст нь боловсрол эзэмшихдээ сургалтад ашиглагдах үзүүлэн тарааж өгөх материалыг хямд төсөр аргаар шийдэж болохыг харуулсан. Сурагчид ухаалаг хэрэглээг бий болгон экологийн баримжаатай боловсрол эзэмшихэд хувь нэмрээ оруулна.

Өртөөчилсөн арга зүйгээр сурагч бүрийг хичээлд жигд оролцуулах нь.

Б.Ариунзул, ariun0430@gmail.com

Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, Байгаль-эх лицей ахлах сургууль

Миний бие ерөнхий боловсролын сургуульд багшаар ажиллах хугацаандаа сургалтын 40 минутыг суралцагчдад үр өгөөжтэй, бүтээлч, тэд хамтран хөгжих боломж нөхцөлийг бүрдүүлсэн сургалтын арга зүйг судлан туршсаар ирсэн билээ. Тэгвэл сурагч хичээлийн 40 минутад өөрийн гараар мэдлэг бүтээж туршиж, түүнийгээ олон талаас нь бататгах үйлдлийг бүрэн хийх ямар арга байх вэ? гэснээр энэхүү арга зүйгээ боловсрууллаа.

Зорилго: Математикийн хичээлд тохирсон өртөөчилсөн сургалтын арга боловсруулж, түүнийгээ практикт ашиглаж, бусдад түгээн дэлгэрүүлнэ.

Түлхүүр үг: Сурах нөхцөл, сургах арга, сурагчийн сонирхол

Судалгааны арга зүй: Ажиглах, тоо баримт цуглуулах, санал асуулга авах ба задлан шинжлэх аргуудыг ашиглалаа.

Судалгааны үр дүн:

1. Өртөөчилсөн аргаар хичээл орвол хүүхдийн идэвх сайжирч, сурагч бүр өөрийн хийсэн зүйлтэй, ойлгож мэдсэн мэдлэгтэй хичээл болж байна. Энэ нь тогтвортой хөгжил-2030 –ийн 4-р зорилтод нийцэж байна.
2. Ингэж хичээл ороход сурагчдын 80–аас дээш хувь нь “ойлголоо, сайн хичээл боллоо” гэж дүгнэдэг. Энэ нь улирлын явцын шалгалтын дүнгээр ч батлагдсан.
3. Энэхүү аргаа өөрийн сургуулийн багш нарт туршилт хичээл зааж, [youtube.com](https://www.youtube.com)-д хичээлийн бичлэг, илтгэл тавьж дэлгэрүүллээ.

Шинэлэг тал, ач холбогдол: Өртөөчилсөн арга нь уламжлалт багш төвтэй сургалтыг өөрчилж шавь төвтэй сургалтад хэрэглэхэд их тохиромжтой. Бусад багийн аргаас ялгаатай тал нь багийн дунд нэг зорилт тавих биш хүүхэд бүр нэг нэг зорилт тавьж, хичээлийн нэг зорилтыг дор хаяж дөрвөн өөр талаас нь хүрэх боломжтой. Мөн багш чиглүүлэх үүрэгтэй. Хүүхдүүд өөрсдөө хичээлийг баяжуулж шинэ санаа гаргах, сонирхолтой хэрэглэгдэхүүн хэрэглэх, төрөл бүрийн техник хэрэгсэл, интернет сүлжээ ашиглах боломжтой юм.

Товч агуулга:

Судалгааны ажлаа математикийн хичээлд тохирсон өртөөчилсөн

сургалтын арга боловсруулж, түүнийгээ практикт ашиглаж, бусдад түгээн дэлгэрүүлэх зорилготой бичлээ.

1984 онд Палинсар ба Броуны зохиосон хүүхэд хүүхдэдээ заах “БАГШЛАХ АРГА” арга зүйг үндэслэн, түүнчлэн МУИС-ийн харьяа Экологи боловсролын төвийн “Эко Аялал”-ын өртөөлж заах сургалтын арга зүйд ажиглалт хийж, өөрийн гэсэн “Өртөөчилсөн сургалтын арга” боловсруулсан.

Зорилгодоо хүрэхийн тулд 4 зорилт дэвшүүллээ.

1. Сургалтын арга зүйгээ боловсруулж, хичээлийн бэлтгэл хийнэ.
2. Ээлжит хичээлүүд зааж, хэлэлцүүлэг, анализ хийнэ.
3. Суралцагчдаас хичээлийн үр дүнг харуулсан судалгаа авна.
4. Улирлын явцын шалгалтаас хичээлийн үр дүнг харьцуулж судална.

Энэхүү аргаар 3 жил зааж туршсан бөгөөд засаж, сайжруулсаар хичээлийн арга аргачлалын дараалалтай болсон.

Хичээлийн гарчигаар сэдэл төрүүлж асуудлыг шийдэх нь

¹Г. Баярмаа, ²Б. Эрдэнэчимэг,

¹БХА “Эрдэм”ахлах сургууль физикийн заах аргач багш, numbayrmaa@gmail.com

²БХА “Эрдэм”ахлах сургуулийн физикийн тэргүүлэх багш

Байгаль дээрх гэрлийн үзэгдлийг ажиглаж гэрлийн тарах, ойх, шингэх, хугарах, задрах үзэгдлийн талаар 6 ангидаа суурь мэдлэгтэй болгох гэсэн зорилгын хүрээнд явагдаж байгаад гурван жилийн дараа 9 ангид нь 4 бүлэг сэдэв “Бидний эргэн тойрон дахь физик” – ийн хүрээнд Оптик системийн талаар судалгааны ажил (төсөлт ажил) хийж толинд дүрс байгуулах, хугарлын хууль, нимгэн линз, линзэд дүрс байгуулах зэрэг геометр оптикийн зарим суурь ойлголтуудыг судална гэсэн зорилгын хүрээнд шинжлэх ухаанч арга барилыг эзэмшүүлж байна.

Гэвч энэ хугацаа хүүхдүүд 6-р ангидаа гэрлийн талаар олж авсан шинжлэх ухаанч мэдлэг нь тодорхой хэмжээнд мартагдах бэрхшээл гарч ирэх магадлалтай тул үүнийг хэрхэн урт хугацааны санамжид хэрхэн буулгах вэ?, түр хугацаанд мартагдсан мэдлэгийг хэрхэн дуудаж ирэх вэ? гэсэн асуудал гарч ирж байгаа тул үүнийг шийдвэрлэх нэг

арга зам нь хичээлийн сэдвийг сэдэл болгох, гайхшруулсан хэлбэрээр өгөх нь чухал юм гэж үзсэн ба 9 ангид “ТОЛИНЫ НУУЦ” сэдвийн хүрээнд толин ойлт, хавтгай толинд дүрс байгуулахад ямар ямар дүрэм баримтлах вэ гэдгийг сэргээн санаж шинж чанарыг судлан хэрэглээнд тулгуурлан мэдлэгээ ашиглах аргачлыг туршин судалгаат хичээлийг явууллаа.

Зорилго: Энэхүү хичээлдээ нэг ухагдахууныг тал бүрээс судлах замаар өмнөх мэдлэгийг сэргээж онолын мэдлэгийг хэрэглээнд тулгуурлан тооцоолол хийх аргачлалд ач холбогдол өгч судалгаат хичээлээ явуулахаар төлөвлөлөө.

Түлхүүр үг: Хичээлийн сэдэв, сэдэл хэсэг

Гарын доорх материал ашиглан сорил туршилтад хичээл бэлтгэх арга зүй

Д.Уранторог, deemeetogosoo@gmail.com

Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, Шинэ хөгжил цогцолбор сургууль

Зорилго: Хаягдал материал ашиглан сорил туршилтын хэрэглэгдэхүүн бэлтгэх нь хүүхдийн сурах үйл явцад хэрхэн дэмжлэг үзүүлж чадаж буйг судалгаат хичээлээр судлах, үр дүнг тооцохыг зорьсон.

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Хаягдал материалаар бэлтгэсэн хэрэглэгдэхүүнийг ашиглан “Энерги” агуулгын хүрээнд 6-р ангид “Энергийн хувирал”, “Энерги хувирах үед энергийн хэмжээ өөрчлөгдөх үү” гэсэн сорил туршилтад суурилсан судалгаат хоёр хичээлийн агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн.

Судалгааны үр дүн: Энэхүү хичээлийн судалгаагаар юмс үзэгдлийг бодит байдлаар нь хүртэж мэдрэх, энергийн нэршилийг зөв нэрлэх, энергийг ялган таних, амьдрал дээрх энергитэй холбоотой бодит зүйлсийг туршиж нэрлэх зэрэг сорил туршилтын өөрчлөлт, үр дүнг ашиглан логик сэтгэхүйгээр тухайн аргын мөн чанар, дотоод зүй тогтлыг олж тогтоож дүгнэлт гаргах, бүтээлчээр суралцахуйн үйлийг хэрэглүүлснээр сурагчдын мэдлэг чадварт өөрчлөлт гарч байгааг тогтоосон.

Практик ач холбогдол: Энергийн хувирлын тухай 5, 6, 8-р ангиудын хичээлийн агуулгад оруулж үзэх боломжтой байгааг судлан, хичээл хоорондын босоо хөндлөн залгамж холбоог гаргасан. Энэ нь бага ангийн Хүн байгаль зааж байгаа багш нар, 6-р ангийн 1-р

улиралд үзэх төлөвлөгөөний дагуу “Энергийн хувирал”, 4-р улиралд үзэх “Энергийн хэрэглээ”, 8-р ангид “Энерги хангамж” гэсэн нэгж хичээлүүдэд уялдуулан судалж үзэх боломжтойг олж тогтоосон.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Физикийн сорил туршилтын зарим хэрэглэгдэхүүнийг хаягдал материал ашиглан бэлтгэж өдөр тутмын ахуй, амьдралд илүү ойр сорил туршилтыг физикийн хичээлд хэрэглэхэд физикийн багш нарт шинэ санаа өгөх болно.

Түлхүүр үг: Хаягдал материал, физикийн сорил туршилт, бэлтгэл судалгаа, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, судалгаат хичээл

Товч агуулга:

Хаягдал материал ашиглан бэлтгэсэн хэрэглэгдэхүүн, энгийн амьдралд байнга тохиолдох энергийн үзэгдэлтэй холбоотой агуулгын хүрээнд 6-р ангийн “Энергийн хувирал”, “Энерги хувирах үед энергийн хэмжээ өөрчлөгдөх үү?” сорил туршилттай хоёр хичээлийн судалгааг зохион байгуулж, түүний агуулга, арга зүйг хэрхэн сайжруулсан талаар өөрийн судалгаат хичээлийн үр дүнг танилцуулж байна.

Энэхүү судалгаат хичээл нь 6-р ангийн сурагчдыг байгалийн шинжлэх ухааны “судлаач”-ийн байр сууринд аваачиж, юуг судлах гэж байгаа туршилтын зорилгыг тодорхой болгож, таамаглал дэвшүүлэн, тэрхүү таамаглалаа батлах туршилтаа явуулж, үр дүнд анализ хийж, дүгнэлт гаргуулах, ирээдүйн судлаач шинжээч болоход бага боловч нэмэр болох юм. Ингэхдээ сорил туршилтад ашигласан хэрэглэгдэхүүн нь гарын доорх хаягдал материал ашиглан хийсэн болохоор түүнийг сурагчдын сурах үйл явцад дэмжлэг үзүүлж чадах эсэхийг судлах шаардлагатай болсон. Энэхүү зорилгын хүрээнд 2 жилийн хугацаанд 6-р ангийн 6 цаг ба 8-р ангид 6 цагийн нийт 12 цагийн судалгаат хичээлийг заан туршиж 6-р ангийн 4 ээлжит хичээлийн засан сайжруулсан жишиг болохуйц хөтөлбөртэй болсон.

Судалгаат хичээл бүрийн дараа онолын хувьд харьцангуй зөв дүгнэлт гаргаж, аливаа зүйлсийг нотлож ойлгож байгаа сурагчдын тоо анх үзүүлсэн үзүүлэлтээс 20% -25% -иар ихэссэн байсан. Үүний дүнд сурагчид юмс үзэгдлийг бодит байдлаас ялгаж ойлгох, сорил туршилтын өөрчлөлт, үр дүнг ашиглан бодисын шинж чанарт үндэслэн тухайн аргын мөн чанар, дотоод зүй тогтлыг олж тогтоож дүгнэлт гаргах, бүтээлчээр суралцахуйн үйлийг хэрэглүүлснээр сурагчдын мэдлэг чадварт өөрчлөлт гарч байгааг тогтоосон. 2015 онд Дорнод аймгийн Шинэ хөгжил цогцолбор сургууль, Чойбалсан сумын ЕБСургууль, 6-р сургууль, 5-р сургууль, 1-р сургуулийн 6-р ангийн нийт 207 сурагчид, 2016 онд Шинэ хөгжил цогцолбор сургууль, 1-р сургууль, 5-р сургууль, 8-р сургуулийн 6-р ангийн нийт 195 сурагчдад зааж засан сайжруулалт хэд хэдэн удаа хийгдсэн. Үүний үр дүнд

2016 оны хаврын анги дэвших шалгалтыг Шинэ хөгжил цогцолбор сургуулийн ба,б ангийн нийт 63 сурагч, бв,г ангийн 64 сурагчаас анги дэвших шалгалтыг физикийн хичээлээр авч шалгалтын агуулгад энергийн цссталаар сонгох тест 3, харгалзуулах даалгавар 2, зураг харж энергийн хувирлыг бичих даалгавар 1-ийг өгөхөд сурагчид үнэлгээний даалгаврын гүйцэтгэлийн хувь нь сорилт туршилт хичээлийг судалгаат хичээлээр зааснаар анги нь дунджаар 21,6%-иар ахисан үзүүлэлт гарсан. Энэ нь гарын доорх хаягдал материал ашиглан хэрэглэгдэхүүн бэлтгэн хичээлийг бэлтгэн заавал үр дүнтэй, сурагчдын сэтгэлд илүү мэдлэг болон үлдсэн байгаа нь харагдсан.

Судалгаат хичээлийг бэлтгэн зохион байгуулсан анги ба,б ангийн нийт 63 сурагчийн 53 сурагч буюу 84,1% нь, судалгаат хичээл заагдаагүй бвг ангийн нийт 64 сурагчийн 40 сурагч буюу 62,5% нь энерги сэдвийн даалгаврыг гүйцэтгэсэн байсан. Ингээд хичээлийн бэлтгэл судалгаа, хичээлийн явц ажиглалт, хэлэлцүүлгийн үр дүнд багшийн зүгээс хэд хэдэн засан сайжруулалтыг хийсэн. Үүнд: Энергийн талаарх онолын нэршлийг нэрлүүлэх, туршилтийн багажийг энгийн гарын доорх хаягдал материал ашиглан хийх, туршилтын үр дүн болон дүгнэлт хэсгийг чанартай зохион байгуулахын тулд самбарын төлөвлөлтийг хийх, багшийн асуултууд нь суралцагчдын суралцах үйл явцад хэрхэн дэмжлэг үзүүлж буй эсэх, мөн сурагчдын дэвшүүлсэн таамаглал, гаргасан алдаа, үл ойлгосон байдал, асуултад хэрхэн хариулсан зэргийг нарийн тооцож ажилласан.

Сурагчдын графиктай ажиллах чадварыг явцын үнэлгээгээр хөгжүүлэх арга зүй

¹А.Батцэцэг, ²Б.Сундуй, ³Г.Зууннаст

¹Өвөрхангай аймгийн БСУГ-ын мэргэжилтэн, gzuunaa@gmail.com,

²ЕБ-ын 1-р сургуулийн физикийн багш, eb1battsetseg@gmail.com

³“Мэргэд” лаборатори сургуулийн физикийн багш, Sundui9892@gmail.com

Бид өдөр тутамдаа шийдвэрлэх олон асуудлуудтай тулгарч байдаг. Эдгээр асуудлууд нь бидний судлаач мөн бишээс хамаарахгүй, харин судлаачийн чадвартай байхыг шаардаж байна. Энд зөв хариулт олж сурахад шинжлэх ухааны хичээл, түүний дотор физикийн хичээл туслах үүрэгтэй. Физикийн хичээлд туршилт хийснээр сурагчид нэг дор олон чадварыг эзэмшдэг. Бүрэн дунд боловсролын шинэчилсэн хөтөлбөрт заасны дагуу ахлах ангийн сурагчдын хувьд туршилтын ажлаар эзэмших чадвар нь суурь боловсролын түвшинд эзэмших

чадвараас чанарын ялгаатай байна. Эдгээрт асуудлыг тодорхойлох, өгөгдөл цуглуулах, аюулгүй зөв ажиллагаа, мэдээлэлд анализ хийх, хэмжилтийн утгыг тэмдэглэх хүснэгтийг төлөвлөх, графиктай ажиллах чадвар, алдааг үнэлэх, туршилтыг сайжруулах санал гэх мэт нэмэлт чадваруудыг эзэмшүүлэхээр тусгасан байна.

Иймээс 2016-2017 оны хичээлийн жилд тус сургуулийн 10а ангийн сурагчдын физикийн хичээлийн туршилтын ажлаар графиктай ажиллах чадварт судалгаа хийсэн. Тус судалгаагаар сурагчдын тэнхлэг сонгох, тэнхлэгийн тэмдэглэгээ, масштаб сонгох, цэг хатгах чадварт ахиц гарч буйг илрүүлсэн.

Энэ хичээлийн жилд тус судалгааг үргэлжлүүлэн, 11а ангийн сурагчдын I улирлын туршилтат хичээлүүдэд графиктай ажиллах чадварт явцын үнэлгээний рубрикийн арга, ажлын хуудсыг үнэлэх аргуудыг ашиглан судалгаа хийсэн. Судалгаагаар сурагчдын сайн шулууныг шугамчлах, шулууны параметр зэрэг чадваруудад ахиц гарч байна. Харин график шинжлэх, градиент тодорхойлох, тооцоолох чадварт ахиц илрээгүй байна. Энэ чадварын ахиц нь цаг хугацаанаас хамаарч болох юм.

Ээлжит хичээлийн чанар – суралцахуйн хэв шинж

Э.Цэнд, Т.Цэрэндолгор,

*Өвөрхангай, Арвайхээр сум, “Мэргэд” лаборатори сургуулийн багш нар,
Tsend10@gmail.com*

Зорилго: Багш нар хамтран хичээлийн судалгааг хийх нь сурлагын чанарыг дээшлүүлэх үндэс болж өгнө. Тиймээс суралцахуйн хэв шинжийн судалгааны үр дүнд үнлэсэн хичээлийн төлөвлөхөд оршино.

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Ээлжит хичээл бүр дээр хэрэглэгдэхүүний судалгаа хийж, туршин хэрэгжүүлж хэлэлцүүлэн, бодит үр дүн дээр тулгуурлан хичээлээ сайжруулан зааж, хүүхдийн чадварын хөгжлийг судалсан болно.

Судалгааны үр дүн: Хичээлийг судалгааг хийж дахин сайжруулахдаа суралцагчдын суралцахуйн хэв шинжийг онцлогт тохирсон олон төрлийн үйл ажиллагааг төлөвлөснөөр суралцагчдын ажиглах ба таамаглах гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ дээшилж байгаа нь судалгаанаас харагдаж байна.

Практик ач холбогдол: Багш нар суралцах хэв шинжийн судалгаанд тулгуурлан хичээлийн төлөвлөлт, арга зүй, дасгал

даалгавар боловсруулснаар сурагчдын мэдлэг чадварын үзүүлэлт дээшлэх ач холбогдолтой.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Суралцахуйн хэв шинжийн судалгаанд тулгуурлан хичээлээ төлөвлөх, Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн судалгаа, анализ хийх идэвхтэй сургалтын арга ашиглах (Lesson note - программ),

Түлхүүр үг: Суралцахуйн хэв шинж, хичээлийн бэлтгэл судалгаа. тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн судалгаа

Товч агуулга:

2014 оноос эхлэн физикийн багшаар ажиллаж байх явцдаа судалгаат хичээлийн арга зүйг ашиглан мэргэжлийн болон бусад мэргэжлийн багш нараас арга зүйн зөвлөгөө авч хичээлээ хэлэлцүүлэн сайжруулж ажиллаж байсан. Энэ явцад хичээлийн судалгааг хийх хэрэгцээ шаардлага байгааг олж харсан. Хичээлийн судалгааг хийх явцдаа сурагчид аливаа зүйлийг сурах өөр өөр арга барилтай гэдгийг ажигласан. Тухайн хүүхдийн суралцах хэв шинжийг зөв оновчтой тодорхойлох арга зүйг хайж Дэвид Колбын “Суралцахуйн хэв шинжийг тодорхойлох сорил”-ын аргыг ашиглан сурах хэв шинжийг тодорхойлсон. Ингэснээр сурагчдын суралцахуйн хэв шинжид тохирсон олон төрлийн (үзүүлэн, PPT, видео, ажлын хуудас, үйл ажиллагааны заавар, хэрэглэгдэхүүн, хэлэлцүүлэг) дасгал даалгавруудыг бэлтгэн сургалтад ашигласнаар сурагчдын мэдлэг, чадварт ахиц гарсан. Тухайн ээлжит хичээлийн хувьд “Хатуу биеийн даралт” хичээлийн судалгааг хийхдээ:

1. Хичээлийн төлөвлөлт/бэлтгэл судалгаа/
2. Хичээл заах, ажиглалт хийх
3. Хичээлийн дараах нэгдсэн хэлэлцүүлэг гэсэн үе шаттайгаар хийж хэрэгжүүлсэн.

Суралцахуйн хэв шинжийн онцлогт тохируулан төлөвлөхдөө:

- Харааны замаар суралцах хэв шинжийн суралцагчдад - самбар төлөвлөлт, багийн ажлын самбарын бичиглэл зэрэг
- Сонсголоор суралцах хэв шинжийн суралцагчдад - багийн чиглүүлэг, тайлбар, багийн ажлын танилцуулга, илтгэх,
- Унших бичих замаар суралцах хэв шинжийн суралцагчдад- багийн бэлтгэсэн тусламж, сурах бичиг
- Хийж бүтээх замаар суралцах хэв шинжийн суралцагчдад -Туршилтаа төлөвлөх, турших, үр дүнгээ графикаар илэрхийлэх, бусдад танилцуулах зэрэг үйл ажиллагааг сайжруулан төлөвлөж заасан.

Үр дүнтэй суралцахад нөлөөлөх гол хүчин зүйлсийн нэг нь өөрийн суралцах хэв шинжээ тодорхойлох явдал юм. Хүн бүр өөр

өөр арга замаар суралцдаг. Багш сурагчдын суралцах хэв шинжийг тодорхойлон түүнд тохирсон сургалтын арга хэрэглэгдэхүүнийг зөв сонгон хэрэглэснээр сурагч нэг бүрийн амжилттай суралцах, хөгжих үндэс болох юм.

“Кет вектор”-ын арга техникийг өөр нэгэн талаас судалсан нь

Д.Батцэцэг, Улаанбаатар, ХУД, Орчлон,

Battsetseg.du@orchlon.edu.mn

Зорилго: “Кет вектор”-ын арга, техник хэмээх нэгэн арга зүй нь анх олон улсын физикийн олимпиадын бэлтгэлийн сургалтын үед боловсруулагдан туршигдаж байсан арга бөгөөд вектор дээр хийгддэг бүх үйлдлүүдийг хийж болдог юм. Мөн маш хялбархан сонирхолтой үйлдлүүдээр хийгддэг онцлогтой. Энэ аргыг дараа нь сурлагын хоцрогдолтой сурагчид дээр туршиж үзсэн. Тухайн үедээ энэ нь хамгийн бүтэлгүй санаа байсан. Гэвч туршилтын үр дүн маш гайхалтай эерэг үр дүн гарч ирсэн. Иймд энэ арга техникээ бас нэгэн талаас нь судлахаар судалгаат хичээлээ явуулж үзлээ.

“Кет вектор”-ын арга, техник нь сурагчийн бие даан суралцах чадварт нь дэмжлэг үзүүлж чадаж байгаа эсэхийг илрүүлэн харах зорилготойгоор энэ удаагийн судалгаат хичээлийг зохион байгуулсан. “Өнөөдрийн үр дүн нь өчигдрийн үйлийн үргэлжлэл” гэсэн үг байдаг. Тиймээс багш бидний сургалтын үйл ажиллагаа нь тасралтгүй бөгөөд тогтолцоотой үйлүүдийн нэгдэл байдаг. Иймд тухайн судлах сэдвийн хүрээнд сурагчдын заавал эзэмшсэн байх мэдлэг чадварын жагсаалтыг тодорхойлон гаргаж түүнийгээ хэрхэн эзэмшүүлэх арга зүйг боловсруулан сурагчдаар бүрэн эзэмшүүлснээр дараа дараагийн сургалтад сурагчдын өөрсдөө бие даан суралцах чадварт нь чанарын өөрчлөлт орно гэж үзсэн.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Судалгаанд оролцож байгаа сурагчдаа эхлээд “Кет вектор”-ын арга техникээр заавал эзэмшсэн байх чадваруудыг нь эзэмшүүлэх сургалт явуулж эзэмшилтийн түвшинд нь судалгаа хийж үзсэн. Дараа нь эдгээр сурагчдаа “Нормаль реакцын хүчийг судалцаа” сэдвийн хүрээнд сургалт явуулж асуудлыг шийдвэрлэх үйл явцад нь ажиглалт судалгаа хийсэн. Багшийн зүгээс дэвшүүлсэн бодлогыг сурагчдаар өөрсдөөр нь бие даан шийдвэрлүүлэх арга зүйгээр сургалтаа явуулсан. Боловсруулсан арга зүй маань хэрвээ оновчтой бол ямарч түвшний

сурах арга барилтай сурагчийг бие даан суралцахад нь дэмжлэг үзүүлж чадахуйц байна гэж таамаглан судалгаагаа хийж үзсэн.

Судалгааны үр дүн: Сургалтын явцад “Кет вектор”-н арга техникээ сайн эзэмшсэн сурагчид бодлогын өгүүлбэрээ уншаад эсвэл судлах гэж байгаа үзэгдэлийнхээ зургийг өгөгдлийнх нь дагуу зөв зурах нь хамгийн чухал байсан. Зургаа зөв зурвал физикийн хуулиа зөв бичиж байсан бөгөөд улмаар “Кет” векторын аргаар асуудал нь хялбар шийдэгдэж байсан. Хамгийн гайхалтай сайхан байсан зүйл нь хялбар хүнд гэхгүйгээр ихэнх бодлогууд хялбар бодогдож байсан нь хүүхдийг өөрөө өөртөө итгэх итгэлийг нэмэгдүүлж байсан. Мөн сурагч өөрөө өөрийнхөө үйлдлийг хянан аль чадвараа сайн хөгжүүлэх вэ? гэсэн хэрэгцээгээ мэдэрч байгаа нь багшаас авч буй туслалцаан дээр нь ажиглагдаж байлаа. Өөрөөр хэлбэл сурагч идэвхигүйгээр самбараас хуулан бичээд суух биш өөрөө хийж үзээд яг чадахгүй байгаа зүйлээ өөрөө олж илрүүлэн тодорхойлж чадаж байгаа нь давуу талтай байсан. Мөн сурагчид өөрөө асуудлаа шийдвэрлэн бодлого бодох үедээ маш их сэтгэл хөдлөлд орж байсан бөгөөд тэр нь биеийн хэл болоод үг хэллэгээр нь илэрч харагдсан.

Практик ач холбогдол: Сурагч идэвхтэй үйл ажиллагаанд татагдан орсноор суралцах үйл ажиллагаанд суралцаж би чадах юм байна гэсэн итгэлтэй болж дараа дараагийн хичээлдээ дур сонирхолтой болж байгаагаараа практик ач холбогдолтой байсан. Өөрөөр хэлбэл хичээл номондоо шамдан суралцагч болоход нь дэмжлэг үзүүлэх арга техник мөн болох нь харагдсан.

Шинэлэг санаа: Сурагч нь заавал эзэмшсэн байх чадвараа өөрийн үйл ажиллагаандаа дадал хэвшил болгон хэрэглээ болгох нь чухал. Ингэж хэрэглээ болгохдоо бодлого дасгал даалгаврын асуудлыг шийдэх тэр үед л туршлагууд хуримтлуулан илүү сайн эзэмшинэ. Харин тэр чадвар нь энгийн хялбар үйлдлээр хийгддэг хоорондоо нарийн нийлмэл тогтолцоот шинж чанартай байвал сургалтад хэрэглэхэд хялбар байхыг олж харсан бөгөөд “Кет вектор”-н арга техник маань яг тийм шинж чанарыг агуулж чадсан байгаагийн дээр сургалтад нэвтэрч буй шинэлэг арга юм.

Түлхүүр үг: “Кет вектор”

Товч агуулга:

Аливаа шинэ агуулгыг судлахдаа тухайн агуулгын хувьд шийдвэрлэвэл зохих бодлого дасгалуудыг хийж гүйцэтгэхэд шаардагдах чадваруудыг жагсаагаад түүн дотроосоо заавал чаддаг байх гол чадварыг ямар ч түвшний асуулт даалгавар, бодлого дасгалыг хийж гүйцэтгэхэд тохирч байх шалгууртайгаар дахин түүвэрлээд улмаар тэдгээр чадваруудаа хэрхэн хялбар арга техникээр эзэмшүүлэх вэ гэдэг

арга зүйгээ боловсруулан сургалтаа явуулж сурагч нэг бүрт бүрэн эзэмшүүлэхэд гол анхаарлаа хандуулах хэрэгтэй. Хэрвээ тэгж чадвал сурагч тухайн агуулгын хүрээн дэх бүх бодлого, дасгал, даалгаврыг хийж гүйцэтгэх чадвартай болно гэж үзсэн. Ингэж асуудлыг сурагчаар өөрөөр нь бие даан шийдвэрлүүлж чаддаг болгох гэсэн хандлага нь сурагчдыг бие даан суралцах арга барилд суралцуулна. Иймд энэ удаа би өөрийн заадаг физикийн хичээл дээр механикийн бүлэг сэдвийн агуулгаас 11-р ангийн түвшинд заавал эзэмших чадварыг сурагчдад төлөвшүүлэх арга техник боловсруулсан. Энэ аргаа “Кет вектор”-н арга гэж нэрлэсэн. Энэ арга техник нь дэвтрийн нүдийг тоолох гэсэн энгийн үйлдлээр олон чадваруудыг эзэмшүүлсэн.

Эдгээр чадварыг сурагчид маань бүрэн эзэмшиж чадах юм бол механикийн бүлгийн ямарч бодлого, дасгал, асуудлыг бие даан шийдвэрлэж чадна гэсэн таамаглалаа шалгахгаар туршилт хичээлээ явуулж ажиглалт хийж үзлээ. Ажиглалтаас харахад дээрх чадваруудаа бүрэн эзэмшиж чадсан сурагч бодлого бодох үйл явцаа өөрөө удирдан шийдвэрлэх байдал нь илүү байгаа харагдсан. Бага зэрэг дутуу эзэмшсэн сурагчид асууж лавлах, өөртөө итгэлгүйгээр хийх, багшаас хүлээлт хүссэн байдалтайгаар суралцах үйл явц нь үргэлжилж байсан. Иймд тухайн агуулгын хүрээнд заавал эзэмшсэн байвал зохих чадваруудаа судлаад хялбараар эзэмшүүлэх арга зүйгээ боловсруулаад түүнийгээ сурагч нэг бүртээ заавал эзэмшүүлж чадвал сая сурагчдынхаа бие даан суралцах чадварт нь дэмжлэг үзүүлж чадна гэж үзлээ.

ГАЗАР ЗҮЙ

Газар зүйн хичээлийн 10-р ангийн “Далайн урсгал” судалгаат хичээл

С.Алтангэрэл, Э.Лхагважав

Дорнод Хэрлэн сум, 1-р сургууль, altangerel1220@gmail.com
Илтгэлийг хамтран боловсруулсан Дорнод, Хэрлэн сум, 1-р сургуулийн
багийн гишүүд: Н.Дэлгэрмаа, Н.Энхжин, Л.Хишигдэлгэр, Л.Наранчимэг

Судалгааны зорилго: 10-р ангийн Газар зүйн хичээлийн “Далайн урсгал” сэдвээр хийсэн судалгаат хичээлийн үр дүнг танилцуулах.

Судалгааны арга зүй, хандлага: Судалгаат хичээлийг явуулахын тулд агуулгын судалгаа, явцын судалгаа, арга зүйн судалгаа, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, үнэлгээний судалгаануудыг тус бүр хийж судалгаат хичээлийг төлөвлөн 3 удаа зааж засан сайжруулалт хийсэн.

Судалгааны үр дүн: Энэхүү судалгаат хичээлийг явуулснаар “Далайн урсгал” сэдвийг заах аргаа сайжруулсан бөгөөд сурагчдын бүтээлчээр суралцах чадвар сайжирсан.

Ач холбогдол: Нягтын урсгал хэрхэн үүсдэгийг сурагчид өөрсдөө туршилт хийж гаргаж ирсэн бөгөөд дрейф урсгалыг газарзүйн зургуудыг харьцуулан жиших аргаар мэдэж авсан нь бие даан сурах арга барил эзэмших боломжтойг харуулсан.

Шинэлэг тал: Судалгаат хичээлийг заахын өмнө бэлтгэл судалгааг 5 чиглэлээр нь нарийвчлан гаргаж хийсэн нь үр дүн өгсөн. Олон мэргэжлийн багш нар мэргэжлийн санаануудыг гаргаж түүнийг ашиглах боломж энэ сэдэвт байснаараа онцлог. Teachertube.com, teacher.sur.mn зэрэг сайтуудын багш нарын бичлэг, арга зүйг судлан сургалтандаа авч ашигласан нь үр дүнтэй байлаа. Газар зүйн хичээлээр гарын доорх материалыг ашиглан туршилт хийж энгийн аргаар сурагчдад ойлгуулж болохыг олж харлаа.

Түлхүүр үг: Судалгаат хичээл, арга зүй, засан сайжруулалт, туршилт, судалгаа

Товч агуулга:

Судалгаат хичээл явуулсны үр дүнд багш нар хичээлд яаж судалгаа хийх арга зүйг сурч бусдад зөвлөгөө өгөх, бусдаас суралцах арга барилд суралцаж байна. Ээлжит хичээл заахын өмнө бэлтгэл судалгааг нарийн хийж хичээлээ төлөвлөж заах нь уг хичээлийг үр дүнтэй болгодог нь ажиглагдлаа. Сайн хичээл сайн хөтөлбөр нь багш нар хамтарч уйгагүй ажилласны үр дүнд бий болдог ба эдгээрийн дүнд сурагчид маань сурах арга барилыг эзэмшин хөгжиж, бие дааж амьдрах, асуудлаа шийдэх чадвартай, өөртөө итгэлтэй болж

төлөвших үндэс болж байна. Багш нар хичээлийн явцад сэтгэл зүйн орчныг сайн бүрдүүлж чадсанаас гадна тэдний хамтын ажиллагаа, бие биенээсээ суралцах хандлага дээшилсэн. Судалгаат хичээлийг явуулахад бэлтгэл судалгаа чухал бөгөөд үүнийг хийхэд багш нар хамтарч ажиллах нь илүү үр дүнтэй болох нь ажиглагдсан. Энэ үед багш бүр өөр өөрийн заах арга зүйгээс хамааран шинэлэг санаануудыг гарган ирж түүнийгээ шүүн тунгааж аль арга нь тохиромжтой болохыг ярилцан сонгох боломж бүрдэж байсан. Энэхүү илтгэлдээ 10-р ангийн газар зүйн хичээлээр “Далайн урсгал” сэдвээр 10-р ангийн 3 бүлэгт явуулсан судалгааны аргуудаа бичлээ. Үүнд:

Хичээлийн эхлэл хэсэг

- Өмнөх мэдлэгийн түвшинг хичээлийн бэлтгэл судалгааны үед сурагчдаас тандалт судалгаа авсны үндсэн дээрээ хичээлээ төлөвлөн гаргаж ирсэн.
- Сэдэлжүүлэх асуулт даалгаврыг баг тус бүрт өөр өөр байхаар боловсруулав.

Хичээлийн өрнөл хэсэг

- Туршилтыг хийхдээ зааврын дагуу багууд зэрэг хийх бөгөөд багш ч гэсэн туршилтыг өөрөө хийж үзүүлэх нь туршилтын үр дүнд нөлөөлөх юм.

Хичээлийн төгсгөл хэсэг

- Өмнө нь шууд газрын зураг дээр ажиллаж байсан бол эхлээд багаараа ярилцан өөрийн багийн зураг дээр ажиллаад түүнийгээ газрын зураг дээр байрлуулах.
- Үнэлгээг гэрлэн дохионы системээр явуулах аргуудыг хэрэглэлээ.

Асуудал шийдвэрлэх сургалтын технологиор сурагчдын мэдлэгийг хэрэглээ болгох нь

Б.Нарантуяа, barsanarka@gmail.com

Дорнод аймаг Хэрлэн сумын 8-р сургууль

Зорилго: Сурагчдад шинжлэх ухааны мэдлэг, чадварыг хэрэглээ болгох, үйлийн мэдлэг эзэмшүүлэхэд асуудал шийдвэрлэх сургалтын технологи нь хэрхэн дэмжлэг үзүүлж чадаж буйг судалгаат хичээлээр судлах, үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Асуудал шийдвэрлэх сургалтын технологиор, химийн шинжлэх ухааны мэдлэг, ойлголтыг контекстжүүлснээр сурагчид бүтээлч, шинийг санаачлагч нэгэн болоход, “Алкин” бүлэг сэдвийн хүрээнд кальцийн карбидын гидролизын урвалыг судлах “Гагнуурын бодис” судалгаат хичээлийн агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн: Хэрэглээ, хэрэгцээ болж чаддаггүй “Хоосон мэдлэг” нь хүүхдийн сонирхлыг татаж чадахгүй, сурч мэдсэн зүйлээ амьдралд хэрэглэх, хэрэглээ болгох магадлал багатай байгаа учраас энэхүү “Кальцийн карбидын гидролизын урвалыг судлах”, судалгаат хичээлээр “Кейс-судалгаа”-гаар асуудал шийдвэрлэх суралцахуйн үйл ажиллагаа нь бүтээлчээр суралцах үйлийг хийснээр сурагчдын мэдлэг, чадварт өөрчлөлт гарч байгааг тогтоосон.

Практик ач холбогдол: Ацетиленийг гарган авах, хими шинж чанарт үндэслэн түүний хэрэглээг судлахад органик нэгдэл “Алкин” бүлэг сэдвийн хүрээнд 10, 11-р ангиудын химийн хичээлийн агуулгад оруулж үзэх боломжтой.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Асуудал шийдвэрлэх сургалтын технологиор сурагчид сурч мэдсэн зүйлээ амьдралд хэрэглээ болгох, тодорхой асуудлыг шийдвэрлэхэд химийн мэдлэгээ хэрэглэх, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэхэд кейс судалгаанд суурилсан арга зүйн нь багш нарт шинэ санаа өгөх болно.

Түлхүүр үг: Асуудал шийдвэрлэх, судалгаат хичээл, хичээлийн судалгаа, контекстэд суурилсан хандлага, кейс судалгаа

Товч агуулга:

Байгалийн ухааны үйлийн мэдлэг эзэмшвэл залуу үеийнхэн маань аливаа асуудалд шүүмжлэлт сэтгэлгээгээр хандах, мэдлэгээ хувийн болон нийгмийн аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд учир утгатай хэрэглэх чадвартай болно гэж үзэж байна. Аливаа шинжлэх

ухааны мэдлэгийг хүүхдэд эзэмшүүлэхэд тэднийг хэзээ ч юм хэрэглээ болохгүй мэдлэгээр дүүргэх биш, ирээдүйн амьдралд бэлтгэх аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд туслах тодорхой чадварууд эзэмшүүлэх нь чухал билээ. Үүний тулд өнөөгийн сургалтад багшийн зүгээс ямар сургалтын шинэлэг технологи, суралцахуйн онол, загварыг сургалтын үйл ажиллагаандаа ашиглах шаардлага бий болоод байгааг судлахыг зорьж, энэхүү хичээлийн судалгааны зорилгыг тодорхойлох үндэслэл болсон юм. Хүүхдийг бие даан судалж, бодож, ажиглалт хийлгэхийн тулд туршилт, судалгаагаар дамжуулан “Асуудал шийдвэрлэх суралцахуй”-г чухалчлах шаардлагатай байлаа.

Бэлтгэл судалгааны хүрээнд кальцийн карбидын гидролизын урвалаар ацетиленийг гарган авч, физик шинж чанарыг судлах, түүний шатах урвалыг хэрэглээтэй холбох, сорил туршилтын хэрэглэгдэхүүнийг бэлтгэсэн бөгөөд ЕБС-ийн 11-р ангийн органик хими бүлгийн “Нүүрсустөрөгч” сэдэвт агуулгыг физик болон химийн шинж чанар үндэслэн түгээмэл хэрэглээг нэрлэж чаддаг болох суралцахуйн зорилтыг хангах судалгаат хичээлээр зааж туршиж, хэд хэдэн удаа засан сайжруулав. Энэхүү сэдвийн агуулга, арга зүйг бүхэлд нь сурагчдыг бие дааж судалж, бодож, ажиглалт хийлгэхийн тулд туршилт, судалгаагаар дамжуулан асуудал шийдвэрлэх суралцахуйн үйлд чиглэгдсэн болно.

Судалгаат хичээлээр сурагчид өмнөх хичээлээр олж авсан мэдлэг, чадвараа ашиглан өгөгдсөн кейсд анализ хийж асуудал шийдвэрлэх сургалтын технологиор мэдлэгийг хэрэглэх дараах чадваруудад суралцахад дэмжлэг үзүүлж байсан. Үүнд: асуудлыг шийдсэнээр хүүхэд ойр орчноосоо асуудлыг олж харах, өөрөө эргэцүүлэн бодох, бие даан суралцах, мэдлэгээ хэрэглэх, мэдээллийг хайх, цаг үед нь тохируулж сэтгэх, урьдчилан бодох төсөөлөх, төлөвлөх, бүтээлчээр сэтгэх, бусадтай хамтран ажиллаж чадах зэрэг олон чадварт суралцаж байв.

Үүнийг дараах ШУАБ-ын чадваруудад суралцаж байгаагаар олж тогтоосон. Үүнд: таамаглал дэвшүүлэх буюу тайлбарлах, урьдчилан тааварлах, туршилтыг төлөвлөх ба гүйцэтгэх, туршилтын үр дүнг ашиглан, нотолгоог буулган дүгнэлт гаргах; бусдадаа дамжуулах, тайлбарлах чадварт ахиц өөрчлөлт гарч чадсан билээ. Эдгээр чадварууд хөгжсөнөөр суралцагчид нотолгоо цуглуулах ба хэрэглэх нотолгоонд үндэслэн өөрийн санаагаа өөрчлөх, аргачлалыг шүүмжлэлтэйгээр харж, эргэцүүлэн бодох үйлийг өөрийн дадал болгон хүлээж авч байв.

Суралцагч байгалийн ухааны салбарын судлаачийн хийдэг бодит үйл ажиллагаатай төсөөтэй үйлийг хийснээр, тэднийг “Судлаач”-

ийн байр сууринд аваачиж, байгалийн ухааны үйлийн мэдлэгт суралцуулснаар бүтээлч иргэн төлөвшүүлэх юм. Эцэст нь дүгнэхэд асуудал шийдвэрлэх сургалтын үйл ажиллагаанд дараах гурван зүйлийг анхаарч авч үзэв.

- контекстэд суурилсан амьдралтай холбоотой сэдвийг сонгох,
- эрэл хайлтын асуудлаар, сэдэлжүүлэх үйл явцыг хэрэгжүүлэх,
- судлан шинжлэх, туршилт судалгааны үйл зонхилсон байх ёстой. Ингэснээр залуу үеийнхэн маань мэдлэгээ аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд хэрэглэх чадвартай болно.

Ашигтай, оновчтой сонголтод нөлөөлөх нь

¹А.Дэмбэрэлнямбуу, ¹Г.Дэмбэрэлмаа, ²Ц.Чимэдрэгзэн,
²Б.Нямдаваа, Я.Нарангэрэл³,

¹УБ “Шинэ эрин” сургуулийн сургалтын менежер,

²Завхан аймгийн химийн багш нар

³БСУГ-ын мэргэжилтэн, математикийн багш

Зорилго: Суралцагчийн хэрэгцээнд суурилсан хими, математик боловсролын сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлж, эрүүл хэрэглээ, зөв сонголт хийх нөлөөллийн чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлэхэд оршино. Энэхүү илтгэлээр ээлжит хичээлийн хөтөлбөрийг чанартай боловсруулж хэрэгжүүлснээр хими, математикийн боловсролоор эзэмшсэн мэдлэг чадвараа ашиглан үр ашигтай, зөв сонголт хийж ухаалаг хэрэглээний үр дүнг мэдэрч чадаж байгаа эсэхийг харуулсан судалгааны үр дүнг танилцуулж байна.

Судалгааны загвар/арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын 7-9-р ангийн хими, математикийн хичээлээр суралцагчдад хэрэгцээт мэдээллийг хүргэн, шүд угаах “Оо”-г хэрхэн сонгох талаар мэргэжлийн эмчээр зөвлөгөө өгүүлэн ажилласан. Шүд угаах “Оо”-г шүдний өвчлөлтэй харьцуулан хүүхэд гэр бүлийн сонголтонд бүрэн хэмжээгээр нөлөөлж чадахгүй байгаа нь судалгааны үр дүнгээс харагдсан. Иймээс сургалтыг эцэг эхэд хүүхдүүдтэй хамтран явуулж болох санаа, арга зүйг туршин хэрэгжүүлж байна.

Судалгааны үр дүн: Хүчиллэг, суурилаг материалаас алийг нь сонгож шүдээ угаах, ямар ач холбогдолтойг тайлбарлуулахад хүүхэд бүр нэгэн дуугаар суурилаг материалаас сонгож, саармагжуулах урвалын үр дүнд шүд эрүүл байдгийг ойлгосон байсан хэдий ч бүрэн дадал хэвшил болгоогүй талаар дурьдаж байсан төдийгүй зөв сонголт нь тухайн гэр бүлд санхүүгийн хувьд эерэг дэмжлэг үзүүлж болдог

талаар тайлбарлаж чадаж байсан.

Практик ач холбогдол: Дээрх арга зүйн санааг ерөнхий боловсролын сургуулийн химийн болон байгалийн ухааны боловсролын багш нар хичээлдээ туршин хэрэгжүүлэх боломжтой. Нийгэмд хүн бүрийн өөртөө хүлээх үүрэг бол хамгаас чухал хэрэгцээ болсон эрүүл мэндийн асуудалдаа анхаарах явдал юм. Энэ нь зөв сонголтыг үр ашигтай тооцооллоор дэмжиж өгснөөр өөрийн эрүүл мэндээ хамгаалах хамгийн эхний алхам байх болно гэдэгт бид итгэлтэй байна. Энэ судалгаагаар дамжуулан хүүхэд бүр цаашлаад тэдгээрийн гэр бүлд хамгийн чухал эрүүл мэндийн хөтөч нь эрүүл сонголт, үр ашигтай тооцоолоос эхэлнэ гэдэг мессежийг өгч болох талтай.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Үр ашигтай, зөв сонголт нь эрүүл мэндийг хамгаалсан байх төдийгүй үр өгөөж нь эрүүл бие байх болно. Эрүүл биед саруул ухаан орших тул суралцагчийн мэдлэг, мэдээллээр дамжуулан хүүхэд нэг бүрийн гэр бүлдээ нөлөөлөх нөлөөллийг нэмэгдүүлэн, хямд болон өндөр өртөгтэй химийн бодисын агууламж өндөртэй "Оо"-г сонголтгүй, дундаж үнэтэй байгалийн гаралтай бодисын агууламж өндөртэй ногоон, цэнхэр, хөх тэмдэгт бүхий "Оо"-г сонгосноор шүд цоорлын өвчлөлөөс сэргийлж, өвчилсөн үедээ өндөр өртөг зарцуулахаас хамгаалж чадна.

Түлхүүр үг: Үр ашигтай математик тооцоолол, зөв сонголт, эрүүл хэрэглээ

Товч агуулга:

Химийн суурь боловсролын 7-9-р ангийн суралцагчдад химийн энгийн сорил туршилтын арга, математикийн тооцоолох аргаар ээлжит хичээлийг төлөвлөн хэрэгжүүлэхдээ суралцагчдад хэрэглээнд суурилсан мэдээллийг өгч, харьцуулан судлуулж ажилласан үр дүнг хүүхэд нэг бүрийн зөв сонголтод суурилсан математик тооцооллын чадварын хөгжлийн түвшин, гэр бүлдээ нөлөөлөх нөлөөллийн чадамжийг асуулгаар тодорхойлох зорилгоор шүд угаах "Оо"-ны хэрэглээтэй холбоотой 2 асуулгаар саналыг авахад сонголтын үр дүнгээс харахад химийн бодис ихээр орсон "Оо"-ны сонголт 35-9 болон буурч, байгалийн гаралтай оо сонгох нь 2-32 болж өссөн эерэг үр дүнг тодорхой хэмжээгээр авчирч байна.

Үнэ хямд, химийн бодис ихээр орсон оо-г 37 суралцагч, үнэ ихтэй химийн бодис ихээр орсон 42 суралцагч сонгосон нь үр ашигтай математик тооцоололгүй сонголтыг хийдэг нь харагдаж байна. Байгалийн гаралтай, дундаж үнэтэй үр ашигтай тооцоолол бүхий оо-ны сонголт хийх чадвар нь 13-42 суралцагч болсон нь математик, химийн боловсролоор дамжуулан хүүхдийн гэр бүлийн сонголтод

нөлөөлөх нөлөөллийг өөрчлөх боломжтойг харуулж байна. Шүд угаадаг “оо”-г гэр бүлийн ээжүүд ихэвчлэн сонгодог хэдий ч хүүхэд нэг бүрийн гэр бүлдээ нөлөөлөх нөлөөлөл, хүүхдийн сонголтыг хүндэтгэх, хүүхдэдээ итгэх итгэлцлийн хандлагыг “Оо”-г бодитоор авчруулан үр ашигтай, зөв сонголтыг тодорхойлоход суралцагчийн амны хөндий эрүүл байх нь гэр бүлийн зөв оновчтой “Оо”-ны сонголттой шууд хамааралтай болох нь харагдаж байна. Өөрөөр хэлбэл нийт 263 суралцагчдаас 177 суралцагчийн шүд эрүүл байгаа нь 164 гэр бүлийн сонголт оновчтой байгаатай холбоотой байгаа гэж дүгнэн хэлж болно.

Үгэн тэгшитгэл дэх бодисын нэрийг химийн томъёогоор орлуулан бичих арга

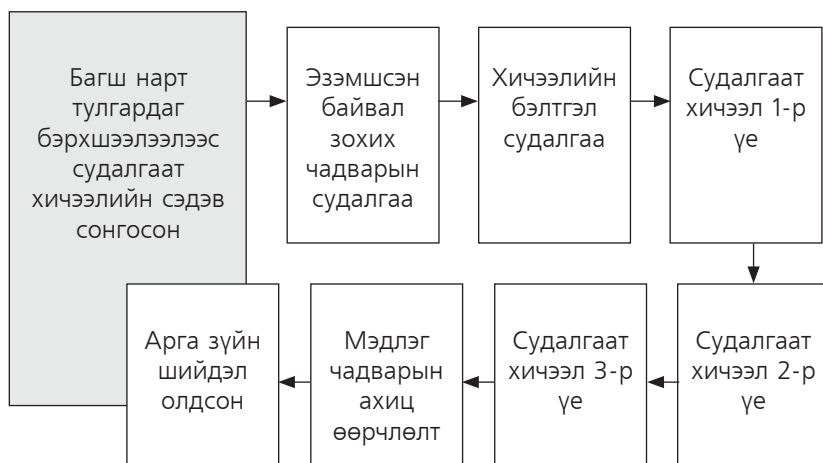
П.Хишигжапгал khishgee.khuslen@gmail.com

Т.Саранцэцэг Saraa364319@gmail.com

Х. Сувдмаа Suvdma.kh@gmail.com

Орхон аймаг, 4-р сургууль

Зорилго: “Үгэн тэгшитгэл дэх бодисын нэрийг химийн томъёогоор орлуулан бичих арга” сэдвийн заах арга зүйн дидактик шийдэл олно.
Судалгааны загвар:



Судалгааны үр дүн: Химийн урвал, урвалын тэгшитгэл нэгж сэдвийн хүрээн дэх үгэн тэгшитгэл дэх бодисын нэрийг химийн томъёогоор орлуулан бичих агуулгыг 9-р ангийн суралцагчдад сорил туршилт болон химийн томъёо зохиох мөрдөлгөөн дээр үндэслэн ойлгуулах, энгийн арга зүйн шийдлийг судалгааны үр дүнд олж, бүх багш нар авч ашиглах боломжтой сайн хичээл болгосон.

Практик ач холбогдол: Үгэн тэгшитгэл дэх бодисын нэрийг химийн томъёогоор орлуулан бичих аргыг таниулахдаа хүүхэд бүрээр /багаар/ туршилт хийлгүүлж түүнийх нь учир шалтгааныг ажиглуулж дүгнэлт гаргуулснаар элементийн исэлдлийн хэм, ионы цэнэгт нь үндэслэн бодисын молекулын томъёог зохион урвалын тэгшитгэлийг бичих үйлийн баримжаа авах ач холбогдолтой.

Шинэлэг тал: Туршилтаар учир шалтгааныг ойлгуулж байгаа нь шинэлэг санаа гэж үзсэн. Онолын ойлголтыг энгийн туршилт болон бодисын томъёо зохиох мөрдлөгийг ашиглан зааж ойлгуулсан.

Товч агуулга:

Суралцагчид багаараа “Зэсийн шатах үзэгдлийг судлах” сорил туршилт гүйцэтгэн физик химийн үзэгдлийг ялган танина. Туршилтаас:

- Химийн үзэгдэл гэдгийг ялгах
- Үгэн тэгшитгэлээр илэрхийлэх
- Мөрдлөг ашиглан томъёо зохиох
- Урвалын молекулын тэгшитгэл бичиж тэнцүүлэх чадвар эзэмшсэн учраас үйлийн баримжааг сайн авсан.

Үүний үр дүнд сурагчдын даалгавар гүйцэтгэх чадварын тоон үзүүлэлт 60-70%-иар ахисан, идэвх оролцоо нэмэгдсэн төдийгүй суралцагч бүр урвалын тэгшитгэл бичих арга зүйд суралцсанаар химийн хэлний гол агуулгыг энгийн байдлаар ойлгуулж чадсан нь энэ арга зүйн давуу тал болсон.

Манай багийн хамт олон өөрсдийн арга зүй болгосон “Үгэн тэгшитгэл дэх бодисын нэрийг химийн томъёогоор орлуулан бичих арга” ээлжит хичээлийн “Туршилтаар учир шалтгааныг ойлгуулах арга зүй”-г үр дүнтэй гэж үзэж өөрийн аймгийн 5, 8, 13-р сургуулийн багш нарт дүгээн дэлгэрүүлэн хамтран ажиллаж байна.

Шилжүүлэгч фактор ашиглан химийн бодлого бодох арга зүйн туршлага

¹Б.Уранбилэг, ²А.Ариунзаяа

^{1,2}Өвөрхангай аймаг Арвайхээр сум, 1 дүгээр сургуулийн химийн багш
нар, uuk.urnaa@gmail.com

Зорилго: Шилжүүлэгч факторыг ашиглан бодлого бодох арга зүйг ерөнхий боловсролын сургуулийн химийн хичээлд туршиж, үр дүнгээс дүгнэлт гаргах, багш нарт түгээн дэлгэрүүлэхийг зорьсон.

Судалгааны арга зүй: 10-р ангийн 4 бүлэгт бодисын масс, молийн тоо, хийн эзэлхүүн, уусмалын массын концентраци, молийн концентраци, химийн урвалаар тооцоо хийх бодлогуудыг томьёо, пропорц, шилжүүлэгч фактор /торын арга/-аар зааж туршив. 10 ангийн 2 бүлэгт нь томьёо ба шилжүүлэгч фактор, 2 бүлэгт нь томьёо ба пропорцын аргаар бодлого бодохыг эхэлж зааж шалгалт авч харьцуулаад дараа нь заагаагүй аргуудаар бодлого бодуулж сургаад дахин шалгалт авсан.

Сурагчдын бодлого бодох чадварыг өөрийн үнэлгээний судалгаа авч, шалгалтын дүнтэй харьцуулан судалж аль аргаар илүү бодож байгааг илрүүлсэн. Судалгааны боловсруулалтыг SPSS программ ашиглан хийсэн.

Химийн багш нар бодлогыг аль аргаар сурагчдадаа ихэвчлэн бодуулж, шилжүүлэгч фактор ашиглах шинэ арга зүйг сургалтандаа нэвтрүүлж буйг илрүүлэхийг зорьж, цахим орчин /Docs.google.com/-г ашиглан судалгаа авсан.

Судалгааны үр дүн: Химийн тооцоот бодлого сурагчдаар бодуулж сургахдаа томьёоны, пропорцийн, шилжүүлэгч факторын 3 аргыг заахад сурагчид өөрийн чадварт таарсан аргуудыг сонгон бодож байна. Томьёоны арга нь бодоход хялбар боловч бүх бодлогын төрөлд ашиглах боломжгүй арга. Пропорцын арга аль ч бодлогод ашиглах боломжтой ч бичиглэл хийх, нэгжийн шилжүүлэг хийхэд алдах эрсдэлтэй. Шилжүүлэгч факторын арга нь аль ч бодлогод тохирох, алгоритмаа сайн зохиож сурвал бичиглэл, нэгжийн шилжүүлэг дээр алдахгүй давуу талуудтай арга.

Томьёо, шилжүүлэгч факторын аргаар заасан ангиудын гүйцэтгэлийн хувийн дундаж нь томьёо, пропорцын аргаар заасан ангиудын гүйцэтгэлийн дундажаас 10.5%-аар их байсан учир шилжүүлэгч факторын аргыг заасны дараах шалгалтад 12%-иар ахисан. Пропорцын аргыг заагаагүй ангидаа пропорцын аргыг заахад алгоритм зохиож чадахгүй байгаа сурагчид ахиж, гүйцэтгэл нь 9.5%-иар ахисан.

Сурагчдын бодлого бодохдоо шинэ арга зүй болох шилжүүлэгч факторын аргаар үр дүнтэй бодож байгаа нь ажиглагдлаа. Сурагчид бодисын хэмжээ олох, уусмалын концентрацийн бодлогуудыг шилжүүлэгч факторын аргаар бодох нь давамгай ажиглагдаж байна. Химийн урвалаар тооцоо хийх бодлогыг пропорцын аргаар бодох нь элбэг байна.

Судалгаанд хамрагдсан багш нарын 54% нь шилжүүлэгч факторын аргыг ашиглан бодлого бодуулж, 42% нь томьёоны, 40% нь пропорцын аргыг илүү үр дүнтэй гэж үзсэн нь шилжүүлэгч фактор ашиглан бодох шинэ арга зүйг хэрэгжүүлэхэд хойрго байна гэж дүгнэж байна.

Практик ач холбогдол: Сурагчид шилжүүлэгч факторыг ашиглан бодлого арга зүйг эзэмшсэнээр бодлого бодох сонирхол нэмэгдэж нэгжийн шилжүүлгийг алдахгүйгээр хялбар аргаар бодлогыг бодно.

Шинэлэг тал: Химийн сургалтын хөтөлбөрт 10 дугаар ангиас эхлэн бодлого бодох арга зүй орж байгаа ба шилжүүлэгч фактор ашиглан бодох арга зүй нь шинээр нэвтэрч буй арга зүй юм.

Түлхүүр үг: Химийн бодлого, шилжүүлэгч факторын арга

Товч агуулга:

2016-2017 оны хичээлийн жилээс Бүрэн дунд боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан химийн тооцоот бодлогыг шилжүүлэгч фактороор бодох арга зүй нэвтэрсэн. Шилжүүлэгч фактор ашиглах арга зүйн үндсэн зарчим нь тохирох нэгжийг хураан зорьсон хариуг гаргах бөгөөд өгсөн хэмжигдэхүүнийг урьдчилан тодорхойлсон шилжүүлэгч фактороор үржүүлэн хариуг гаргах юм. (Бүрэн дунд боловсролын цөм хөтөлбөр "ХИМИ", 2016)

10 дугаар ангийн сурагчдад химийн бодлого бодох арга зүйг заахдаа пропорцын арга, томьёоны арга, шилжүүлэгч факторын аргыг харьцуулан зааж, аль арга нь илүү үр дүнтэй, сурагчид аль аргаар бодох дуртайг ээлжит хичээлийн явцад болон нэгжийн шалгалтаар тогтоосон. Сурагчдын бодлого бодох чадварыг бодлогын төрөл тус бүрээр өөрийн үнэлгээг хийлгэсэн. Эдгээр судалгааны үр дүнгээс дүгнэхэд "Химийн бодлогыг шилжүүлэгч фактор ашиглан бодох нь сурагчдын бодлого бодох сонирхлыг төрүүлж, математикийн хэлийг хэрэглэж, физик хэмжигдэхүүний нэгжийн гаргалгааг зөв хийж, бусад бодлого бодох арга зүйгээс давуу талтай арга зүй юм."

Химийн багш нар шилжүүлэгч факторыг сургалтандаа ашиглаж байгааг судалсан. Өмнө нь хэрэглэж байгаагүй шинэ арга зүй тул багш нар өөрийн болгож чадаагүй, адилхан нь л хариу гаргаж байгаа юм чинь аль ч аргаар бодсон ялгаагүй гэсэн сэтгэлгээтэй байгаа нь энэ арга зүйг дэлгэрүүлэхэд учирч байгаа бэрхшээл гэж үзэж байна.

БАГА БОЛОВСРОЛЫН САЛБАР

"Мөчир" нэгж хичээлийн судалгаа

¹Б.Өрнөлт, ²Д.Давааням, ³Б.Анхгэрэл

¹Өвөрхангай аймгийн Бат-Өлзий сумын ЕБС-ийн багш, B.Urnult@yahoo.com
²Өвөрхангай аймгийн Бат-Өлзий сумын ЕБС-ийн багш

Судалгааны зорилго: Багшийн хичээлийн төлөвлөлтөөс хүүхдийн сурч хөгжих асуудал урган гарах ба хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэхэд багшийн арга зүйг хэрхэн өөрчилж болох түүнд нөлөөлөх шалтгааныг илрүүлж, шийдвэрлэх арга замуудыг тодорхойлоход оршино.

Судалгааны арга зүй: Түүврийн ярилцлага, хос харьцуулалт, баримт бичгийн, ажиглалт, туршилтын, нээлттэй асуулгын аргуудыг хэрэглэж, excel программыг ашиглалаа.

Судалгааны хамрах хүрээ: Бат-Өлзий сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийн бага ангийн багш нар, эцэг эхийн төлөөллийн 30%, сурагчдын 35%-ийг хамруулсан.

Судалгааны үр дүн: Багш бүрийн хичээлийн төлөвлөлт, хүүхдийн хөгжилд нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийг илрүүлж, түүнийг шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлж, хэрэгжүүлснээр багшийн арга зүйд, хүүхдийн хөгжилд тодорхой ахиц, өөрчлөлт гарна.

Практик ач холбогдол: Технологийн хичээлийн төслийн ажлаар байгалийн хаягдал болох унасан навч, мөчир, боргоцой, самрын яс, хушны хаягдал, модны ур үндэс зэргийг ашиглан бүтээл хийснээр байгаль орчноо хайрлан хамгаалах үзэл төлөвшихийн зэрэгцээ амьдрах арга ухаанд суралцана.

Шинэлэг санаа: Хичээлийг байгаль эхтэйгээ холбон орчинд нь мэдлэг мэдээллийг өгч сургалтандаа бүтээлч сэтгэлгээний "Иш" арга, 5 мөртийн арга, "Миний бодлоор", "Оюуны шуурга", "Хир адил" зэрэг аргуудыг хэрэглэсэн.

Түлхүүр үг: Зөв монгол хүн, зөв төлөвшилтэй хүүхэд, хүүхэд нэг бүрийн хөгжил, чанартай сургалт, бүтээлч сэтгэлгээний арга, тогтвортой хөгжил

Товч агуулга:

Өвөрхангай аймгийн Бат-Өлзий сумын Ерөнхий Боловсролын сургууль нь тогтвортой хөгжлийн боловсролын үзэл баримтлалыг

сургалтын хөтөлбөртөө тусган хэрэгжүүлэхэд ихээхэн анхаарч ажилладаг. Сурагчдад тогтвортой хөгжлийн боловсролыг иргэний боловсрол, амьдрах чадвар, технологи, түүх, нийгмийн ухаан, монгол хэл, уран зохиол зэрэг бүх хичээлүүдээр дамжуулан олгож байна. Тус сум нь Орхоны хөндийн түүх соёлын цогцолборт газарт хамрагддаг тусгай хамгаалалттай газар нутаг юм. Энэ нутаг байгалийн баялаг ихтэйгээс гадна байгалийн дагалдах болон хаягдал материал ихтэй. 1-12 –р ангийн Технологийн хичээлийн төслийн ажлын цагаар “Байгалийн болон хаягдал материалыг ашиглах нь” сэдвийн судалж байна. Энэ сэдвийн хүрээнд анги тус бүр байгалийн хаягдал материалыг ашиглан өөрт хэрэгтэй, амьдрал ахуйдаа хэрэглэж болох зүйлийг урлан бүтээж ирсэн. Хичээл тус бүрийг заахдаа тогтвортой хөгжлийн үзэл санааг тусган хэрэгжүүлж, шинэлэг арга зүйгээр сургалтаа зохион байгуулахад анхааран хичээлийн судалгааг хийж байна. Энэ хичээлүүдийг урьд өмнө нь ихэвчлэн танхимын хэлбэрээр зохион байгуулан ерөнхий төсөөлөл, ойлголт өгч байсан бол хичээлийг аялал экскурсийн дадлага ажлын хэлбэрээр зохион байгуулж багш аргазүйдээ өөрчлөлт хийснээр бүх талын мэдлэг мэдээллийг сурагчид өөрсдөө олж авахын зэрэгцээ байгаль эхээ хайрлан хамгаалах арга ухаанд суралцаж байна. 2-р ангид “Мөчир” сэдвийн хичээлийн судалгааг хийж хөтөлбөрөө дахин сайжруулсан нь багшийн арга зүйд болон хүүхдийн хөгжил төлөвшилд тодорхой хэмжээгээр ахиц гарлаа. Мөчир сэдвийг эхлэн заахад сурагчид мөчир нь ногоон, саарал өнгөтэй байдаг, ой модонд ургадаг, хүмүүс түлшиндээ хэрэглэдэг зэрэг төсөөлөлтэй байсан. Хичээлийн судалгаа хийснээр бусад хичээлтэй холбохын зэрэгцээ бүтээлч сэтгэлгээний “Иш” арга, 5 мөртийн арга, “Миний бодлоор”, “Оюуны шуурга”, “Хир адил” зэрэг аргуудыг хэрэглэсэн нь сурагчдын хичээлд оролцох оролцоог нэмэгдүүлэн хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой болсон.

Ардын аман зохиолоор хүүхдийг хөгжүүлж, хүмүүжүүлж төлөвшүүлэх нь

Б.Нямгэрэл М. Одончимэг, Ц. Гэрэлцацрал, Ц.Оюунбилэг

*Боловсруулсан: Дархан-Уул аймгийн Оюуны Ирээдүй цогцолбор
сургуулийн бага ангийн багш nyamaa_namuun@yahoo.com*

Зорилго: Эх хэл буюу ардын аман зохиолын төрлийг энгийнээр ашиглан \зүйр цэцэн үг, оньсого, ертөнцийн гурав \хүмүүжүүлэн төлөвшүүлэхээс гадна сурагч нэг бүрийн оролцоог дэмжих, бусдыгаа сонсох, цэвэр сайхан бичих, ярих, тогтоох чадварыг хөгжүүлэх, хэл яриа, үгийн сангаа баяжуулан ярих чадвар олгох

Судалгааны загвар арга зүй, хандлага: Ээлжит хичээлийн явцад 2, 3-р ангийн 3 бүлэг дээр туршилт хичээл явуулсан. Энэхүү хичээлүүдийг тайлбартай дасгалын аргыг хэрэглэн, хүүхэд нэг бүрийн оролцоог дэмжсэн үйл ажиллагаагаар явуулсан. Хичээл дээр сурагч бүрийн тоогоор “Ертөнцийн 3”, “Зүйр үг”, “Оньсого” өгч сурагчдын идэвхтэй оролцоог нэмэгдүүлэхийн тулд эхний ээлжинд “Зүйр цэцэн үгс” -ийг сурагчдад өгч хэдэн удаа уншиж чээжилж байгааг тэмдэглэж авсан.. Ажиглалтаас үзэхэд эхэндээ сурагчдын уншилт нь ангийн сурагчдын 20% удаан ба унших давтамж нь цөөн, тогтоолт нь 40 сурагчийн 15 сурагч олон дахин унших явцдаа тогтоож чадаж байсныг ажиглаж харсан. Сурах бичгийн ардын аман зохиолыг багц болгон бүлэглэж хичээлдээ ашигласан.

Судалгааны үр дүн: Ардын аман зохиолын төрөл зүйр үг, ертөнцийн гурав, оньсого зэргийг сурах бичгээс болон иргэний боловсролын номноос түүвэрлэн тарааж өгөх материал болгон бэлтгэснээр бага хугацаанд сурагч бүрийн хичээлд оролцох оролцоог хангаж, ой тогтоолтын сайжруулан, сэтгэн бодох үйл ажиллагаанд нөлөөлөн өөрийгөө илэрхийлэх, бусдыг сонсох хүндэтгэх, тод чанга дуугаар ярих, хүмүүжлийн ач холбогдол зэрэг олон эерэг талуудыг олж харсан.

Практик ач холбогдол нь: Хүүхдүүд ардын аман зохиолыг өөрийн болгосноор насан туршдаа амьдрал ахуйдаа хэрэглэх, өвлөн авч үлдэх, бусдад дуурайлал болох, байнга сургамж авах зэрэг ач холбогдолтой. Зүйр үг ихэвчлэн 2 мөр 10-14 үгэнд багтдаг учир 2-р ангийн хүүхдүүд дээр туршсан туршилт 3-р ангидаа ертөнцийн гурав, оньсого дээр илүү төвөггүй ажиллах боломж болон гарч ирсэн. Багшийн хичээлийн төлөвлөлт хэрэглэгдэхүүн бэлэн байх, хэзээ яаж хэрэглэж болох боломж бүрдсэн.

Шинэлэг тал: Энэхүү манай судалгааны ээлжилт хичээл бүрийн

эхэнд 5-10 минутанд сурагч бүрийн оролцоог хангах, хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх арга барилаа олж харахад хэрэгтэй хичээлийн хэрэглэгдэхүүн болсон. Хүүхэд бүрийн унших, ярих ахиц сайжирч байгаа нь шууд ажиглагдсан учир 1-3-р ангийн сурах бичгийн бүх ардын аман зохиолын төрөл болох зүйр үг, оньсого, ертөнцийн гурав сурагчдын зохиосон ертөнцийн гурав, оньсого гэх мэт тараах материалиар баяжуулж бэлтгэсэн. Үүнийгээ хичээлийн явцад ашиглахдаа олон талаар ашиглаж,

- Хүүхдийн оролцоог нэмэгдүүлэх
- Унших хурдыг сайжруулах
- Тод, өөртөө итгэлтэй яриулах
- Цэвэр сайхан, алдаагүй бичих
- Дуурайн зохиох чадварыг хөгжүүлж байна.
- Нүдлэн тогтоолгох
- Үгийн утга санааг ойлгуулах
- Зөв хүмүүжил, төлөвшилтэй болгох зорилготой ашиглаж байна.

Хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийг дэмжиж уншуулж сургах арга зүй

¹Ц.Оюундэлгэр, ²Д.Төгөлдөр, tuguu22@yahoo.com

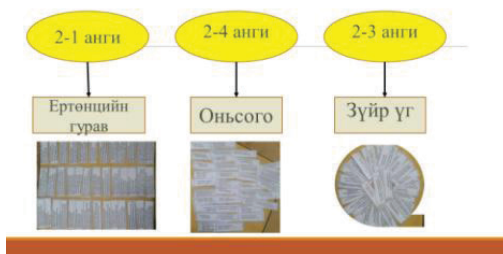
¹Увс аймгийн БСУГ-ын мэргэжилтэн, ²Увс Өмнөговь сумын багш

Товч утга: Хүүхэд аливаа мэдээллийг сургуульд орохоосоо өмнө бусдаас сонсож, зураг, телевиз, киног харах, тоглох зэргээр хүртдэг байсан явцуу мэдээллийн хүрээнээс хальж, сургуульд орсноор хүссэнээ өөрөө унших гэсэн шинэ хүртэхүйд шилжинэ. Энэ үйл ажиллагааг багш уншуулж сургахуй хэмээх ажлаар удирдан жолоодож ирсэн төдийгүй багш хэрхэн зөв удирдсанаас хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийн асуудал шалтгаална.

Нэгдүгээр ангидаа унших чадвар эзэмшээгүй хүүхэд цаашид сурах, хөгжих, авъяас чадвараа нээх, хүсэл эрмэлзэлгүй болж, хөгжих боломжгүй болдог нь судалгаанаас харагддаг. Иймд хүүхдийг зөв уншуулж сургах үйл ажиллагааг багш оновчтой арга сонгон удирдах явдал нэн чухал. Учир нь хэрхэн уншуулж сургаснаас хүүхдийн бичих чадвар дагаж хөгждөг. Унших бичих үйл ажиллагаа нь сургах нэг арга барилын хоёр тал юм. Дунд, ахлах ангид үзэх бүхий л судлагдахууныг уншилгүйгээр мэдэх аргагүй. Мэдлэгийг

эзэмшихэд зөвхөн уншиж сурах хангалттай бус уншсан зүйлээ ойлгож, улмаар түүнийхээ утга санааг тайлбарлаж хэлэх чадвартай болох шаардлагатай.

Уншихад суралцах нь оюуны олон үйлдлийн хуримтлал. Энэ нь уншиж сурах, уншсанаа ойлгох, ойлгосноо баттай мэдлэг болгох, хэрэгтэй үед түүнийгээ хэрэглэж чаддаг байх явдал юм.



Эрдэмтэд сурлагын амжилт, хүүхэд бүрийн хөгжилд нөлөөлөх 200 гаруй хүчин зүйл байдаг гэж тодорхойлоод эдгээрээс хамгийн гол гэсэн 40 зүйл ялгасны 1 дүгээрт уншлагын хурдыг оруулжээ. Тиймээс хүүхдийг уншуулж сургана гэдэг нь тэднийг эрдэмд амлуулж буй нэн хариуцлагатай алба бөгөөд уншиж сурах үйл явц нь хүүхдэд өөрийгөө нээх, итгэл үнэмшил, баяр баясгаланг авчирдаг.

Энэ бүхийг үндэслэн сургууль бүрийн 1-р анги удирдаж буй багш нарт “Авианы хэлэгдэх байдалд тулгуурлан уншуулж сургах арга зүй”-г эзэмшүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх ажлыг сүүлийн 5 жил амжилттай зохион байгууллаа.

Түлхүүр үг: уншуулж сургах арга зүй, өгүүлэхүйн эрхтэн, багшийн ур чадвар

Судалгааны дүн нэгтгэл, шинэ санаа: Бага ангид уншуулж бичүүлж сургахад үсэг холбон уншуулах, үе холбон уншуулах, бүтэн үгийн арга, авианы задлаг нийлэг арга хэрэглэхэд дараах зөрчлүүд илэрч байна гэж үзэж байна. Үүнд:

- Хүүхдэд ачаалал ихтэй. Учир нь нэг үсэгт 36-39 үеийг догматик байдлаар цээжлүүлэх
- Унших хурдны ахиц бага
- Хүүхэд шууд унших чадвар эзэмшихэд хугацаа их зарцуулдаг
- Зөв бичих чадварыг удаан эзэмшдэг.
- Гийгүүлэгч авиа үсгийг нэрээр нь хэлж зааснаас болж хүүхдийн уншиж бичихэд ноцтой бэрхшээл учирдаг.

Эдгээр алдаа дутагдлыг засахын тулд 2004 оноос эхлэн хүүхэд уншуулах арга зүйгээ өөрчлөн өөрийн ажлын туршлагад үндэслэн “Авианы хэлэгдэх байдалд тулгуурлан үеэр уншуулж бичүүлж сургах” арга зүйг шинээр гарган туршин хэрэглэж эхэлсэн.

Дэвшүүлсэн шинэ санаа: “Авианы хэлэгдэх байдалд тулгуурлан үеэр уншуулж, бичүүлж сургах” арга: Өгүүлэхүйн эрхтэн хүүхэд бүхэнд байдаг эрхтэн систем учраас энэ давуу чанар дээр сууриалан хэлэх унших үйл ажиллагааг багш эхнээс нь зөв удирдан дадал хэвшилд сургавал уншлагад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг.

Өгүүлэхүйн эрхтний оролцоонд тулгуурлан гийгүүлэгч авиаг зөв дуудаж хэлж сургах нь уншуулж сургахад чухал ач холбогдолтой. Авианы хэлэгдэх байдлыг багш өөрөө удирдан хүүхэд бүрээр зөв хэлүүлж сургах хэрэгтэй.

Жишээ нь:

М- авиаг хэлэхэд уушгинаас гарсан хийн урсгал 2 уруулд саатаж хамрын хөндийгөөр гадагшилна.

С- уушгинаас гарсан хийн урсгал шүдэнд шүргэж гадагшлах

Р- уушгинаас гарсан хийн урсгал хатуу тагнайд байрласан хэлний үзүүрт саад учруулан чичрэн шүргэж гарах

В- уушгинаас гарсан хийн урсгалыг 2 уруулаар хамжин үлээж гаргах

Л- Уушгинаас гарсан хийн урсгал хэлний хажуу талаар шүргэж гадагшлах

Х- Уушгинаас гарсан хийн урсгал хэлний хойгуурх хэсэгт шүргэж гадагшлах

Ш- Уушгинаас гарсан хийн урсгал 2 шүдний завсраар шуугиж гадагшлах

На⁴- Уушгинаас гарсан хийн урсгалыг хэлний үзүүр дээд үүдэн шүд, түүшинд хамшиж гаргах

Н- Хэлний хойгуурах хэсгийг дээш өргөн зөөлөн тагнайд хашиж уушгинаас гарсан хийн урсгалыг хамраар гаргах гэх мэт

Бусдад хүргэх туршлага:

- 1-р ангийн монгол хэлний хичээл заахад “Авианы хэлэгдэх байрлалд тулгуурлан үеэр уншиж сургах арга зүй”-г 5 жилийн хугацаанд Увс аймгийн багш нарт түгээн дэлгэрүүлсэн.
- Увс аймгийн хэмжээнд өнгөрсөн хичээлийн жилд энэхүү аргаа түгээн дэлгэрүүлэх хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийн дэмжих зорилгоор “1-р ангийн секцийн Шилдэг багш нар” шалгаруулах уралдааныг өөрсдөө санаачлан зохион байгуулж 1 сая төгрөгөөр ивээн тэтгэн явууллаа.

Бага ангийн байгалийн ухааны хичээл дээрх багшийн асуултаар сурагчдыг хөгжүүлэх нь

Ц. Одгэрэл, Л. Энхчимэг

Нийслэлийн БГД-ийн 28-р сургуулийн багш, odkadamba@yahoo.com

Зорилго: Бага ангийн “Байгалийн ухаан” хичээл дээрх багшийн асуултыг төлөвлөх, “Сайн асуулт” аар сурагчдыг хэрхэн чиглүүлэх талаар зөвлөмж боловсруулах зорилготой.

Зорилт:

- Асуултын талаарх үзэл баримтлалыг судлах
- Бага ангийн байгалийн ухааны хичээл дээрх багш нарын асуултад дүн шинжилгээ хийх
- Багш асуултаа төлөвлөх нь хичээлийн үр өгөөжийг хэрхэн нэмэгдүүлж болох талаар зөвлөмж, санал боловсруулах

Сэдвийг сонгох үндэслэл:

- Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 28 дугаар сургуулийн бага ангийн байгалийн ухааны 20 хичээлд сууж үзэхэд багш нар ихэвчлэн сурагчдаас асуух асуултаа төлөвлөдөггүй, хаалттай асуулт асуудаг, сурагчдын өмнөх мэдлэг туршлага, тухайн цагт эзэмших мэдлэг чадварын талаар судалдаггүй болох нь харагдлаа.
- Уламжлалт сургалтын үеэс “гол хичээл” хэмээн нэрлэгдэх болсон монгол хэл, математикийн судлагдахууны хувьд багш нар шинэчлэгдэж байгаа боловч байгалийн ухааны хичээл гол бус хичээл гэсэн ойлголт зарим багш нар, эцэг эхчүүдийн дунд байсаар байгаа юм.
- Байгаль орчныг хамгаалах асуудал нь өнөөдөр зөвхөн нэг улс орны асуудал биш, дэлхий нийтийн тулгамдсан асуудал болоод байна. Улс орнууд тогтвортой хөгжихийн тулд байгаль орчны ба хөгжлийн талаар боловсрол олгохыг зорьж байна. Байгальтайгаа зүй зохистой харилцдаг, амьдрах орчноо тэтгэн сайжруулдаг, эрүүл амьдрах арга ухаанд суралцсан, байгалийн нөөц баялгийн үр өгөөжийг зүй зохистой, хэмнэлттэй ашиглах соёлтой, байгальтай зохицон амьдрах ухаалаг чадваруудыг байгалийн ухааны хичээлээр эзэмших нь дамжиггүй.

Судалгааны арга зүй: Судалгаанд ажиглалтын, асуулгын, баримт бичиг (ээлжит хичээлийн төлөвлөлт)-т задлан шинжилгээ хийх аргыг ашигласан бөгөөд ажиглалтын дүнгээс багшийн тавьж буй асуултыг бичиж тэмдэглэж авах, баримт бичгийн задлан шинжилгээнээс багш

нар хичээл төлөвлөхдөө асуултаа хэрхэн урьдчилан төлөвлөж байгааг илрүүлэхийг зорилоо. Ажиглалтыг дараах үе шаттайгаар зохион байгуулсан. Үүнд:

- Ажиглалтын арга зүй боловсруулах (ажиглалтын тэмдэглэл хөтлөх хуудас бэлтгэх)
- Хичээлд ажиглалт хийх, тэмдэглэл хөтлөх
- Ажиглалтын үр дүнг боловсруулах, дүгнэлт гаргах

Судалгаагаар зөвхөн хичээлийн явцад багшийн тавьж байсан асуултыг 3 үндсэн чиглэлээр авч үзэн задлан шинжилсэн. Үүнд:

- Шинжлэх ухаанч асуулт байсан уу?
- Хаалттай, нээлттэй асуултын аль нь байсан бэ?
- Блумын таксономийн аль түвшний асуулт байсан бэ?

Судалгааны шинэлэг тал: Бага ангийн байгалийн ухааны хичээл дээр багш нарын тавьж буй асуултад задлан шинжилгээ хийж, өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлсноор багш нар асуултаа хэрхэн төлөвлөх, төлөвлөсний дагуу “сайн” асуулт асуух, нөхцөл байдалд тохируулан өөрчлөх, асуултаар дамжуулан сурагчдаа хөгжүүлэх, нээх боломж байгааг харуулсанд судалгааны шинэлэг тал оршино.

Товч агуулга:

Дэлхийн өнцөг буланд амьдарч буй хүмүүсээс ямар асуудал хамгийн их сэтгэл зовоож байгаа болон, тулгамдаж буй асуудлын талаар асуувал хамгийн түрүүнд байгалийн гамшиг, дулаарал, цөлжилт, хүмүүсийн байгальтай буруу харьцаж, байгаль бидэнд хариуг нь барьж байгааг хэлэх болов уу? Багш хүний хамгийн гол зэвсэг бол сурагчдаас асуух оновчтой асуулт мөн. Асуултаар сурагчдаа чиглүүлж, тэднээр бодуулж, эргэцүүлүүлж, хэл яриаг нь хөгжүүлж болж байгааг судалгааны явцад олж харлаа. Багшийн асуулт хамгаас чухал гэдэг нь олон орны эрдэмтдийн бүтээлээс харагдаж байна. Манай орны хувьд асуултын талаар дорвитой бие даасан судалгааны ажил одоохондоо байхгүй байна. Энэхүү судалгааны ажлаар өөрийн сургуулийн бага ангийн 30 багшаас судалгаа авч үзэхэд асуултаа төлөвлөдөггүй, багшийн номны асуултыг түлхүү хэрэглэдэг болох нь тогтоогдлоо. Мөн “Сайн хичээл” үйл ажиллагааны үеэр заагдсан хичээл дээр багш 31 асуултыг асууж байсан ч 7 асуулт нь хичээлийн агуулгатай холбоогүй байсан бол бусад нь хаалттай Блумын таксономийн доод түвшний асуултууд байна. 28 дугаар сургуулийн 3г ангид заасан “Хөдөлгөөн ба хоол тэжээл” сэдвийг дараагийн ангид асуултыг төлөвлөөд заахад сурагчдын хичээлд оролцох байдал, идэвх сайжирч байгаа нь харагдсан. Судалгаат хичээлийн явцад багшийн асуултан дээр онцлон анхаарвал үр дүн нь улам сайжрах болно гэж үзэж байна.

"Сарны хэлбэр олон янз болох нь" ээлжит хичээлийн арга зүйг боловсруулж туршсан үр дүнгээс

Ч.Эрдэнэцэцэг, УБ, СБД, "Шинэ-Үе" бүрэн дунд сургууль, cherka@yahoo.com

Илтгэлийг хамтран боловсруулсан багийн гишүүд: А.Дэмбэрэлнямбуу,
П.Пүрэвдорж, УБ, СБД, "Шинэ-Үе" бүрэн дунд сургууль сургалтын менежер

Товч агуулга:

Бага боловсролын Байгалийн ухааны хичээл нь байгалийн юмс үзэгдлийн мөн чанар, учир шалтгаан, холбоо хамаарлыг судлах танин мэдэх суурийн эхлэл болох ба шинжлэн судлах арга барилд (асуулт асуух, таамаглал дэвшүүлэх, үйл ажиллагаагаа төлөвлөх төлөвлөсний дагуу хийж гүйцэтгэх мэдээлэл болвсруулах дүгнэлт гаргах) суралцах суурийн эхлэл нь болдог. Бага боловсролын 4,5 дугаар ангид судлагддаг байгалийн ухаан хичээлийн ихэнх ээлжит хичээл бүрийг ажиглалт, туршилт хийж дүгнэлт гаргуулах зарчмаар явуулахыг чухалчилдаг ба багш бид нар ч энэ үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэхийг зорьдог. Энэ арга зүй нь суралцагчдын бие биеэсээ суралцах, багаар хамтран ажиллах, өөрийгөө илэрхийлэх чадвар нэмэгдэж нягт нямбай үйл ажиллагаанд чиглүүлэн тэдний идэвх оролцоог дээшлүүлдэг зэрэг олон давуу тал байдаг нь үйл ажиллагааны явцад харагддаг юм. Дэлхий нар сарны талаар суралцагчдын төсөөлөл харилцан адилгүй байдаг ба зарим тохиолдолд буруу ойлгосон, энэ талаар огт ойлголтгүй ч хүүхэд байгаа нь өмнөх төсөөллийн судалгаанаас харагдсан. Иймээс "Сарны хэлбэр олон янз болох нь" ээлжит хичээлээр сар яагаад олон хэлбэртэй харагддаг болохыг ажиглалт, туршилт хийж дүгнэлт гаргасан бөгөөд гарын доорх материал ашиглан ажиглалт туршилтыг гүйцэтгэхдээ хүүхэд бүр оролцох нөхцөлийг бүрдүүлж ажилласан.

Түлхүүр үгс: Нар, сар, дэлхий, хөдөлгөөн, хавирган, тал, тэргэл, битүү сар

Хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулах замаар хүүхдийг хөгжүүлэх нь

Ч.Сувдаа, suvdaa2988@gmail.com

Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, Хан-уул цогцолбор сургууль
Илтгэлийг хамтран боловсруулсан:

С.Оюунтуяа, Д.Энхжаргал, Б.Шинийн нэгэн

Нийгэм болон хувь хүн тогтвортой хөгжих эрэлт, хэрэгцээнд нийцүүлэн боловсролын чанар, үйлчилгээнд тавигдах шаардлагыг дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагад баримжаалж, үндэсний соёлын дэвшилтэт уламжлалыг дээдлэн, онол, практикийн шинэлэг үзэл санааг тусган шинэчлэх болон түүнийг хэрэгжүүлэхдээ хүүхэд нэг бүрийн төрөлх онцлогт тохирсон сургалтын арга, технологийг боловсруулан үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх нь багш бидний өмнө тавигдаж байгаа чухал зорилт мөн.

БШУЯ, Жайка ОУБ-тай хамтран “Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх” төслийн хүрээнд ЖАЙКА-ийн Хүн байгаль баг бага ангийн “Хүн ба байгаль” хичээлийн хүнд болон хүндэвтэр сэдэв агуулгын мөн чанарыг илэрхийлэх олон сорил туршилтыг нээн илрүүлж, баталж, заан сайжруулж, түгээн дэлгэрүүлж багш нарыг чадваржуулсан.

Зорилго: Хүн ба орчин сайн хичээлийг хүүхэд бүрийг хэрэглэгдэхүүнтэйгээр төлөвлөн зохион байгуулах нь хүүхдийн сонирхлыг төрүүлэхээс гадна, шинжлэн судлах арга барилд суралцахад нь дэмжлэг болж, хоёр тал бөмбөрцөг ба глобус дээр ажиллантай, дэлхийд ямар ямар далай хаана, хаана байдгийг ажиглаж, нэрлэж ялгадаг болох чадварыг төлөвшүүлсэн арга зүй туршлагыг боловсруулан, түгээн дэлгэрүүлэх

Судалгааны загвар, хандлага: Хичээлийн бэлтгэл судалгааг хийж, төлөвлөх, зааж ажиглах, хэлэлцэж сайжруулах гэсэн үндсэн гурван алхмын дагуу хичээлийн судалгаанд оролцоходоо багш бүр шинийг суралцаж, тэрхүү суралцсанаа өдөр тутмын хичээлдээ хэрэглэснээр багш ажлын байран дээрээ тасралтгүй хөгжиж судалгааны арга зүйд суралцах хандлага нь улам сайжирсаар байна.

Хүн ба орчин хичээлийг хэрэглэгдэхүүнд тулгуурлан хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх арга зүйг ээлжит хичээл дээр турших, хүүхэд өөрөө хэрэглэгдэхүүнээ сонгон хэрэглэх нь тэдний сурах аргад эерэгээр нөлөөлөх, ахиц гарах боломжийг судлах

Судалгаат хичээлийн явцад хүүхэд бүрийн ахиц, амжилтыг хянаж, үнэлж, нэгтгэх, зэргээр үр дүнг тооцож, сургалтын явц, үр дүнгийн

талаар дүгнэлт хийж, цаашид сургалтад хэрхэн ашиглах боломжийг судлах

Судалгааны үр дүн: Шинэ санаа, шинэ арга зүйг соргоогоор олж харан хичээлдээ ашигладаг, хүүхэд бүрийн оролцоог хангахуйцаар хичээлээ төлөвлөдөг, 40 минутыг хэрхэн үр дүнтэй ашиглахад анхаардаг, туршилт хичээлээ төлөвлөхдөө сурагч бүрийн чадварыг харгалздаг, бүтээлч санаачлагатай, үзүүлэн, туршилтын хэрэглэгдэхүүн, хичээлд ашиглаж болох бүх л зүйлийг сурагчдын анхаарлыг татахуйц, идэвх өрнөхуйц зүй зохистой хэрэглэж чаддаг, заах арга зүйд ахиц өөрчлөлт гарсан, самбараа төлөвлөж чаддаг, багш өөрийн болон сурагчдынхаа алдаагүй зөв бичихэд нь анхаарал хандуулдаг, сэтгэн бодох чадварыг түвшин түвшинд нь ахиулах чадварт суралцана.

Практик ач холбогдол: Багш нар бие биенээсээ арга зүй, арга барилын ололттой сайн тал, хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх санааг олж харах, төлөвлөлтийг олон талаас бодож маш нарийн уялдаа холбоотой төлөвлөхөөс гадна хичээл зохион байгуулахдаа хүүхэд бүрийг хөгжүүлэхэд чиглэсэн арга зүйтэй болсон ач холбогдолтой.

Сурагчдын хувьд туршилт хичээлд оролцох оролцоо сайжирч, хүн ба орчин хичээлийн хэрэглэгдэхүүн сайжирснаар хичээлийн үе шат бүрийг ухаж ойлгох, ойлгосноо ярих, юмыг тооцоолох, дүгнэлт гаргах, зөв, цэвэр бичих, бусдыг сонсох, өөрийн санаа бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, сэтгэн бодох, бүтээлчээр хандах, хамтран ажиллах чадвартай болж байгаагаараа мөн ач холбогдолтой.

Шинэлэг тал.

- Сургуулийн бага боловсролын зорилготой уялдуулсан.
- Бага боловсролын шинэчилсэн хөтөлбөрийг үндэслэл болгон сурагчдад байгалийн юмс, үзэгдлийн мөн чанар, учир шалтгаан, холбоо хамаарлыг судлан танин мэдэх арга зүйг хэрэгжүүлж, засан сайжруулсан.
- Хичээлийг засан сайжруулахдаа хэрэглэгдэхүүний судалгааг олон хувилбараар хийж, засан сайжруулж байсан нь сайн хичээл төрөн гарах боломжийг бүрдүүлсэн.

Иймээс бидний хичээлийн судалгаа нь хэрэглэгдэхүүний судалгааг олон хувилбараар хийж, хүүхэд бүрт тохирсон оновчтой хэрэглэгдэхүүнийг төлөвлөж өгснөөрөө шинэлэг болж чадсан.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, сайн хичээл, хэрэглэгдэхүүн, туршилт хичээл, хүүхэд бүрийн хөгжил, чадвар, сайжруулсан хөтөлбөр, мэдлэг чадвар

Товч агуулга:

БСШУЯ болон Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Байгууллага \JICA\ хамтран 2006-2013 онд хэрэгжүүлсэн

“Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил”, “Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх” хоёр үе шат бүхий төслийн хүрээнд Монголд “Хичээлийн судалгаа” анх нэвтэрч, үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагаагаар сургууль багш нар, судлаачдын ажилд хурдацтай нэвтэрч байна.

Хичээлийн судалгаа нь багшлах арга зүйг хөгжүүлэх, хамтран ажиллах, ажлын байран дээрээ мэргэжил арга зүйгээ дээшлүүлэх хамгийн үр дүнтэй аргын нэг болохыг багш нар мэдэрч, хүлээн зөвшөөрөн хэрэгжүүлэх болсон энэ цаг үед судалгааны ажлын үр дүнгээ тооцох, ахиц өөрчлөлтөө дүгнэх, туршлага сургамжаа хуваалцаж түгээн дэлгэрүүлж байх нь зүй ёсны зүйл болж байна.

Иргэнийг оюун ухаан, ёс суртахуун, бие бялдрын зохих чадавхтай, хүмүүнлэг ёсыг дээдлэн сахидаг, бие даан сурах, ажиллах, амьдрах чадвартай болгон төлөвшүүлэхэд судалгаат хичээлийг сайн зохион байгуулах нь чухал үр дүнтэй хэмээн үзэж байгаа билээ.

Хичээлийн судалгааны онцлог нь нэг хичээлийн агуулгыг олон удаа давтаж зааснаар тэр болгонд заах аргаа улам сайжруулах боломж бүрддэгт оршино. Энэ нь багш нар хамтран хичээлийн судалгаа хийхээс эхлэх ба багшийн ажлын туршлага, сурагчдаа судалсан байдал, стандарт, хөтөлбөр, сурах бичиг болон бусад материалд тулгуурлан, “сайн хичээл” болгох талаар хамтын үзэл бодлоо хуваалцдагт энэхүү хичээлийн давуу тал, гол мөн чанар оршиж байдаг.

Хэрэглэгдэхүүнийг оновчтой ашиглах боломж, арга зүй технологи

У.Нямхүү, Т.Ариунтуяа, Ж.Ариунтуяа

Баянгол дүүргийн 13-р сургуулийн багш нар, Nyamkhuu_bagsh@yahoo.com,

Зорилго: Бага ангийн болон математикийн багш нарт нэг хэрэглэгдэхүүнийг оновчтой сонгож, олон хувилбараар хэрэглэх боломжийг нээн, арга зүй технологийг түгээн дэлгэрүүлэх

Судалгааны загвар:



Судалгааны үр дүн: Бага, дунд ангид тэгш хэм, паралель зөөлт, эргүүлэлт, гомотет зэрэг сэдвийг заах нь агуулгын хувьд хүнд, шинэ учраас багш нарын заах барил дутмаг, цөм хөтөлбөрийн чадварыг эзэмшүүлэхийг зорьдог хэдий ч төдийлөн үр өгөөжтэй байж чаддаггүйг багш нартай хийсэн ярилцлагын арга болон туршилт хичээлүүдийн судалгаагаар тогтоосон. Эдгээр хэрэглэгдэхүүнүүдийг сурагчдад ойлгуулахын тулд сурагчдын сонирхолд нийцсэн үзүүлэн, хэрэглэгдэхүүн бэлтгэж, энгийн арга зүйн шийдлийг судалгааны үр дүнд олж, бүх багш нар авч ашиглах боломжтой хэрэглэгдэхүүн болгосон.

Практик ач холбогдол: Математикийн хичээлийн хэд хэдэн сэдвийг нэг хэрэглэгдэхүүнээр хүүхэд бүрээр туршилт хийлгүүлж, мэдлэг бүтээлгэж, дүгнэлт гаргуулснаар, тэгш хэм, паралель зөөлт, эргүүлэлт, гомотетийн ялгааг богино хугацаанд ойлгуулах, багшийн

ажлыг хөнгөвчлөх.

Шинэлэг тал: Онолын ойлголтыг хүндрүүлж биш, энгийн, сонирхолтой байдлаар зааж ойлгуулсан. Хэрэглэгдэхүүнийг хүүхэд бүрийн гарт бариулснаар мэдлэг бүтээх үйл явцыг дэмжсэн. Нэг дүрсээр тэгш хэм, параллель зөөлт, эргүүлэлт, гомотетийн ялгааг хялбар гаргуулсан.

Түлхүүр үг: Бэлтгэл судалгаа, агуулгын залгамж холбоо, хэрэглэгдэхүүний судалгаа

Товч агуулга:

5-р ангид эргүүлэлт, тэгш хэм, параллель зөөлт хичээлүүдийг заахад гарч буй асуудлуудыг судалж эдгээр хичээлийг нэгтгэн, дүгнэлт хичээлээр сурагчдын өмнөх мэдлэгийг бататгах, үүний тулд нэг үзүүлэнг олон талаас нь авч үзэн эргүүлэлт, тэгш хэм, параллель зөөлт хичээлүүдийн ялгааг салгаж ойлгох чадварыг сурагчдад олгох мөн нэг үзүүлэн, хичээлийн хэрэглэгдэхүүнийг ахин дахин олон хичээлд хэрэглэх боломж бололцоог судалсан судалгаат хичээлээ танилцуулж байна.

Энэхүү судалгаат хичээл нь сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлогт тохирсон, сонирхлыг татахуйц, мэдлэгийг бүтээх, хэд хэдэн хичээлийн ялгааг харуулж болохуйц ахин дахин олон хичээлд ашиглаж болох сургалтын хэрэглэгдэхүүн бэлтгэж түүгээрээ сурагчдын идэвх сонирхлыг нэмэгдүүлж, бага хугацаанд ойлгуулахад оршино. Мөн багш нарт нэг хэрэглэгдэхүүнээ дамжуулан хэрэглэх, олон хичээлд ашиглах, хамтран бэлтгэх, цагаа хэмнэх, арга туршлагаа солилцох гэх мэт олон давуу талыг олгоход чиглэлээ.

Судалгаат хичээлээ 5-р ангийн 3-н бүлэгт зааж туршсан бөгөөд дахин дахин засан сайжруулж сурагчдын гаргасан алдаа, хэрэглэгдэхүүнээ хэрхэн сайжруулах талаар мөн багш нарт дамжуулан хэрэглэхийн тулд ямар байх ёстой, зааж буй сэдвийн агуулгыг бүрэн харуулсан эсэхийг ажиглаж, сайжруулан туршиж байлаа.

Үүний үр дүнд биет үзүүлэн ашиглах нь сурагчдын сонирхлыг татаж идэвхийг нэмэхээс гадна хичээлүүдийн ялгааг танихад илүү хялбар болж байлаа. Багш нар хэрэглэгдэхүүнээ нэг хичээлд хэрэглээд хадгалах биш ахин дахин олон хичээлд хэрэглэх нь бидэнд давуу талтай.

“Шагайн тоолол” арга зүй

*Б.Буянхишиг, Л.Галтмаа, Т.Эрдэнэцэцэг, Э.Сэрсэндэмид, О.Янжмаа
Дархан-Уул аймаг, “Жигүүр цогцолбор” сургуулийн бага ангийн багш нар*

Зорилго: 6 настай сурагчдынбэлтгэл үе, 1-р ангийн математикийн судлагдахууны агуулгыг шагайгаар тоглонгоо, хүүхэд бүр хоцрогдолгүй эзэмших боломжийг “Шагайн тоолол” арга зүйдүндэслэн харуулахыг зорилоо.

Судалгааны загвар, хандлага: Энэхүү илтгэлдээ судалгааны асуулгын, анкетийн, ажиглангаа тэмдэглэл хөтлөх/сурагчдыг өдөр тутам шагайгаар тоглонгоо суралцаж байхад нь ажиглалт хийх, биет материал ашиглаж байхад нь ажиглах, бусад хүүхдүүдтэй харилцаж байгаа хүүхдийг ажиглах/, сорилын аргуудыг ашиглаж нэгтгэн дүгнэлт хийлээ.

Судалгааны үр дүн: Монгол ахуйгаа мэдэж, үндэснийхээ тоглоомоор тоглонгоо суралцах нь 6 настай сурагчдын нас сэтгэхүй, сурах туршлага, эцэг эхийн оролцоонд тохирсон арга зүйгээр математикийн судлагдахууны агуулгыг 5 дахь жилдээ “Шагайн тоолол” аргаар туршин явуулснаар үр дүнд хүрч байна.

Практик ач холбогдол: Сурган хүмүүжүүлэх аливаа үзэгдлийг онол практик, арга зүй туршлагын түвшинд судалснаар Боловсролын салбар дахь онолын аливаа шийдэл амьдрал, бодит байдалд ойртох юм. Хэт хийсвэр онолын дүгнэлт үзэл санаа, мэдлэг нь шууд хэрэглээ болдоггүй учраас түүнийг заах арга зүйн түвшинд түгээмэл байдлаар шилжүүлж төгс боловсронгуй болгох технологиор хэрэгжүүлбэл үр дүнд хүрэх нь зайлшгүй.

Шинэлэг тал / санаа: Сурган хүмүүжүүлэгч багш бидэнд хүүхэд бүрийг “Зөв Монгол” хүн болгон төлөвшүүлж хөгжүүлэхийн тулд үндэсний уламжлал, монгол ахуйг онолын мэдлэгтэй зэрэгцүүлэн заах арга зүй технологийг туршин судлах нь ач холбогдолтой.

Түлхүүр үг: Багш, сурагч, шагайн тоолол, монгол ахуй, арга зүй

Товч агуулга: Монголчууд бид хүүхдээ хүмүүжүүлэн хөгжүүлэх өөрийн гэсэн арга барилтай, арвин туршлагатай ард түмэн. Хүүхэд улс орны залгамж халаа, бид бүхний ирээдүйн үргэлжлэл үр хүүхдээ хүмүүжүүлэн хөгжүүлэх асар их оюуны сан хөмрөгөөс судлан туршсанаар, Монгол тоглоом наадгайн ач тус, хүүхдийн сурах арга барил, төлөвшилд хэрхэн нөлөө үзүүлдэг талаар энэхүү илтгэлдээ тодорхой хэмжээгээр тусгалаа.

Иймд багш бид Монгол сэтгэлгээ, Монгол ухаан, Монгол хүнээ төлөвшүүлэх өөрийн гэсэн сургалтын аргыг бий болгох нь чухал юм.

Бидэнд үндэсний уламжлалаа хадгалсан сургалтын нийтлэг арга зүйг бий болгох нөөц боломж бүрэн байна гэдгийг “Шагайн тоолол” аргаар харуулахыг хичээсэн юм.

Хялбар аргаар асуудал шийдвэрлэх нь

Д.Оюунмаа, М.Хараа, Д. Бат-Эрдэнэ, Г.Оюунтуяа

Дорнод аймаг 12-р сургууль

Зорилго: Боломжийг тооцоолох агуулгатай асуудлыг шийдвэрлэхэд сургалтын хялбар аргыг туршиж сурагчдын сэтгэн бодох, асуудал шийдвэрлэх, харилцах, хамтран ажиллах чадварыг хөгжүүлэх

Судалгааны загвар / аргазүй/ хандлага:

ТААМАГЛАЛ	ТУРШИЛТ-1	ТУРШИЛТ-2	ДҮГНЭЛТ
•Хэдэн боломжтой вэ?... •Хэдэн аргаар олох вэ? •Хэд вэ?...	•"Кюзай " - аа турших •Сагс дүүргэх хялбар арга	•Асуудал шийдвэрлэх •Хосын арга	•Шооны арга •Хичээлийн гайхалтай зүйл нь юу байв?...

Сургалтын хялбар аргад тохирсон хэрэглэгдэхүүнийг боловсруулан бэлтгэж, түүнийгээ ашиглан, хүртэж, сурагчид мэдлэг бүтээх замаар боломжийг тооцоолох агуулгатай тулгамдсан асуудлаа хялбархан шийдвэрлэж байгааг хичээлийн судалгаагаар туршин илрүүлсэн шинэлэг аргазүй, технологийн үр дүн

Практик ач холбогдол: Боломжийг тооцоолох агуулгатай асуудал шийдвэрлэх, тооцоолол ихтэй амьдрал ахуйн хэрэглээний олон төрлийн бодлогуудыг сагс дүүргэх хялбар аргаар богино хугацаанд зөв тооцоолон бодохоос гадна цээжээр бодох чадварыг хөгжүүлэх ач холбогдолтой.

Шинэлэг санаа: 5-р ангийн математикийн хичээлийн боломжийг тооцоолох агуулгатай асуудал шийдвэрлэх агуулгын хүрээнд “Сагс дүүргэх” хялбар аргаар боломжийг тооцоолох, туршилтын үр дүнг илрүүлэх, хүснэгт ашиглан бүртгэл хөтлөх, таамаглах, дүгнэлт

гаргах зэрэг үйл ажиллагааг багтаасан сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх зорилготой. Энэхүү хичээл дээр сурагчид багшийн дэвшүүлсэн бодлогыг бодохын тулд таамаглах, таамаглалаа туршилтаар нотолж, тулгамдсан асуудлаа багаараа харилцан шийдвэрлэж байгаа нь сонирхолтой ба шинээр мэдэж авсан арга дээрээ тулгуурлан цаашид боломж тооцоолох тооцоолол ихтэй олон төрлийн бодлогыг бодож сурах, судалгаанд оролцсон болон хичээлд суусан багш нарын аргагүйн хөгжилд хувь нэмэр оруулсан болно.

Түлхүүр үг: Таамаглал, туршилтын үр дүн, дүгнэлт, сагс дүүргэх арга

Товч агуулга:

Боломж тоолох бодлогыг бодох үндсэн хоёр зарчим болох үржвэрийн зарчим, нийлбэрийн зарчмыг 6-р ангид тодорхой судалдаг. Ийм нэр томъёог хэрэглэхгүйгээр сурах бичгийн зарим бодлогод санааг нь ашиглан бага ангийн сурагчдад “модны схем” байгуулах аргаар бүх үр дүнг бичиж гаргах, зүй тогтлыг олох, үгээр илэрхийлэн ойлгуулдаг. Гэвч зарим боломжийг тооцоолох, тооцоолол ихтэй бодлогуудыг модны схемээр бодоход асуудал тулгардаг. Үүнд сурагчид мод, модны салаа, мөчир, нахиа бүр дээр цифрүүдээ бичихэд цифрээ орхигдуулах, давхцуулах, андуурах зэрэг асуудлыг сайн ухаарахгүй алдаа гаргадаг учир “Сагс дүүргэх” хялбар аргаар тооцоолол ихтэй бодлогуудыг сурагчдад ойлгуулахыг зорьсон.

Хүүхэлдэйн киногоор хүүхдийн зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх арга зүй

Д.Болдмаа

Орхон аймаг, Баян-өндөр сум 22-р цэцэрлэгийн багш

Судалгааны ажлын үндэслэл: Хүүхэд эхээс төрөхдөө хэлний материаллаг баазтай, ярианд сурах бэлтгэлтэй төрдөг учраас хүүхдийн хэл яриа бусадтай харилцах харилцааны явцад төлөвшдөг. Хүүхэд ярих урлагийг дөнгөж эзэмшиж эхэлмэгц хүний хувцаснаас чангаан татаж ярих гэж эрмэлзэнэ. Аажимдаа энэхүү үйлдэл нь үгээр солигдож хүүхэд тодорхой үгийн нөөцтэй болсноор тэдний ярианд эхлэл, өрнөл бий болно. Хүмүүс ээлжлэн ярьдаг, нэг нь ярьж байхад нөгөө нь сонсоно, ярианд оролцон толгой дохин ойлгож байгаагаа илэрхийлдэг гэдгийг ажиглаж мэднэ. Ийм схемийн дагуу хүүхдийн

ярих чадварын хөгжил ихэвчлэн явагддаг гэж Америкийн сэтгэл зүйч Гарвей /Garvey C/, Рийч /Reich.P.A/ нар үзсэн байна. А.К.Бондаренко “Хүүхдийн хэл ярианы бүтцийн хөгжил нь томчуудын бүтэн өгүүлбэрээр илэрхийлдэг утга санааг нэг үгээр илэрхийлдэг” гэжээ. Хүүхэлдэйн кино нь хэдийгээр уншиж байгаа хүнийг зарим талаар орлож байгаа боловч зөвхөн хүүхдэд зориулсан харилцааг хэзээ ч орлохгүй. Сургуулийн өмнөх насны хүүхдүүд тодорхой зураг дүрслэл дээр тулгуурлан сэтгэдэг. Хүүхэлдэйн кино нь хүүхдийн нас, сэтгэхүйн хөгжлийн судалгаанд үндэслэн бүтээгддэг учир хүүхдэд ойлгомжтой, өнгө, дүрсний нягтрал сайтай учраас бага насны хүүхдүүдийн анхаарлыг маш их татдаг. Хүүхэлдэйн киногоор хүүхдийн зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх боломжийг судлахын тулд энэхүү сэдвийг сонгон авлаа.

Түлхүүр үг: Хүүхэлдэйн кино, зохиож ярих яриа

Судалгааны зорилго: Хүүхэлдэйн киногоор хүүхдийн зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх арга зүй боловсруулан хэрэгжүүлж үр дүнг тооцох

Судалгааны зорилт:

- Хүүхдийн нас, бие сэтгэхүйн онцлог, хэл ярианы хөгжлийн талаарх эрдэмтдийн үзэл баримтлал, ном гарын авлага уншиж судлах
- Таван настай хүүхдийн зохиож ярих чадварыг тодорхойлох судалгаа авах
- Таван настай хүүхдийн зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх арга зүй түүний үр дүнг тооцох.

Судалгааны арга:

- Ажиглалтын арга: Товлосон хугацаанд нэг удаа хүүхдийн үйл явцыг ажиглахыг богино хугацааны ажиглалт гэнэ.
- Туршилтын арга: Энэ аргын тусламжтайгаар хүүхдийн амьдарч буй нөхцөлийг өөрчилж, янз бүрийн орчин нөхцөлд илрэн гарах хүүхдийн зан үйлд тоон ба чанарын шинжилгээ хийснээр түүний сэтгэл зүйн талаар бодит дүгнэлт гаргах боломжтой.
- Сорилын арга: Энэхүү аргаар олон хүүхдийг нэгэн зэрэг хамруулан судлах боломжтой. Сорил нь жишиг хэмжээтэй тул судалгааны үр дүнг боловсруулж дүгнэлт хийхэд хялбар байна.
- Ярилцлагын арга
- Асуулгын арга

Тоон дүгнэлт:

- 2016-2017 он, 2017-2018 он дараалсан судалгааны 2017 оны

хичээлийн жилийн 5 сард Хүрдэн тоглоомын аргаар авсан судалгаанд I түвшинд 43.7%, II түвшинд 43.7%, III түвшинд 12.5% нийт чанарын үзүүлэлт нь 56.25%тай байна.

- Бяцхан манлайлагч дугуйлангийн хүүхдүүдийн ярих чадварын сорилын судалгаанд: Миний зуны амралт зураг зурж ярих чадвар 56%, Том дэлгэцээр зуны амралтаа хэрхэн өнгөрүүлсэн тухайгаа ярих чадвар 68.7%, хүүхдүүд хүрд эргүүлж таарсан хүүхэлдэйн киногоо дугуйлангийн индэр дээр гарч ярих чадвар нь 52% тай байна.
- 2017-2018 оны хичээлийн жилийн 10 дугаар сард авсан судалгаанаас харахад I түвшин 18.75, II түвшин 50%, III түвшин 77% тай байна.

Чанарын дүгнэлт:

1. Хүүхэлдэйн кино нь бага насны хүүхдийн танин мэдэхүй, оюун ухаан, анхаарал зэрэгт нөлөөлдөг. Харин таван настай хүүхдүүдийн хэл ярианы хөгжил тэдний дундаас зохиож ярих чадварт олон аргаар нөлөөлөх боломжтой.
2. “Бяцхан манлайлагч” дугуйлангаар дамжуулан хүүхдүүдийг багаас нь өөртөө итгэлтэйгээр ярьж сурах өөрийн бодлоо чөлөөтэй илэрхийлж сурахад дэмжлэг үзүүлэх бөгөөд “Хүрдэн” аргачлалыг боловсруулж хэрэглэх нь хүүхдийн зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх боломжтой гэж үзэж байна.
3. Хүүхдүүдийн сайн мэддэг хүүхэлдэйн киноны баатруудаар хийсэн. Хүрдэн тоглоом, цуврал зурагт үзүүлэн зэрэг хүүхдэд хамгийн ойр зүйлээр нь дамжуулж тэдний зохиож ярих чадварыг хөгжүүлэх боломжтой гэж үзэж байна.
4. Ер нь эцэг эх аль ч насны хүүхдийг зурагт үзүүлж байгаад шууд унтуулах бус тоглуулах бага боловч өөр зүйл хийлгэх, үзсэн зүйлсийнхээ талаар дүгнэн ярилцах зэргээр тодорхой цаг хугацаа гаргах нь хүүхэд үзсэн нэвтрүүлэг хүүхэлдэйн киноныхоо агуулгаас хөндийрөх ач холбогдолтой байдаг.
5. Хурдацтай хөгжиж байгаа өнөөгийн нийгэмд бидний өдөр тутмын салшгүй хэрэглээ болсон ухаалаг хэрэглээнээс бид татгалзах аргагүй болсон билээ. Харин энэ ухаалаг хэрэглээг зүй зохистой хэрэглэх дадалд хүүхдийг багаас нь сургах хэрэгтэй гэж дүгнэж байна.
6. Удаан хугацаагаар хүүхэлдэйн киног зурагт болон утаснаас үзсэний дараа хүүхдүүдээр нүд амраах дасгалыг хийлгэж сургах нь зүйтэй.

ЗУРГАА. ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ БОЛОВСРОЛ

Зорилтот бүлгийн хүүхдүүдийн хөгжих боломж

*Г.Ганбилэг, Д.Гэрэлт-Оюун, Д.Хандсүрэн
Завхан аймаг Тэс сумын бүрэн дунд сургууль*

Монгол улс хүүхдэд ээлтэй байхын төлөө “Хүүхдийн эрхийн тухай конвенц”-д тулгуурлан, “Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай” хууль, “Хүүхдийн хөгжил хамгааллыг сайжруулах тухай хөтөлбөр”, “Сургалтын цөм хөтөлбөр”, “Төрөөс боловсролын талаарх бодлого”, “Зөв монгол хүүхэд”, үндэсний хөтөлбөр зэрэг эрх зүйн баримт бичиг, бодлого, хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлж байна. Бага, суурь боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөрт, “Боловсролын чанарын шинэчлэлийн үзэл санаанд: Хүн болох багаасаа буюу хүүхэд бүрт хичээл зааж сургах гэдэг ойлголтоос, хүүхэд бүрийг өөрийн гэсэн сонирхолтой, хичээл хийх чадвартай, ном унших хүсэлтэй, амьдралын төлөө зүтгэдэг чармайлттай болгоход нь тусалдаг систем, эцэг эхчүүд, сургууль, багш нартай хамтран ажиллах үүрэг оролцоог хөгжүүлэхийг зорьж байна гэж” тодорхойлсон.

2014 - 2024 он Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлогын зорилго нь: “Иргэн бүр, авьяас чадвараа хөгжүүлэн үр бүтээлтэй хөдөлмөрлөж, аз жаргалтай амьдрахад шаардагдах мэдлэг чадвар, чадамжийг эзэмшин, ёс суртахуун, хүмүүнлэг ёсыг дээдлэн сахиж, үндэсний нийтлэг үнэт зүйлсийг өвлөн насан туршдаа суралцах боломжоор хангах бүхий л үйл ажиллагааны цогц” гэж тодорхойлоод “Зөв Монгол хүүхэд” төлөвшүүлэх ажил үйлсээ эхлүүлсэн. Гэвч хүүхэд өсвөр үеийнхэнд нийгмийн сөрөг нөлөө, эцэг эхийн халамж, хамгаалал сул, боловсролын үйлчилгээний доголдол зэрэг олон учир шалтгаанаас үүдэлтэй, олон бэрхшээл тулгамдсан асуудлууд байна.

Иймд хүүхдийн өмнө тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх, сөрөг үр дагавар нөлөөллийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэхэд хүүхэд өсвөр үеийнхэн, эцэг эхчүүд, багш нар, найз нөхөд хамтран ажиллаж, тэгш оролцоог бүх талаар дэмжих нь чухал болоод байгаа билээ.

Г Зорилтот бүлгийн хүүхэд /Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд /эрүүл мэнд, сурч хөгжих, хамгаалуулах, оролцох ,боломж, танин мэдэхүй, хандлага, авьяас, сонголт

Зорилго: Зорилтот бүлгийн хүүхдэд хөгжих боломжийг олгож, дэмжих

Зорилт:

- Зорилтот бүлгийн хүүхдийг зөв хүн болгон төлөвшүүлэхэд нийгмийн ажилтан, анги удирдсан багш, ангийн хамт олон, эцэг эхийн зөвлөл, албан байгууллагууд хамтран тэдний оролцоог нэмэгдүүлэх боломжийг бий болгох.
- Зорилтот бүлгийн хүүхдийн хөгжих боломжийг судлах

Сорил, туршилт гүйцэтгэсэн байдал: 2004-2017 онуудад жил бүр тодорхой сэдэв бүхий илтгэлийг багш нартай ярилцаж эцэг эх, багш нар, суралцагчаас асуулга, судалгаа авч, туршилтыг харьцуулан судалж багш нартай хамтран дүгнэлт хийсэн. Мөн сүүлийн 5 жил “Хамтдаа хөгжицгөөе” чуулганыг зохион байгуулж зорилтот бүлгийн хүүхдүүдийн санал бодлыг сонсож бие биенээсээ суралцах үйлийг хийж, урам хайрлаж, итгэл хүлээлгэх ажлыг зохион байгуулсан. Г.Ганбилэг, Д.Гэрэлт-Оюун, Д.Хандсүрэн багш нарын даасан анги хамт олны зарим нэг ажлаас жишээ болгов.

Судалгааны шинэлэг тал: Сургалтын цөм хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэхэд зорилтот бүлгийн хүүхдийн оролцоо илүү чухал болохыг эрэлхийлснээр шинэлэг юм.

Судалгааны ач холбогдол: Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэхэд сургуулийн нийгмийн ажилтан, анги удирдсан багш нар, анги хамт олон, эцэг эх, төрийн ба төрийн бус байгууллагуудын хамтын үйл ажиллагаа нь зорилтот бүлгийн хүүхдүүдийн тэгш оролцоог сайжруулж, хөгжих боломжуудыг тодорхойлох гэж оролдсоноороо ач холбогдолтой.

Оюуны бэрхшээлтэй хүүхдийн ерөнхий боловсролын тусгай сургуулийн анги удирдсан багш нарт тулгамдаж буй бэрхшээл багшлах арга зүйд нөлөөлөх нь

Б. Очирсүрэн, Ochiroo0518@yahoo.com

Баянзүрх дүүргийн мэргэжлийн сургалттай 55 дугаар тусгай дунд сургууль

Зорилго: Оюуны бэрхшээлтэй хүүхдийн ерөнхий боловсролын тусгай сургуулиудын анги удирдсан багш нарт тулгамдаж буй бэрхшээлийг судалж багшлах арга зүйд хэрхэн нөлөө үзүүлдгийг судлах
Зорилт:

- Ерөнхий боловсролын тусгай сургуулийн анги удирдсан багш нарт тулгамдаж буй бэрхшээлийн тухай онолын материал цуглуулан судлах
- Тусгай сургуулиудын мэргэжлийн багшийн хүрэлцээ мэргэшсэн багш бэлтгэх хэрэгцээг тодорхойлох
- Тусгай сургуулиудын багш нарын мэргэшилд дүн шинжилгээ хийх
- Тусгай сургуулиудад ажиллаж буй багш нарт тулгамддаг бэрхшээлүүдээс гарах арга замыг боловсруулах

Судалгааны ажлын арга: Тус сэдэвтэй холбоотой ном, эрдэмтдийн бүтээл, гадны орны ном товхимолтой танилцах, ажиглалтын арга, ярилцлагын арга, баримт бичгийн судалгаа, анализ синтезийн арга, ерөнхийлөн дүгнэх аргуудыг ашиглалаа. Товч агуулга: Тухайн орны хөгжил, дэвшил ямар түвшинд байх нь боловсролтой шууд холбоотой гэж үздэг. Манай орны боловсролын систем ч нийгмийн өөрчлөлт, шинэчлэлтийн дагуу хувьсан өөрчлөгдөж ирсэн. Дараах саналуудыг дэвшүүлж байна:

- Тусгай сургуулийн анги удирдсан багшийн хөдөлмөрийн гэрээ болон багшийн ажлын байрны тодорхойлолтыг тусгай сургуульд ажиллаж буй анги удирдсан багш нарын санал дээр тулгуурлан боловсруулан мөрдөх.
- Тусгай сургуулийн багш нарт сургуулийн захиргаа орчин онцгой анхаарал шаардлагатай хүүхэдтэй ажиллах онол, арга зүйн төлөвлөгөөт сургалтыг согог зүйч багш нараар удирдуулан тогтмол явуулах, стандарт хэм хэмжээ тогтоох
- Тусгай сургуулийн анги удирдсан багш нарт тулгамдаж буй дээрх бэрхшээлүүдийг шийдвэрлэх арга замыг боловсруулж тусгай сургуулиудын захиргаа болон анги удирдсан багш нарт санал, зөвлөмж болгон хүргүүлэх.

Ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөгөөр хүүхдийг хөгжүүлэх нь

Ц.Отгонбаяр,

Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 25 дугаар тусгай сургууль

Удиртгал: Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн 25 дугаар тусгай сургууль нь 2015 оноос эхлэн Жайка Японы олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлж буй “Тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай хүүхдэд үзүүлэх эрүүл мэнд, төслийн хүрээнд ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөө, ээлжит хичээлийн төлөвлөлтийг боловсронгуй болгох үүднээс сургалт явуулж, судалгаа хийж, судалгаат хичээлээр туршиж байна.

Зорилго: Энэхүү хэлэлцүүлгээр хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөг боловсруулж түүнтэй уялдуудан ээлжит хичээлийн төлөвлөлт боловсруулан /хүнд хэлбэрийн тархины саажилттай хүүхэдтэй/ сонгосон хүүхэдтэй ганцаарчлан ажиллах арга зүйг “Байгаль дахь усны эргэлт” ээлжит хичээлийн төлөвлөлтөөр харуулахыг зорилоо.

Судалгааны загвар, хандлага: Тухайн хүүхдийн онцлог, бодит чадварыг судлан хүүхдийн өөрийн болон эцэг эх, багшийн хүслийг харгалзан ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөний урт хугацааны зорилгод юу төлөвлөснөө, улирлын богино хугацааны зорилгод тусгасныг үндэслэн тухайн ээлжит хичээлийг төлөвлөх юм. Тархины саажилттай хүүхдэд боловсрол олгоход хүнд хэлбэрийн бэрхшээлтэй хүүхдийн онцлог, бодит чадвар, ганцаарчлан ажиллах арга зүй, хүүхдийн үйл ажиллагааг ээлжит хичээлийн төлөвлөлтөд оруулсан нь тэдний хөгжлийг дэмжих чухал ач холбогдолтой учраас багш нарт түгээн дэлгэрүүлж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийг боловсролд тэгш хамруулах юм.

Практик ач холбогдол: Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөг боловсруулснаар хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийг дэмжиж ялангуяа ээлжит хичээлдээ хүүхдийн онцлог, бодит чадвар, ажиллах арга зүй, үйл ажиллагааг төлөвлөж өгсөн нь хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамрах боломжийг нэмэгдүүлэх явдал.

Шинэлэг санаа: Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагааг ээлжит хичээлийн төлөвлөлтөд ангийн сурагчдын мэдээлэл, өмнөх хичээлийн мэдлэг, сонгосон/хүнд хэлбэрийн бэрхшээлтэй/ хүүхдийн онцлог, чадвар, хийх үйл ажиллагаа, арга зүйг тэмдэглэсэн нь бусад багш энэхүү ээлжит

хичээлээр хичээл заахад хүүхдийнхээ онцлог, чадварыг мэдэж байгаа тул багшид тус болно.

Түлхүүр үг: Ээлжит хичээл, сонгосон хүүхэд, хүнд хэлбэрийн бэрхшээл, судалгаат хичээл, боловсролд тэгш харуулах, түгээн дэлгэрүүлэх

Товч агуулга:

Жайка Японы олон улсын байгууллагаас хэрэгжүүлж буй “Тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай хүүхдэд үзүүлэх эрүүл мэнд, төслийн хүрээнд ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөг боловсруулж байгаа нь тухайн хүүхдийг насан туршид дагах хөгжлийг дэмжсэн баримт бичиг, үүнийг үндэслэн дараа, дараагийн үйл ажиллагааг төлөвлөх нь хүүхдийн насан туршийн боловсролыг дэмжиж байгаа юм. Сургуулийн өмнөх боловсрол, бага, дунд, ахлах сургуулийн боловсрол, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох зэргээр насан туршид даган явах бичиг баримт тул бодит байдлын судалгаа, эцэг, эхийн хүсэл, хүүхдийн өөрийн хүсэл, багшийн хүсэл, үйл ажиллагааны зорилго зэргийг тусгасан төлөвлөгөө байх юм. Энэхүү ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөний уртын болон богинын зорилгыг, хүүхдийн онцлог, бодит чадварыг ээлжит хичээлийн төлөвлөлтөд тусган оруулна. Жайка Японы олон улсын байгууллагаас сургалт явуулж, монголын багш нар судалгаа хийж, судалгаат хичээлээр туршиж байгаа нь амжилттай болж байна. Түүнчлэн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд ялангуяа хүнд хэлбэрийн бэрхшээлтэй хүүхэд бусдын адил даалгавар бүрт идэвхитэй оролцож, мэдлэг бүтээж өөрөөрөө бахархаж байгаа нь ЕБС-ийн төлөөлөл багш нар болон бусдад түгээн дэлгэрүүлэх зорилготой хичээл болсон.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд өөртөө үйлчлэх дадал олгох нь

М. Түвшинжаргал, email:Tuvshee_8333@ahoo.com

Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүргийн 63 дугаар Тусгай сургууль

ЮНЕСКО, Бүх нийтийн боловсролын Инчоны тунхаглалаар “Иргэдэд насан туршид суралцах тэгш боломж олгосон, чанартай боловсролын төлөө” эрхэм зорилтыг 2015 оны 5 сард баталсан билээ. (Incheon Declaration, 2015). Тэгш хамруулан сургах боловсролын үзэл санааг хэрэгжүүлэхэд боловсролын бодлого, сургалтын агуулга, бүтэц, зохион байгуулалт зэрэг бүх нийтийн боловсролд нийцсэн байхаар өөрчлөлт, шинэчлэлийг албан ба албан бус тогтолцооны хүрээнд хийх шаардлага тулгарч байна. Үүний биелэлтэд хүн бүрийн үүрэг оролцоо хамгаас чухал юм.

Түлхүүр үгс: Хөгжлийн бэрхшээл, тэгш хамруулан сургах боловсрол, чадвар, дадал, мэргэжлийн чиг баримжаа

Зорилго: Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд өөртөө үйлчлэх энгийн дадал эзэмшүүлж боловсролд тэгш хамруулах

Зорилт:

- ✓ Сэдвийн хүрээнд онолын мэдээлэл цуглуулах;
- ✓ Судалгааны түгээмэл аргуудаас ашиглан судалгаа авах;
- ✓ Туршлага судлан, харьцуулах;
- ✓ Нэгтгэн дүгнэж, санал дэвшүүлэх;

Судалгааны арга, аргачлал: Баримт бичгийн арга, түүврийн арга ажиглалт, туршилт, математик тооцооллын арга, нэгтгэн дүгнэх

Дүгнэлт:

- ✓ ЕБС-д тусгай хэрэгцээ шаардлагатай хүүхдүүд суралцаж байна.
- ✓ ХБХ-үүдийг оношлон үнэлэх аргачлалыг судалгаа шинжилгээнд тулгуурлан онол практикын үүднээс иж бүрнээр нь боловсруулж, сургалтын орчин бүрдүүлэх талаар анхааран, боловсролын бодлого хэрэгжилтийн үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэн оруулах зэрэг тулгамдсан асуудал урган гарч ирж байна.
- ✓ Оюуны бэрхшээлтэй хүүхдийн өөртөө үйлчлэх дадал нь насан туршийнх нь ухаалаг хэрэглээ болохыг харуулж байна.
- ✓ Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд цаг алдалгүй өөрт нь тохирсон сургалт явуулах нь тэгш хамруулах боловсрол олгож буй сонгодог хэлбэр юм.
- ✓ Монгол, Солонгос, Япон орны тусгай хэрэгцээт боловсрол

ижил түвшинд явж байгаа боловч манай орны хувьд сурагчдын эрт илрүүлэх оношилгоо, мөн сургалтын материаллаг орчин хомс байгаа учраас бусад орноос хоцрогдох хандлагатай байна.

- ✓ Боловсон хүчний хувьд тусгай хэрэгцээт сургуульд ажиллаж буй багш нар сургууль болон солилцооны хөтөлбөр зэрэгт хамрагдан мэргэшиж ХБХ-тэй ажиллах арга барилаа сайжруулснаар сурагчдад тэгш хамруулах боловсролыг илүү үр өгөөжтэй олгож байна.

Цаашид дэвшүүлэх санаа:

- ✓ ХБ-ийг эрт илрүүлэхэд улсын хэмжээнд оношлогоо, шинжилгээний багтай болох
- ✓ ЕБС-ийн багш нар оюуны бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах арга зүйд суралцах
- ✓ ХБХ-ийн сурч хөгжих, хөдөлмөрлөх орчин нөхцөлөөр хангахад үндэсний хэмжээнд анхаарах

Тусгай хэрэгцээт боловсролын хичээлийн судалгааны нэгэн загвар

С.Эрдэнэбаатар

Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 63 дугаар сургууль

Зорилго: Оюуны бэрхшээлтэй суралцагчдад боловсролын үйлчилгээ үзүүлдэг тусгай хэрэгцээт боловсролын байгууллагын сургалтын технологи, арга зүйд дүн шинжилгээ хийж, сургалтын чанар, үр дүнг дээшлүүлэх

Судалгааны загвар, хандлага: Багш нэг бүрийн хичээлд сууж, Лейкертийн системээр хичээлийн бүтэц, арга зүйд үнэлгээ өгч, Ажиглалтын зураглал ашиглан багшийн суралцагчидтай харилцах шууд харилцааны давтамж, хэлбэрийг тооцох аргыг ашигласан.

Судалгааны үр дүн: Хан-Уул дүүргийн 63 дугаар тусгай сургуулийн нийт багшлах бүрэлдэхүүн 39 багшийн хичээлд сууж хичээлийн жилийн арга зүйн гарааны үнэлгээг хийж, арга зүйн зөвлөмж өгсөн.

Практик ач холбогдол: Багш нар ээлжит хичээлийн боловсруулалт хийх, хичээлийг чанартай, өгөөжтэй багш сурагчийн хамтын ажиллагаа болгох талаар онол, арга зүйн мэдлэг, туршлага хуримтлуулсан.

Шинэлэг тал/ санаа: Тусгай хэрэгцээт боловсролын дидактикийн онцлогыг тусгасан хичээлийн судалгааны арга, заавар, зөвлөмжийн төсөл бий болсон.

Түлхүүр үг: Ээлжит хичээл, ээлжит хичээлийн зорилго, тусгай хэрэгцээт боловсролын дидактик

Товч агуулга:

Аливаа сургалтын технологи нь багш, суралцагчийн харилцан хамтын ажиллагааны процесс, арга зүй, арга барилын цогц, сургалтын үйл явцын зохион байгуулалтын загварчлал, суралцагч бие хүний хөгжлийг дэмжих таатай орчин зэргээс бүрддэг. Харин сургалтын чанар, үр нөлөөг шинжлэн үнэлж, сул давуу талаа тодруулан сургалтын агуулга, арга зүй, үнэлгээний арга зүй, сэтгэл зүйн болон материаллаг орчинд сайжруулалт хийх нь сургалтын технологийн чухал нэгэн процесс юм.

Бид оюуны бэрхшээлтэй суралцагчдад үзүүлж буй сургалтын үйлчилгээний чанараа сайжруулах зорилгоор тусгай хэрэгцээт боловсролын дидактик шийдлүүдийг ээлжит хичээл бүрт хэрэгжүүлэх, суралцагч бүрийн сэтгэц, танин мэдэхүй, эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн арга зүйг хөгжүүлэн суралцагчийн ахиц дэвшлийг бодитоор үнэлэх боломжийг эрэлхийлэн хичээлийн судалгааны нэгэн аргыг туршсан үр дүнгээ танилцуулах болно.

Ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөр дэх ээлжит хичээлийн судалгаа

С.Эрдэнэчимэг, s.chimgee0308@gmail.com, Б.Одончимэг

*УБ хот Хан-Уул дүүрэг 63 дугаар сургууль
Илтгэлийг хамтран боловсруулсан: Б. Одончимэг, УБ хот Хан-Уул дүүрэг
63 дугаар сургуулийн багш.*

Зорилго: Оюуны хөгжлийн бэрхшээлтэй, хүнд хэлбэрийн аутизмтай суралцагчдад зориулан ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөрийн хүрээнд ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулж туршин санал шүүмж авч сайжруулах зорилгоор энэхүү илтгэлийг бэлтгэлээ

Судалгааны загвар арга зүй хандлага: Тэгш хамруулан сургах сургалтын үзэл санаанд үндэслэн тусгай сургуульд суралцаж байгаа хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй суралцагчдад тэдний сэтгэц, танин мэдэхүй, бие бялдрын онцлогийг тооцон хэрэгцээ сонирхолд нь нийцүүлэн ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөрийн хүрээнд ээлжит хичээлийг төлөвлөн боловсруулсан. Бидний судалгааны гол загвар нь ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөр бөгөөд тухайн хөтөлбөрийг сүүлийн 2 жилийн хугацаанд туршиж байгаа болно.

Судалгааны үр дүн: Туршилт судалгааны үр дүнд ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх орчин, хэрэглэгдэхүүн зэргийг суралцагчийнхаа онцлогт нийцүүлэн бүрдүүлж суралцагчийг чадваржуулахад чиглэсэн төрөл бүрийн хэрэглэгдэхүүний нөөц сантай болж түүнийгээ ээлжит хичээл бүрийн арга зүйг хэрэгжүүлэхэд оновчтой ашиглах боломжтой болсон.

Практик ач холбогдол: Уруудах хэлбэрийн аутизмын хүрээний эмгэгтэй сурагчийн сэтгэц, танин мэдэхүүд тохирсон анхаарал төвлөрүүлэх, сонирхол төрүүлэх, бусадтай харилцаанд орох, сэтгэлийн хөдөлгөөнөө илэрхийлэх боломжит кабин орчин, таван мэдрэхүүд тулгуурласан хэрэглэгдэхүүнүүдийг бүтээж эцэг эх, асран хамгаалагчид нь заавар зөвлөгөө өгч хамтран ажиллаж байна.

Шинэлэг тал: Ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөр болон суралцагчийн онцлогт нийцсэн сургалтын орчныг бүрдүүлэх нь тусгай сургуулийн төдийгүй ерөнхий боловсролын сургуульд хэрэгжүүлэх боломжтой шинэ санаа гэж үзэж байна.

Түлхүүр үг: Тэгш хамруулан сургах, Ганцаарчилсан сургалтын хөтөлбөр, Бэрхшээлийг даван туулах арга зам зорилгоо тодорхойлох, Хүүхдийг амжилт зорилгод хүргэх үйл ажиллагаа, цаг хугацааны хүрээг тогтоох, хөгжлийн ахицыг үнэлэх

Товч агуулга:

1989 онд Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага (НҮБ)-ын Ерөнхий Ассемблейгаар Хүүхдийн эрх, эрх чөлөөний тухай "Хүүхдийн эрхийн конвенц"-ийг баталсан ба түүнээс хойш гарсан олон улсын баримт бичиг, тунхаглалуудад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд залуучуудад боловсрол олгох, тэдний эрхийг хамгаалах, нийгэм хамт олон дунд нь нийгэмшүүлэх талаар онцлон заасан байдаг.

Монгол улс дээрх хөтөлбөрт 1990 онд нэгдэн орсонтой холбогдуулан "Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамруулах хөтөлбөр"-ийг БСШУ, НХХ, ЭМ-ийн сайдын хамтарсан тушаалаар 2003 оны 12 дугаар сард баталсан билээ. Тус хөтөлбөрийн эрхэм зорилго нь хүүхдийн суралцах, хөгжих эрхийг тэгш боломжоор хангахад орших ба хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн эрэлт хэрэгцээг хангахуйц боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг хөгжүүлэхэд оршино.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн эрэлт хэрэгцээг хангахуйц боловсролын үйлчилгээг үзүүлэхдээ тэгш хамруулан сургах хандлагыг баримтлан хүүхэд бүрийн хувийн онцлогийг сургалтын үйл ажиллагаандаа харгалзах нь хамгийн чухал гэж үздэг.

Тэгш хамруулах сургалтыг хэрэгжүүлэхдээ тухайн хүүхдийн тодорхой хугацаанд эзэмших бодит боломжтой зорилгуудыг тусган бичгээр үйлдэн баталгаажуулсан баримт бичиг буюу ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөг баримтална.

ДОЛОО. ХАНЫН ИЛТГЭЛ

6 настай хүүхдийн гарын жижиг булчинг хөгжүүлэх арга зүй

*Б.Долгорсүрэн, Г.Цэндорж, В.Аззаяа, Э.Одгэрэл
Завхан аймаг Эрдэнэхайрхан сумын дунд сургууль*

Удиртгал: Завхан аймгийн Эрдэнэхайрхан сумын бага ангийн заах аргын нэгдэл долоо хоног бүрийн мягмар гарагт багаараа хамтран сайн хичээл туршиж, арга зүйгээ солилцон хамтран ажиллаж байна. Нэгдүгээр ангид элсэн орж буй сурагч сургуулийн орчинд дасаагүйгээс цоо шинэ орчин, шинэ нөхцөлд шинээр харилцаанд орж, "суралцах" үйл ажиллагаанд оролцох болсноор ихээхэн бэрхшээлтэй тулгардаг. Иймд гэр бүлийн орчин нөхцөл, амьдралын хэв маягийн ялгаатай орчинд өсөж торнисон, сургуулийн өмнөх боловсролыг харилцан адилгүй эзэмшсэн хүүхдүүдийг "Сургууль" хэмээх шинэ орчинд дасан зохицоход үүсч буй бэрхшээлүүдийн нэг болох хүүхдийн гарын жижиг булчинг хөгжүүлснээр бичих чадварыг нэмэгдүүлэх тухай асуудлыг эцэг эхтэй хамтран шийдэх арга зүйг харуулахыг зорьсон юм.

Сэдэв сонгосон үндэслэл: СӨБ-ийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр олон талт арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалт 2016 оны байдлаар улсын хэмжээнд 79,6%, үүнээс цэцэрлэгт хамрагдалт 71,9 хувь байна. Эндээс харахад ЕБС-ийн 1-р ангид элсэн суралцаж буй хүүхдийн 28 гаруй хувь нь цэцэрлэгт хамрагдаагүй байна. [2017 нэгдүгээр ангийн бэлтгэл хөтөлбөр]-өөс. Даасан ангийн сурагчдын хувьд 20 сурагчдын 7 сурагч буюу 38 % нь СӨБ-д хамрагдаагүй байна. Сургуульд дасан зохицож чадаагүй, суралцах бэлтгэл хангагдаагүйн улмаас хүүхэд сурлагаар хоцрох, түүнээс шалтгаалан сургуульд дургүй болох эрсдэл бий болох талтай. 6 настай сурагчдад тулгарах бэрхшээлүүдийн нэг нь зөв сууж, үзэг харандаагаа зөв барьж зурах, бичих будах аргад сурах явдал байдаг. Иймд энэ бэрхшээлээс гаргах арга замыг бэлтгэл хөтөлбөрийн үед хайж, амжилттай сургах асуудлыг хэрхэн шийдэх асуудал багш бидний өмнө тулгардаг нь энэ сэдвийг сонгох үндэслэл боллоо.

Онол арга зүйн үндэс, судалгааны загвар: 6 настай хүүхэд сургуулийн амьдралд дасан зохицоход олон бэрхшээлтэй тулгардаг. Бэрхшээл үүсэхэд дараах хүчин зүйлс нөлөөлдөг байна. Үүнд:

- Сургууль, анги танхимын орчин, сургалтын үйл ажиллагаанд дасаагүй байдал
- Нарийн цагийн хуваарь бүхий шинэ харилцаанд оролцох, олон хүнтэй харилцах
- Сурагчдын сургуульд бэлтгэгдсэн байдал харилцан адилгүй байх
- Өмнө хийж байгаагүй зурах, бичих чээжлэх, тогтоох, гэрийн даалгавар хийх зэрэг заавал хийх ажлуудад ихээхэн цаг зарцуулснаар тоглох, дуртай зүйлээ хийх цаг хугацаа багасах гэх мэт
- Хүүхдийн хөгжил тодорхой үе шатуудын дагуу явагддаг ч үе шат болгонд хүүхэд яг ямар байхыг хэлэх боломжгүй юм. Хүүхэд бүр өөр өөрийн гэсэн туршлага, чадвар, сонголтоороо ялгагдана.

Хичээлийн санаа: Өмнөх жилүүдийн туршлага болон багш нартай санал бодлоо солилцоход 6 настай хүүхдүүд нь харандаа үзгээ буруу барих, хэт чанга атгаж, маш их даралт өгч байгаа нь хүүхдийн гарын жижиг булчин хөгжөөгүйтэй холбоотой бөгөөд улмаар бичиж сургахад бэрхшээл учирч байдаг нь ажиглагдсан тул энэ бэрхшээлийг даван туулах арга замыг бэлтгэл хөтөлбөрийн агуулгыг эзэмшүүлэх хичээлийн үед эрж хайлаа.

Бусдад хүргэх туршлага: “Гарын булчинг хөгжүүлэх дасгал”-ыг хийснээр 6 настай хүүхдийн бичих чадварт ахиц гарч, бичүүлж сургахад багш бидний өмнө тулгардаг бэрхшээлийг богино хугацаанд даван туулах боломж нээгдэж байгаа юм. Хүүхэд бодит юмстай харьцаж, үйлдэл хийнгээ таньж мэддэгт нь тулгуурлан, тоглонгоо ухаарч ойлгох боломжийг хангаж өгөх, гарын жижиг булчинг хөгжүүлэх ажлыг сайн хийх нь хүүхдийн бичих чадварыг ахиулахад чухал төдийгүй цаг хэмнэх, мөн үр дүн нь өндөр байх арга зүй боллоо.

Сургалтын хэрэглэгдэхүүн

Ц.Гантуяа, Ч.Байгалмаа, Х.Жайнар

Ховд аймгийн Жаргалтант сумын лаборатори I сургууль химийн багш

Багш бид аль ч нийгэмд боловсролоор эзэмшсэн мэдлэг чадвараа хэрэглэн, амьдралд тохиолдох асуудлуудыг шийдвэрлэж чадах чадвартай, өндөр ёс зүйтэй, бүтээлч иргэн бэлтгэн гаргах нь чухал байдаг. Хөгжлийн зүй тогтлын дагуу шинээр гарч буй шинэ шаардлагад нийцүүлэн хүүхэд яаж суралцаж, хэрхэн хөгждөг, зүй тогтлыг илрүүлээд дараа нь тэр зүй тогтолд нийцүүлэн багш хэрхэн хичээлээ бэлтгэх арга зүйгээ шинэчлэх хэрэгтэй. Хичээлээ бэлтгэхэд багш хүн агуулгын судалгаа, мэдлэг эзэмшилтийн, арга зүйн судалгаа, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, үнэлгээний судалгаа хийх хэрэгтэй байдаг.

Хэрэглэгдэхүүн гэдэг нь сургалтын салшгүй нэгэн хэсэг бөгөөд тухайн хичээлийг амжилттай болгох бүхий л нөхцөлийг хангадаг зүйл юм. Иймд хичээлийн хэрэглэгдэхүүний судалгааг хийхэд хэрхэн өөрчлөлт гарч байгааг харуулахад оршино.

Судалгааны зорилго: Химийн хичээлээр суралцагчдын чадварыг хөгжүүлэхийн тулд үнэлгээний шалгуурт нийцүүлэн хэрэглэгдэхүүнээ бэлтгэх

Судалгааны зорилт: Үнэлгээний шалгуурт үндэслэж даалгавар боловсруулдаг эсэхийг тодруулах үнэлгээний шалгуураар хэрэглэгдэхүүн боловсруулж турших, туршилтын үр дүнд анализ хийх

Судалгааны шинэлэг тал: Хүүхдийг хэрхэн хөгжүүлж, бодисын төлвийг жижиг хэсгийн онолоор тодруулах

Судалгааны бүтэц: Төлвийн жижиг хэсгийг зөв зурж (байрлуулж) байгаа эсэх; төлвийн жижиг хэсгийн хоорондын зайг зөв зурж (байрлуулж) байгаа эсэх; жижиг хэсгийг нүдэнд харагдахуйцаар зурж (хэрэглэгдэхүүн ашиглан) илэрхийлсэн байдал; өөр өөр бодисын жижиг хэсгийн тархалтыг өнгөөр ялган зурж (байрлуулж) байгаа эсэх

Сайжруулалт: Бодисын төлвүүдийн жижиг хэсгүүдийг дүрсээр харуулж, цагаан самбар ашиглаж төлвүүдийг ялгаатай байдлаар байруулсан нь сурагчид дүрслэн, төсөөлөн бодох, дүрсэлж тайлбарлах, дүгнэлт хийхэд эргэлзээгүй хурдан хийх байсан. Мөн хийсэн туршилтаа үндэслэн, жижиг хэсгийн хөдөлгөөн, хоорондын зайг бодисын жижиг хэсгийн онолоор тайлбарлахад боломжтой байсан.

Сургуулийн зорилгыг хичээлийн судалгааны зорилготой уялдуулан, хэрэгжүүлэх боломжийг судалсан нь

С.Ариунгэрэл

БМДИ, Захиалгат сургалтын албаны арга зүйч

Зорилго: Сургуулийн зорилгыг оновчтой тодорхойлж байгууллагын бүхий л үйл ажиллагааг зорилгоор удирдах

Судалгааны арга зүй: Судалгаанд нийт 184 оролцогч хамрагдсан бөгөөд 23 сургуулийн “Сургуулийн хөтөлбөр”, “Хичээлийн судалгаа”-ны төлөвлөлттэй танилцан баримтын судалгаа хийсэн. Сургуулийн зорилго, хичээлийн судалгааны зорилгын уялдаа холбоо, хүрэх үр дүнг томъёолсон байдлыг шинжилж үзлээ.

Судалгааны үр дүн: Сургуулиудын дэвшүүлсэн зорилго хэт ерөнхий, үр дүн хэзээ гарах нь эргэлзээтэй, судалгаанд үндэслээгүй, мөн хичээлийн судалгааг сургуулийн зорилгод уялдуулан зохион байгуулдаггүй нийтлэг байдал байна.

Практик ач холбогдол: Хичээлийн судалгааг энэ хичээлийн жилд ямар зорилгоор, ямар зохион байгуулалтаар, ямар сэдвээр явуулах, уг сэдвийн хүрээнд сурагчид ямар чадвартай болох вэ зэргийг сургуулийн зорилгод уялдуулан зохион байгуулж болно.

Шинэлэг санаа: Сургуулиас дэвшүүлсэн зорилго, зорилтыг хичээл бүрт тусгаснаар түүнийг хэрэгжүүлж буй үйл явцыг судлан сайжруулж хичээлийн судалгааг зорилго, зорилтоор удирдах нэг арга зам болно. Нөгөө талаас хүүхдийн хөгжил төлөвшлийг судлан тогтоож түүнд үндэслэн дэвшүүлсэн сургуулийн зорилго, зорилт хэрэгжинэ.

Түлхүүр үг: Зорилго, судалгаа, хөгжил, үр дүн

Товч агуулга:

Сургуулийн хувьд зорилгоо тодорхойлохдоо сурагчийн эзэмших цогц чадамж талаас, бүтээлч хариуцлагатай иргэний эзэмших ур чадвар талаас, шинжлэх ухаанч хандлага, арга барил эзэмших талаас, багш нар судалгаанд суурилсан нэгж хичээлийн арга зүйг боловсруулах ур чадвар эзэмших зэрэг олон асуудлыг авч үзэж болно.

Хичээлийн жилийн зорилго нь нэг жил төдийгүй хэд хэдэн хичээлийн жил дамнан хэрэгжиж болох ба суралцагч хүссэн зорилгодоо хүрч чадсан эсэхэд дүгнэлт гаргах, түүнд хүрэхийн тулд багшийн ямар арга ухаан, ямар дэмжлэг хэрэгтэй байгааг тодорхойлон дэвшүүлэх нь анхаарах асуудлын нэг мөн. Хүүхдийн хөгжил төлөвшилд олон хүчин зүйл нөлөөлөх боловч баг хамт олноороо ажиллах, хамтдаа

хөгжих нөхцөлийг хангахад сургуулийн бодлого, үйл ажиллагаа чухал үүрэгтэй.

Сургуулийн бие даасан байдлыг хангах нэг арга зам нь сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа мөн. Сургуулиуд зорилго, зорилтоо биелүүлэхийн тулд сургуулийнхаа хэмжээнд нийтлэг сэдэв сонгон хичээлийн судалгаа зохион байгуулж болно. Жишээ нь: “Хүүхдүүдийн зөв бичих чадварыг нэмэгдүүлэх” гэсэн сэдэв сонгосон бол бүх судлагдахуунаар нэгэн зорилгын төлөө ажиллаж үр дүнгээ сургуулиараа гаргана.

Сургуулийг өөрийн онцлогтойгоор хөгжүүлэхэд хичээлийн судалгааг идэвхтэй ашиглан сургуулийн удирдлага, хамт олон тодорхой үүрэгтэй оролцох хэрэгтэй.

Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг явуулахдаа сургуулийн зорилго, зорилтыг тодорхойлсны үндсэн дээр хүүхдээ судлан судалгааны сэдвээ сонгоно. Хүүхдийн хөгжлийг бодитой илрүүлж хөгжүүлэх нь нэг удаагийн үйл ажиллагаа, зөвхөн ганц хичээл орж буй багшийн ажил биш учраас хэдхэн удаагийн уялдаа холбоогүй үйл ажиллагааны үр дүнгээр хэмжиж хэрхэвч болохгүй. Сургуулийн удирдлагууд болон багш нар хичээлийн судалгааны талаарх мэдлэгээ тасралтгүй нэмэгдүүлж хичээлийн судалгаанд хандах хандлагаа өөрчлөх шаардлагатай байна. Судалгаанаас харахад байгууллага буюу ЕБС-иуд нь үйл ажиллагааны урт болон дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг боловсруулдаг ч сургуулийн эрхэм зорилго, үйл ажиллагааны зорилгоо байгууллагын гишүүн бүр мэддэггүй гэж хариулж байсан.

Хамт олноо нэгдсэн удирдлагаар хангах, сургуулийн зорилгыг хүүхдийн хөгжил төлөвшил, суралцах чадварыг дэмжихүйцээр оновчтой тодорхойлж чадвал сургууль болгон хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн бүтээлч хичээлийн судалгааг өрнүүлж болно.

Боловсролын нээлттэй эх, нөөцийг ашиглан суралцагчийн бие даан суралцах чадварыг нэмэгдүүлэх нь

Ц.Нарантуяа, Б.Нямсүрэн

БМДИ, СӨБББСА, ЦСА-ны арга зүйч

Зорилго: Боловсролын нээлттэй эх нөөцийг ашиглан суралцагчийн бие даан суралцах үйл явцад хэрхэн дэмжлэг үзүүлж буйг судалж, үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үндсэн сургалтад боловсролын нээлттэй эх, нөөцийг сургалтад хэрэглэх боломж бололцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор онлайн сургалтад Хан академийн бага боловсролын математикийн хичээлийн нөөц хэрэглэгдэхүүнийг сургалтад ашиглах, онлайн орчноор

Судалгааны үр дүн: Бага боловсролын багш нарын онлайн сургалтад нийт 27 виртуал ангийн нийт 1021 багш хамрагдсан байна. Тэдгээр багш нар Хан академийн бага боловсролын математикийн хичээлийг бусад агуулгаас түлхүү ашиглан, хэрэглээнд оруулж байгаа нь мүүдлэ систем дэх үйл ажиллагааны тайлангаас харагдаж байна. Тус агуулгын гүйцэтгэл 98%-тай байгаа нь мүүдлэ онлайн сургалтад хамрагдсан багш нарын дүн илэрхийлж байна.

Практик ач холбогдол: Багш сурагч, эцэг эх хэн хүнгүй онлайн орчныг сонгох болсон өнөө цагт сурагчдын амралт болон, олон хоногоор хичээл орохгүй байх үед энэхүү нээлттэй эх, нөөц хэрэглэгдэхүүнээр дамжуулан тэдний бие даан суралцах чадварыг хөгжүүлэх боломжтой юм.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Бид хол ойр байгаагаас үл шалтгаалан бусдаас суралцах, бусдад туршлага мэдлэгээ түгээх нэгэн боломж нь цахим орчин юм. Тиймээс цахим орчны нээлттэй эх сурвалжуудыг ашиглан сурагчдаа хөгжүүлэх боломжийг судалж, ажилдаа хэрэгжүүлэх санааг багш нарт хүргэх болно.

Түлхүүр үг: Боловсролын нээлттэй эх, нөөц, бие даах, хүүхдийн хөгжил, цахим орчин

Товч агуулга:

Хүүхэд бүрийн хөгжил, төлөвшлийн асуудлыг багшийн эв дүй, ур ухаантай холбож ойлгох нь түгээмэл болсон энэ үед багшид хүүхдийн хэрэгцээ сонирхол, туршлага, чадвар чадамжид суурилсан тэдний бие даан турших, ашиглах, эргэцүүлэх тунгаах боломж бололцоог бодож төлөвлөхөд дэмжлэг болохуйц арга зүйн зарим санааг асуудал болгон

дэвшүүлж түүнд хэрхэн бүтээлч хандах вэ гэдэг талаас зөвлөмж болгон өгөхийг эрмэлзлээ. Техник технологийн хувьслын энэ эрин үед бид цаг үетэйгээ хөл нийлүүлэн алхах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага урган гараад байгаа билээ. Тэгвэл бид хол ойр байгаагаас үл шалтгаалан бусдаас суралцах, бусдад туршлага мэдлэгээ түгээх нэгэн боломж нь цахим орчин юм. Бид багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үндсэн сургалтад боловсролын нээлттэй эх, нөөцийг сургалтад хэрэглэх боломж бололцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор онлайн сургалтад Хан академийн бага боловсролын математикийн хичээлээс ашиглах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааг явуулсаар даруй 1 жилийн хугацаа өнгөрөөд байна. Тэгвэл яг энэ цаг мөчид багш тэрхүү мэргэжил дээшлүүлэх сургалтаас сурсан мэдсэнээ хэр оновчтой зөв бүтээлчээр ашиглаж байгаа болон хэрхэн ашиглах боломж бололцоог бусдад туршлага болгон ярилцахыг хүслээ. Тийм учраас энэхүү боломжийг улам боловсронгуй болгох арга зүйг хамтдаа хайцгаая.

Амьдрах чадварт суралцах үйл явцаар сурагчдад ухаалаг хэрэглээг төлөвшүүлэх нь

*¹Н.Наранжаргал, ¹М.Саруулчимэг, ¹С.Мөнхзул, ¹Г.Нарангэрэл,
¹Түвшинбилэг ¹Ц. Алтанцэцэг, ²Н.Наранбилэг
Баянхонгор аймаг.Соого Сейкео ахлах сургуулийн багш¹,
Номундалай цогцолбор сургуулийн менежер²*

Оршил: Хүүхэд бүр бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, шийдвэр гаргах, хамтран хөгжих, суралцах чадвартай, үндэсний хэл, соёл, ёс уламжлалаа эрхэмлэдэг “Зөв Монгол” иргэн болж төлөвших үйл явцад хүүхэд хүүхдэдээ нөлөөлөх боломж, түүний эерэг ба сөрөг талуудыг олж харан үйл ажиллагаандаа төлөвлөж, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх арга зүйд суралцах нь багшийн өнөөгийн бодит хэрэгцээ юм. Боловсролын чанарын шинэчлэлтэй уялдан багшийн үйл ажиллагаанд бодлогын томоохон өөрчлөлтүүдийг шат дараатай нэвтрүүлсээр байгаа хэдий ч сурагчид мэдлэгээ ухаалаг хэрэглээ болгох чадвар дутмаг байсаар байна. Хүүхэд хэрэгцээгээ, тодорхойлох, сонирхлоо нээн илрүүлэх, сурах үйлээ ухамсарлах, мэдлэг эзэмшихэд нь тохиолдож буй бэрхшээлийг судлан илрүүлж түүнд тулгуурлан аливаа үйл ажиллагааг явуулснаар сурагчдын жинхэнэ оролцоо нэмэгдэж хүүхэд бүр хөгжих, бүтээлч хандлага, ухаалаг хэрэгцээ бий болгох боломжтой гэж бид үзлээ.

Манай сургууль Олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн “Хүүхдээс хүүхдэд” /Child to Child/ аргачлалыг 2014 оноос бага ангийн Хичээлээс гадуурх үйл ажиллагаа болон Амьдрах чадварт суралцах үйл ажиллагаан дээр амжилттай явуулсан туршлагаа үндэслэн энэхүү арга зүйг цаашид бид суралцагчдын сурах хэрэгцээг, ухаалаг хэрэглээ болгох арга замаар шийдэх боломжтойг олж харлаа.

Зорилго: Амьдрах чадварт суралцах үйл ажиллагаагаар “Хүүхдээс хүүхдэд аргачлал”-ын оролцоонд суурилан сурагчдыг өөрийн хүссэн хэрэгцээг тодорхойлж, мэдсэн зүйлээ амьдралд ухаалгаар хэрэглэхэд энэхүү үйл ажиллагааны алхамчлалууд чухал болоход оршино.

Зорилт:

- Сурган хүмүүжүүлэх, сэтгэл судлалын онолуудыг судлах
- Хүүхдээс хүүхдэд аргачлалыг Амьдрах чадварт суралцах үйл ажиллагаанд ашиглах боломжийг харах
- Амьдрах чадварт суралцах үйл ажиллагаагаар дамжуулан сурагчдыг мэдлэгээ ухаалаг хэрэглээ болгон ашиглах боломжийг бүрдүүлж

Судалгааны арга зүй: Асуулга, анкет, туршилт, ажиглалтын арга, хэрэглээний матрицын арга, хүүхдээс хүүхдэд аргачлал

Түлхүүр үг: Амьдрах ухаан, Жинхэнэ оролцоо

Дэвшүүлж буй санаа: Амьдрах чадварт суралцах явцад сурагчдын ухаалаг хэрэглээг илрүүлж, хэрэгцээгээ зөв оношлох, зөв сонголт хийх амьдрах чадварт сургахад тус үйл ажиллагааны алхмуудаар сургуульдаа тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэж эхэлсэн. Жишээлбэл, “Бид эрүүл орчинд хөгжих дуртай” сэдэвт үйл ажиллагаагаар “Иштэй чихрийнхээ мөнгийг хандивлаж сургуулийнхаа хулдаасыг шинэчилсэн. “Шүдээ эрүүл байлган сайхан инээмэглэцгээе” сэдэвт үйл ажиллагаагаар амны хөндийн ариун цэврийг сахих зөвлөмж бичиж бүх ангид тарааж, 5б” ангийн сурагчдын шүдийг үзүүлж, зөвлөгөө авч эмчилгээ хийлгэсэн болно. “Хог хаягдал” сэдвийн хүрээнд ундааны бөглөө ашиглаж хогийн сав хийсний үр дүнд аливаа асуудалд ухаалгаар хандаж түүнийг зөв хэрэглээ болгож, асуудлаа шийдэж чадах боломжийг дэвшүүлж байна.

АЧСҮА-аар хүүхдийн эрхийг хүндэтгэн үзэж хамгаалах асуудлыг орхигдуулж болохгүй. Хүүхэд мэдээлэл цуглуулах, судалгаа хийх, үйл ажиллагаа явуулах явцад томчууд буруугаар ойлгох явдал гардаг. Эдгээр асуудлыг шийдвэрлэхэд багш эрсдэлээс сэргийлэх гүүр нь болж өгөх нь чухал юм.